

Nutzungsbedingungen für Online-Angebote der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Die Online-Angebote der Wolfenbütteler Digitalen Bibliothek der Herzog August Bibliothek (<http://digbib.hab.de>) sind urheberrechtlich geschützt und unterliegen Nutzungsrechten. Soweit nicht anders vermerkt, stehen sie unter einer [Creative Commons Namensnennung-Weitergabe unter gleichen Bedingungen 3.0 Deutschland Lizenz](#) (CC BY-SA).

Unter diese fallen online frei verfügbare Imagedigitalisate, Strukturdaten, Volltexte, Daten aus Datenbanken (in der über OAI abfragbaren Form), Ton- und Videodokumente sowie aktuelle Publikationen. Bitte beachten Sie, dass für über die Webseiten der Herzog August Bibliothek angebotene Dokumente Dritter andere Rechte gelten können.

Erläuterung

Die Online verfügbaren digitalen Angebote der Wolfenbütteler Digitalen Bibliothek stehen allen Interessierten weltweit frei unter einer CC BY-SA Lizenz zur Nutzung zur Verfügung. Neben den in <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/de/legalcode> ausgeführten allgemeinen Einschränkungen ist bei einer Nachnutzung Voraussetzung, dass a) der Urheber in der nachfolgend beschriebene Form genannt ist und dass b) das Angebot unter den gleichen Bedingungen, d.h. vor allem frei und unentgeltlich, erfolgt.

- a) Bei der **Namensnennung** (BY) ist Folgendes zu beachten (vgl. CC BY-SA, Abschnitt 4.a und 4.c). In Digitalisaten angebrachte Herkunftsnachweise – typischerweise die Fußleiste - dürfen als Nachweis nicht entfernt werden.¹ Zugleich muss auf der Angebotsseite an geeigneter Stelle, in jedem Fall aber innerhalb der Domain des Angebotes ein Nachweis in der folgenden Form angebracht werden: Sofern ein eigener persistenter Link (PURL, URN, etc.) verwendet wird, muss der persistente Link der Wolfenbütteler Digitalen Bibliothek über, unter oder neben dem eigenen persistenten Link stehen.

Im Druck:

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel <[Persistent URL²]>

© Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel <<http://diglib.hab.de/inkunabeln/14-astron/start.htm>>

oder

© HAB Wolfenbüttel: 14 Astron. <<http://diglib.hab.de/inkunabeln/14-astron/start.htm>>

¹ Beigefügte Maßstäbe unterliegen nicht dieser Beschränkung und dürfen entfernt werden.

² Zum Zitieren Wolfenbütteler Digitalisate s.: <http://diglib.hab.de/?link=033>

Im Internet (HTML Quelltext):

© Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel <Persistent URL>

oder

© HAB Wolfenbüttel <[Signatur]>

Z.B. Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel <<a href="

http://diglib.hab.de/inkunabeln/14-astron/start.htm">14 Astron.

Wenn sich auf der Seite eine zusätzliche Angabe zur Autorin oder Autor eines Beitrages findet, z.B. © [Autoname] ist folgende Form einzuhalten:

Im Druck:

© [Autoname]. Work originally published by HAB Wolfenbüttel <Persistent URL>

Im Internet (HTML Quelltext):

© [Autoname]. Work originally published by HAB Wolfenbüttel <Persitent URL oder Signatur>

Z.B © Flemming Schock. Work originally published by HAB Wolfenbüttel < http://diglib.hab.de/edoc/ed000155/start.htm >

- b) Bei der Bereitstellung unter **gleichen Bedingungen** ist zu beachten, dass das Werk *frei, unentgeltlich* und im Geiste der *Förderung der Kultur und Wissenschaften* zur Verfügung gestellt werden muss. Sofern dies gewährleistet ist, ist auch eine kommerzielle Nutzung, z.B. in der Wikipedia oder einem Open Access, unter CC BY-SA publizierenden wissenschaftlichen Verlag möglich. Nicht unter diese Lizenz fallen typische kommerzielle Produkte wie Verlagszeitschriften, die Nutzer kostenpflichtig erwerben müssen, zugangsbeschränkte Online-Angebote sowie Nutzungsarten, die ausschließlich auf Werbung oder andere nicht-wissenschaftliche Zwecke zielen. Für alle zuletzt genannten Fälle muss eine kostenpflichtige Sondernutzung vereinbart werden.

Nicht frei über die Homepage der Bibliothek verfügbare Angebote unterliegen gesonderten Nutzungsregeln, die von der Auskunft der Bibliothek (auskunft@hab.de) erfragt werden können. Im Übrigen gilt die Benutzungsordnung für Landesbibliotheken und die Gebührenordnung für die Bibliotheken des Landes Niedersachsen in der jeweils gültigen Fassung in Verbindung mit dem Niedersächsischen Verwaltungskostengesetz.

HERMANNI CONRINGII [Conring] 3.
INTRODVCTIO IN
NATVRALEM PHILOSO-
SOPHIAM

ET
NATVRALIVM IN-
STITVTIONVM

LIBER I.

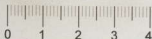
Quibus præcipue vera ac Aristôtelica, cum
philosophandi ratio, tum doctrina de Or-
tu rerum ex materia, illu-
stratur.

HELMESTADII
Excudebat HENNINGVS MVLLE RV S

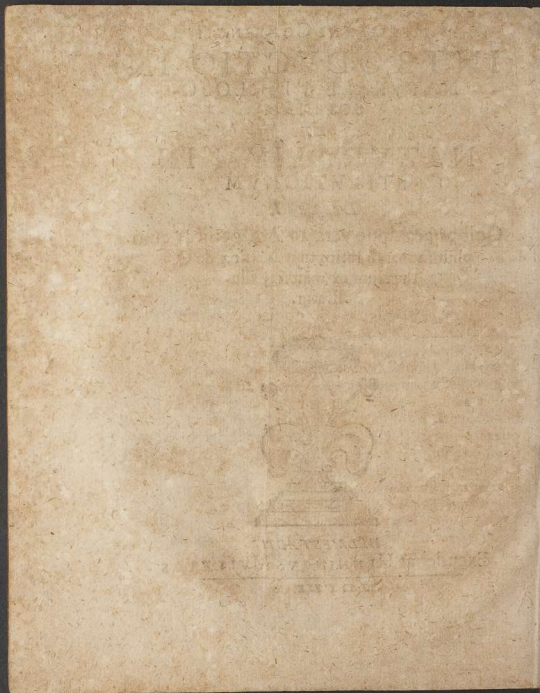
CIO 13-C XXXIIX.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

INTRODVCTIO
IN
NATVRALEM PHI-
LOSOPHIAM

CAPVT I.

*De huius scientiæ natura ac consti-
tutione.*

THESIS I.

Naturalem philosophiam compen-
diò traditori, non abs refecturi fortè
sumus, si quæ ad ejus *tractatam* perti-
nent breviter præmiserimus. Appel-
lamus autem *tractatam* Aristotelico mo-
re, eam omnem doctrinam, qua, uti consequaris
hanc scientiam, instructus esse debes. Illa autem est,
quæ tradit modum qui in naturalis philosophiæ in-
quisitione est observandus. Omnino autem illa sit in-
structus oportet idoneus hujus philosophiæ audi-
tor: utpote cum hic debeat iudicare rectè an secus
magister demonstret. Qui enim id iudicio nequit di-
scernere, ut nullius alterius scientia, ita nec hujus est
omniæ ἀνεργητός. Instructus autem esse debet *παιδεία* ist-
hac scientiam aggressurus: non verò in mediis de-
mum hujus philosophiæ exercitiis illam quærere.

A 2

Benè

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

Benè enim Aristoteles: ἀποτοῦ αἵμα ζῆτιν ἐπιστήμην καὶ
ἐργον ἐπιστήμης. Itaq; ut idem recte: δεῖ περὶ τοῦ ὁδοῦ πῶς
ἵκασιν διποδεκτῶν. Etsi verò communior καὶ εἰς αὐτὴν, quam
Logicam universalem nuncupat Averroës, idem
planè sit cum Analyticà doctrinā, adeoq; hic repeti
nequaquam debeat, specialior tamē hęc alibi quā
hic tradi commodius non potest. Quod & ipsum in-
nuit Averroës, & cum ab aliis viris doctissimis tum
ab ipso est Aristotele observatum.

II Prius verò quā naturam explicemus hu-
jus doctrinæ, observandum quid Naturalis scien-
tiæ vocabulo appellemus. Solet enim passim hęc
nostra doctrina appellari, aut uno vocabulo φυσική,
Physice Latinis: Aut verò multis, ἡ περὶ φύσεως ἐπι-
στήμη, scientia naturalium, item scientia naturalis,
philosophia deniq; naturalis. Itaque, ne qua sub-
sit ambiguitas, intelligimus istis vocibus illam scien-
tiam quæ non agit de aliquibus tantum naturalibus
rebus, metallis inquam aut plantis, aut animalibus,
sed omnino de omni eo quod naturale est
aut dici potest. Ut omnino, quum aliæ scientiæ cir-
cā integrum aliquod genus scibile versentur, aliæ
partem tantum ejus aliquam sibi capiant, per hanc
doctrinam intelligamus scientiam aliquam non hu-
jus sed illius ordinis.

III. Isto verò sensu semper ab antiquissimis
usq; temporibus voces illæ sunt usurpatæ. Quo ap-
paret risu potius quā justa refutatione dignum quod
tradit Franciscus Verulamius l. 3. de aug. scient. c. 4. Vi-
bi enim naturalem philosophiam in speculativam
atq; operatricem divisisset, illam partitur in phy-
sicam specialem & metaphysicam. Quarum illa verse-
tur

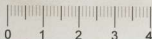
tur circa causas efficientem & materialem, hæc circa formam & finem; imò circa omnes affectiones naturales, quæ quasi per abstractionem possunt considerari, ut de coloribus, levitate, gravitate, raro ac denso, & similibus. Vt enim alia nunc taceam, ridiculum atq; inanè est naturalem philosophiam genus physices atq; metaphysices constituere: per physicam porro non nisi partem aliquam eius intelligere: partem deniq; naturalis scientiæ transnaturalem appellare: contra receptam horum vocabulorum acceptionem. Certè insanix est proximum, hisce novitatibus acumen ingenij velle ostentare: proque excusanda tanta insolètia convitiis proscindere antiquitatem. Sicut sanè Verulamius nihil aliud hîc affert quam acerbissimas in Aristotelem invectivas.

IV. Caterum hæc quoniam levia sunt ac vulgata, nō est quod nos detineāt. Initio vero potius inquirendū, qualē liceat naturalium rerū cognitionem comparare, & qualem nos habeamus propositam. Namq; Heraclitus Ephesius ejusq; discipulus Cratylus, imò & multi alij negarunt olim rerum naturalium certam posse cognitionem haberi; causati incertitudinem earum & mutabilitatem. Omnes enim res naturales ita in perpetuā esse mutatione, ut ne idem quidem equus ex. gr. possit egredi torrente qui ingressus est. Rei autem incertæ & mutabilis nec certam esse cognitionem posse. Verum hunc illorum errorem jamdudum optimè Aristoteles confutavit. *2. Metaph. c. 5.* Scilicet etsi singularia mutationibus sint obnoxia, non tamen Universalia. Universalis autem contemplatur scientia. Deinde nec singularum rerum tanta est mutabilitas quantum

A 3

sua

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

sua sententiæ prætexuit Heraclitus & Cratylus, etiam si loqui velis de rebus sublunaribus, quæ maximè sunt mutationibus obnoxia. Iam vero constat cœlestia corpora parvas mutationes tantum pati, quæ tamen hujus mundi magnam partem constituunt. Porro aut certò norunt illi homines res omnes ita esse mutabiles aut non. Si norunt, ergo aliqua saltem rerum naturalium datur certa cognitio; nempe omnia esse mutabilia. Sin vero, ergo nec sua fuerunt opinionis certi.

V. Etiam hoc ergo constitutum esto, esse aliquam naturalium rerum certam scientiam ac cognitionem, quæ ingenij viribus possit comparari. Id quod sanè docet experientia. Namque plurima per certam argumentationem innotuisse qui negaverit, ille aut non legerit vel elementa hujus doctrinæ oportet, vel nescit quid sit certa argumentatio.

VI. Quoniam autem quæcunque cognoscuntur, aut per sensus nobis innotescunt, aut intellectus discursibus, non dubitandum est utroque modo res naturales cognosci posse. Namque & hoc docet experientia. Neque est hodiè temere quisquam qui id negaverit. Est autem duplex ratio certæ intellectivæ cognitionis quæ per discursum fit. Alia fit enim inductione: alia demonstratione. Quarum utramque habere locum in naturalium rerum contemplatione, non minus quam superiora isthæ experientia atque usus probat. Vnus tamen Verulamius ita videtur demonstrationes tollere è medio, ut propemodum nihil certi crediderit haberi posse quam per solam inductionem: itaque circa ejus artificium omne suum Novum quod inscripsit Organum occupavit. Ast
quàm

quàm procul ille à vero abluferit, omnes possunt mathematicæ scientiæ ostendere : quibus nihil certius est, quum tamen nunquam inductionem usurpent. Porro rerum naturalium quoque demonstrationes certissimas reperiri quamplurimas, non utiq; negasset; si tantum quid sit demonstratio intellexisset.

V I I. Quamquam verò hæc ità se habeant, nos tamen nunc neque eam quæ sensibus fit, neque eam quæ inductione contingit, sed quæ demonstratione comparatur, naturalium rerum scientiam potissimum habemus propositam. Est enim hæc omnium nobilissima ac perfectissima, ut optimè demonstravit Aristoteles 1. poster. c. 31. Et sanè operâ maximè dandam, uti hanc in primis consequamur, facile pater: nostrum verò fuerit nunc, accuratiùs paulò naturâ ei scientiæ expositâ, viam quâ ad illam itur brevibus demonstrare.

I I X. Sunt autem in omni scientia demonstrativa tria potissimum, quæ omnem ejus naturam constituunt. Primò, *Genus subiectum*, & quicquid sub illo genere comprehenditur : Secundò *Affectiones* demonstrandæ de subiecto illo : Tertiò *Principia*, ex quibus consistunt demonstrationes. Itaque quo pateat clariùs natura nostræ quoque hujus scientiæ, de tribus illis quomodo sese hic habeant, seorsim agendum est.

I X. Etsi verò jam supra dictum sit, res naturales omnes Physicæ esse considerationis, attamen paulò accuratiùs etiam hic fortè dicendum, quo nomine proprio illud genus sit appellandum, præsertim quia ea de re disputent viri doctissimi. Avicenna enim quæ Albertus Magnus & multi alii sequuntur, corpus
naturale,

naturale: Thomas cum affectis Ens mobile: Scotus substantiam naturalem: Barantzanus Ens materiale, subiectum constituent scientiæ naturalis, atque irā quidem ut quisque suam tantum sententiam probans alias damnet. Primò autem ponendum naturale ac mobile unum idemque significare: ut siue hoc siue illo utaris vocabulo perinde sit. Notandum deinde, scientiarum subiectum aliud esse primarium aliud secundarium. Primarium appello, de quo potissimum affectiones proximæ demonstrantur: Secundarium autem, quod quidem proprias habet affectiones, cum tamen pars sit aut affectio primarij subiecti, necessariò ejus quoque natura cognoscenda est quo subiectum illud principale planè atq; omninò intelligatur. Denique & hoc ponendum; In scientia aliqua nullo modo demonstrari de subiecto quod sit, sed id extra controversiam esse,

X. Ex his verò consequens est Primò, sine causa nonnullos scrupulosè disputare, siue potius dicendum mobile an naturale. Secundo: non accuratè satis loqui illos qui corpus naturale aut mobile constituunt subiectum genus hujus scientiæ, quum id quod mobile vel naturale est, esse corporeum, ipsa hac scientia debeat demonstrari, uti rectè disputat Thomas. Tertiò patet hinc, eodem vitio & Barantzani sententiam laborare: materiale enim esse quod mobile est, similiter demonstrandum est. Quarto, cum mobilis propriè sit sola substantia composita, mobile item ac naturale idem sit, liquet etiam, nec Thomam per Ens mobile aliud quid propriè posse intelligere quàm substantiam mobilem vel naturalem, eoque sine causa hic subtilem esse Scotum, nullamque

ritur probare 2. *senz. dist. 2. q. 5.* Aristotelem etiam facile invenerit ille sibi assentientem, pertinere doctrinam de angelis ad *Phyicam*. Ersi enim Aristoteles Intelligentias, ut quæ moveant quidem non autem moveantur, à naturali scientia excludat, passimque substantiam à materià abstractam ad *Metaphysicas* contemplationes scribat pertinere: non tamen idem de Angelis scripsisset, si illos habuisset cognitos, aut cum Scoto illos de Vbi in Vbi moveri credidisset. Nequaquam enim opinandum est Intelligentias Aristotelicas esse illas substantias quas Angelos appellamus. Procul dubio verò si cum Scoto verum motum Angelis attribuisset Aristoteles, eisdem asseripsisset & corpoream aliquam molem, & materiam non quidem illam quæ transmutationis est subiectum, loco mobilem tamen.

XIII. Verum enim verò moveantur verè angeli nec ne, non est huius loci disquirere. Itaque hætenus quidem incertum est ad quam scientiam illorum contemplatio pertineat. At verò certum est *Physici* esse unius non simplicem tantum corporum huius mundi, sed etiam metallorum, lapidum, plantarum, animalium, coelestium omnium, terrestrium & subterraneorum scientiam investigare. Ut nulla sit scientia humana quæ æquè late patens obiectum habeat. Ersi enim divina sine dubio pateant latius, maxima tamen illorum pars humanum captum exsuperat.

XIV. Ac subiectum quidem huius scientiæ ita sese habet: proximum est ut de demonstrandis *affectionibus* non nihil dicamus. Quoniam vero ex *Analycis* constat Affectiones illas tantum in scientia quali-

qualibet demonstradas esse quæ primò & per se insunt
subiecto: apparet nec alias affectiones in Phycis esse
considerandas quàm quæ substantiæ naturali per sese
insunt. Habent autem hic locum duo potissimum
modi per se inesse, uti itidem Analytica nos docent.
Priori modo Substantiæ naturali ea insunt per sese,
quæ definitionem ejus ingrediuntur. Quomodo
patet ergo omne quod naturale est, vel principium
aut causa est rerum naturalium seu mobilium, in Phy-
sics sub demonstrationes venire. Altero modo, om-
nia illa huc pertinent quæ definitionibus præce-
dentium affectionum comprehenduntur vel ad illa-
rum essentiam quoquomodo pertinent. Ex gr. quæ
pertinent ad naturam colorum, saporum, tactiliumq;
qualitatum, loci item ac temporis. Sunt enim hæc
omnia affectiones primo ac secundo modo dicendi
per sese substantiis naturalibus inhærentes.

XV. Ex quibus patet, nihil ad hanc scientiam
pertinere quod non modo aliquo ad motum perti-
net, adeoq; res mobilis aut motus ipse est, aut affectio
mobilis aut causa seu principium vel alicujus motus vel
affectionis alicujus mobilis. Igitur nec omnia sumet
sibi Phycus consideranda, quæ quoquò modo in-
sunt naturalibus corporibus, sed quæ illis modis in-
sunt quos adduximus. Non ergo de puncto, de solido,
de linea, de triangulo, quadrangulo, ager, etsi illa
alibi non exstent quàm in solis naturalibus corpori-
bus. Potest enim horum natura explicari ne cogi-
tante quidem intellectu de motu aliquo, & motuum
vicissim naturalium natura non attendente intelle-
ctu illorum essentiam. Quo ipso in errorem olim
prolapsum sunt Pythagoræ discipuli. Quum enim vi-
derent

derent quantitates eum continua tum discereras ita abstracte posse considerari, etiam reapse abstractas à materiâ subsistere illas esseque substantias sunt arbitrati.

XVI. Etsi verò Physici non sit essentiam illarum quantitatum indagare, sed Geometræ & Arithmetici, attamen de iisdem agendum ipsi est quatenus sunt termini naturalium corporum. Hactenus enim sunt attributa per se corporum naturalium. Itaq; & unius Physici est ex. gr. discere de figura crystallo- rum hexagonâ, omniumq; partium organicarum variâ conformatione: cur isthæc ita sese habeant, quæ horum esse trix causa, quæ materies. Imo unius Physici est simpliciter de quantitate agere quatenus illa dicit terminum naturalium corporum: quum contra Mathematici illam considerent ut secundam aliquam substantiæ speciem.

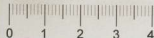
XVII. Ex quib; liquet etiâ discrimen quod est Physicum inter & Astrologum vel Opticum. Nam tamen & Astrologus magnitudinem ac figuram corporum cœlestium contempletur, eoq; non figuram simpliciter sed huius corporis consideret, idemq; faciat & Physicus: idem tamen non eodem modo considerant. Physicus enim isthæc scrutatur ut affectiones corporis mobilis, Astrologus uti corporis alicujus certo intervallo à nobis disijuncti. Vti peregre docet Geminus Geminus vetustissimus pariter & doctissimus Astronomus, seu potius ex Geminio Posidonius apud Simplicium *l. 2. Phys. comm. 12.* Quæ verò Astronomi eadem ratio est & Optici qui lineam in visu positam, & Musici qui numerum qui inest sono contemplantur. Quare & omnes hi non utuntur principiis

eīpiis Phycis sed mathematicis, uti notissimum est:
 adeoq; Opticus ex-gr. ea tantum sumit sibi demon-
 stranda quæ ex geometricis principiis possunt dedu-
 ci: alia verò Phycis relinquit. Vnde manifestum
 fit rectè dixisse Aristotelem *1. Analyt. poster. c. 8.* de iride
 Phyci quidem esse demonstrare τὸ ἐπὶ, τὸ δὲ διότι ὁππῶς
 ἢ ἀπλῶς ἢ κτ. τὸ μαθηματ., quod sc. posterior specula-
 tio ex principiis Phycis institui nequeat.

X V I I I. Cæterum quomodo quantitatis sci-
 entia pertineat ad Phycam, quomodo verò ad Ma-
 thematicos sive eos qui quantitatem in abstracto
 considerant sive illos qui ἐν ποσότητι, hinc liquet.
 Vult autem Simplicius quidem *lib. 2. Phyc. comment. 13.*
 omnes planè formas naturales, Themistius verò
l. 4. Phyc. t. 36. quiq; hunc sequitur Marcus Antonius Zi-
 mara in *Tab. v. abstractio* albedinem & nigredinem non
 minus posse absq; omni motus principio mente con-
 siderari ac illa entia mathematica. Ast primum sane
 falsum est: qui enim vel animalis naturam possis ani-
 mo concipere nisi potentiam sentiendi simul concipi-
 as, qui intimè dicit motum aliquem? Albedinem
 item & nigredinem vix est ut quis sinè motu concipi-
 at. Certè si quid de formis naturalibus aut albedine
 ac nigredine potest per abstractionem mathemati-
 cam percipi valde id leve est neq; ad Phycam ullo
 modo pertinens. Universalior quippe tractatio de
 formis non agit propriè de formis naturalibus: quare
 illa quidem metaphysica tota est atq; ab Aristotele u-
 berriè docetur methaphysicorum *l. 7. c. 8.* hæc ve-
 rò tota itidem Phycis est. Neque verò Phycis om-
 nem formarum investigationem debet negligere
 sum antiquissimis illis Phycis Democrito, Empedo-

B 3 cle

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

ele & aliis quos eo nomine rectè reprehendit Aristoteles *l. 2. Phys. l. 1. de partib. animal. & l. 1. Metaphys.* nec omnem etiam sibi soli vindicare, sed illam quidem quæ motum involvit occupare, aliam omnem omittere; uti præclare docetur, *l. 2. Phys. c. 2.*

XIX. Omnia ergo quæ in Physicis demonstrantur in sua essentia motum aliquo modo includere certissimum est. At si motum includunt, non possunt etiam ceu à materia abstracta intelligi. Quod quum à Aristotelem legissent viri doctissimi, minus rectè tamen plerique hætenus probaverunt. Non est autem ejus enunciati alia probatio quàm hæc ipsa à nobis allata. Scilicet quæcunque moventur in quantum moventur materiam habent; quæ verò non moventur materia carent; uti infra patebit clariùs. Ergo ad quorum essentiam motus pertinet, ad eorum essentiam pertinet etiam materia. Est verò hæc argumentatio ipsa illa quæ usus est Aristoteles. Quum enim *6. Metaph. c. 1.* dixisset, nullas Physicas affectiones esse abstractas à materiâ, sed habere sese ut similitatem quæ definitur nasi curvitas, addit: *ὁ δὲ ἐνός γδ αὐτῆς κινήσεως ὁ λόγος αὐτῶν, ἀλλ' αἱ εἰς ἕχου ὄλην.* Alibi passim quæ abstracta à materia appellat eadem abstracta vocat à motu.

XX. Quod si verò essentia Physicarum rerum absque motu & materia intelligi non potest, utique nec definiiri absque illis possunt. Est enim definitio oratio essentiam exponens. Nec tamen per solam materiam definitiones Physicæ debent fieri, quod nimis inconsiderare multi affirmant, decepti pravâ interpretatione dicti alicujus Aristotelici quod habetur *l. 1. de An. c. 1.* Neque enim sola materia essen-

tiam

etiam naturalium rerum absolvit, sed potissimum ejus
forma est. Tum verò nihil alienius est ab Aristoteli-
câ philosophiâ, quàm per solam materiam exponere
naturalium rerum essentiam; uti accuratissimè docet
Cellus Mancinius integro cap. 8. elegantissimæ de Ri-
su ac ridiculo disputationis. Ex materia scilicet atque
formâ constare debent definitiones Physicæ: suntque
λόγοι συνελημένοι μετὰ τῆς ὕλης, ut loquitur Aristoteles.
Id quod non tantum in concretis est observandum,
verum etiam in abstractis: quorum definitiones hie
non nisi *πρώτοι* differunt. Simitas enim est curvitas
nasi: simum est nasus curvus: anima sensitiva est prin-
cipium sentiendi in corpore organico vivente; ani-
mal est corpus vivum organicum potentia sentiendi
præditum. Verum hæc & alia quæ hæcenus de dif-
ferentiis Physicæ ac Mathematicæ, definitionib⁹ et-
iam Physicis attulimus, quoniam ab ipso sunt Ari-
stotele 2. *Phys.* 6. *Metaph.* l. 3. de anima, & alibi exadè
eradita, non est quod nos amplius morentur.

XXI. Consequens est uti non nihil & de *prin-
cipijs illis* addamus, ex quibus Physicæ demonstratio-
nis conscribi debeant. Quoniam verò ex Analyticis
notum est, omnem demonstrationem principiis pro-
prijs constare oportere, propria autem esse quæ per se
insunt, eodemque sunt cum demonstrandis affectio-
nibus genere; liquet etiam omnia Physicæ principia
de rebus mobilibus & motu esse. Talia enim sunt
affectiones omnes demonstrandæ. Quæcunque it-
aque propositiones nihil de motu aut re aliqua mo-
bili enunciant illæ etiam à Physicis demonstratio-
nibus excluduntur. Ex quo tamen non est conclu-
den-

dendum, non posse Physicum uti principiis illis communissimis metaphysicis, ut isto: *impossibile est rem eandem esse simul & non esse*: Vti enim & illis potest sed non amplius ut communibus, verum ut iam suam, ut ita loquar, in domum translatis. Fit nimirum ex primo illo principio quod antè adduximus, Physicum principium si contrahas illud ad res mobiles, in hunc modum: impossibile est ut res eadem moveatur & non moveatur. Itaque ita utitur Physicus τοῖς κοινοῖς ἀδύνατον uti loquitur Aristoteles *l. 11. Metaph. c. 4.*

XXII. Porro constat itidem ex Apodicticis, demonstrationem omnem non ex proprijs tantum, verum etiam ex primis principiis exstruendam. Non quidem quasi proxime semper demonstratio fiat ex primis & immediatis, sed quod tamen iis innitatur demonstratio. Itaque pater etiam, etsi interdum Physicus demonstret ex principiis quæ ipse jam demonstravit, esse tamen ipsi alia quædam principia indemonstrabilia, ac quorum veritas alio planè modo innotescat. Idem enim est si dicas principia prima, aut immediata, aut quæ citra omnem demonstrationem intelliguntur. Quæ tamen principia prima non sunt (quod multi perperam credunt) omnium illa universalissima axiomata; ἀδύνατον ἔχειν ἐν ὅντιν μὴ ἀποδεικνύειν, ut verbis utar Aristotelis *l. 1. poster. c. 2.* illa enim jam antè diximus ex parte ne numerari quidem posse inter demonstrationum Physicarum principia. Sed intelliguntur principia indemonstrabilia propria huic generi, adeoque indemonstrabilia omnia enunciata de rebus naturalibus seu mobilibus. Omnis nimirum propositio immediata aut indemonstrabi-

lis de

lis de re naturali quid enuncians, principium proprium ac primum est hujus scientiæ,

XXIII. At quum omnia quæ certò cognoscuntur nec tamen demonstratione redduntur manifesta, per inductionem innotescant, quumque inductio sit ratiocinatio illa qua principia scientiarum probantur, ut peregre docet Aristoteles *l. 2. poster. c. ult.* patet nec principia demonstrationum Physicarum aliter quam per inductionem posse intelligi. Innititur verò omnis inductio experientia, ut hæc sensibus. *Fit enim hominibus experientia ex memoria.* αἱ γὰρ πόλλαι μνήμαι ἔσονται πρὸς τὰς ἐμπειρίας δύναμιν διὰ τὸ λαβεῖν: quæ verba sunt itidem Aristotelis *l. 1. Metaph. c. 1.*

Qui *2. poster. c. ult.* inquit in eandem sententiam: ἐκ μὲν ἐν αἰσθησεὶ γίνεσθαι μνήμην· ἐκ δὲ μνήμης πόλλας αἰσθησεις γινόμενης ἐμπειρίας· αἱ γὰρ πόλλαι μνήμαι τῶν δεδιμῶν ἐμπειρίας μία εἰναι. Mox addens; ut quidem scriptum in antiquissimo libro, paulò quam vulgò legitur melius, invenit Octavianus Ferrarius *l. de sermonib. exoter.* ἐκ δὲ ἐμπειρίας, ἡγεμῖσαι αἱ δὲ καθόλου ἐν τῇ ψυχῇ, ἔνός ἐστι τὰ πόλλα, ὅ αἱ ἐν ἀπασι ἡ ἐκένους τ' αὐτῶ, πύχνης δεχθῆναι ὅσπλητης.

XXIV. Ab experientia scilicet dependet omnium principiorum cujusque artis ac scientiæ cognitio. Quod ipsum & primò Prior. Analyt. tam elegantibus verbis docet Aristoteles, ut non possimus illa non hic recitare: τὰς μὲν δεχάς τὰς περὶ ἕκαστην ἐμπειρίας ὅτι ὡς δὲ ἀνέμω, λέγω δὲ, οἷον τὴν ἀστρολογικὴν ἐμπειρίαν, τῆς ἀστρολογικῆς ὁπσιμῆς. ληφθέντων γὰρ ἰκανῶς τῶν φαινομένων ἅτως εὐρέθησαν αἱ ἀστρολογικαὶ ἀποδείξεις. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἄλλων οὐκ αὐτῶν ἔχει πύχιν τι καὶ ὁπσιμῶν. Ab experientia ergò naturalium rerum, & non aliunde, naturalis

C

sciencia

scientiæ principia petenda sunt. Et quidem quum alia scientiæ pars de metallis & lapidibus, alia de plantis, alia de animalibus, alia de coloribus, alia de saporibus, &c. agat; cujusque partis propria principia ab sua quâque experientiâ sunt expectanda.

XXV. Quum verò ad scientiam pertingere non liceat nisi antè cognitis principijs scientiæ; planum quoque est neque ad Physices cognitionem posse quem pervenire nisi ante experientia sit instructus: omnium quidem rerum naturalium, si integram scientiam planè cupiat perspicere: harum verò aut illarum, si seorsim harum tantum aut illarum rerum scientiam desideret. Historica ergò cognitio adferenda est, ut scientiam tibi compares. Est enim idem, sive experientiam sive historicam dixeris cognitionem. Id quod in doctrinâ de animalibus observans Aristoteles, laudat l. i. de partibus animal. etiam isthac in doctrinâ morem Astronomis suctum, *ἐν πρώτῳ τῷ Φαινόμενα λεγέον, εἴτα τὰς αἰτίας τῶν λεγέον*: exsequitur idem omnibus libris quibus historiam animalium est persequutus; tradunt enim illi libri principia scientiæ de animalibus. Quare etiam l. i. Historiæ hæc in verba prorumpit: *πρώτον τὰς ἀπαρχὰς Μεθόρας ἢ ἀσμιθεηκότα πᾶσι λαβόμεν· μετὰ τὸ τὰς αἰτίας τῶν πρῶτον εὑρεῖν. ἔπειτα καὶ φύσιν θέν ποιέον τὸν μέθον, ἀπαρχὴς τῆς ἰσχύος τὴν ἐκαστον· περὶ ὧν τε γὰρ εἰδὼν εἶναι δεῖ τὴν δόξαν, ὅτι τῶν γίνεται φανερόν.* Quæ igitur doctrinâ de animalibus eadem & omnium aliarum rerum naturalium ratio atque conditio est. Scilicet & harum historia adferenda est, quo scientiam earum consequaris.

XXVLEX

XXVI. Ex quibus clarum fit, frustra esse omnes qui ad naturalis hujus Philosophiæ apicem aspirant, aut illam sese jam obtinuisse credunt, cum aut nullam aut raram admodum habeant rerum experientiam. Adeoque multum quoque fallere & falli eos, qui adolescentibus audent perfectam Physicæ cognitionem polliceri: quum tamen in ætatem illam usus rerum non cadat. Quantò autem rectius scribit Aristoteles *l. 6. Nicom. c. 9.* cum dixisset juvenes destitui prudentia *ἀπείρεια*? Illud etiam consideratione dignum videtur, quid sit quòd puer fieri mathematicus possit, Sapiens aut Physicus non possit. An quia illa per abstractionem sunt, horum autem principia ab experientia sumuntur: & hæc non credunt quidem juvenes, sed dicunt: illorum verò unumquodque quid sit haud latet. Scilicet, ut hunc locum elegantissimè *Ἀνδρονίκου* is qui Andronici nomine circumfertur: De naturalium rerum principiis ac simpliciter de ipsis naturalibus licet loquantur juvenes, accuratam tamen eorum scientiam non habent, neque credunt ea. Mathematicorum autem credunt principia: certam enim eorum cognitionem habent *ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν ἐναὶ τὰς αὐτῶν λόγους*.

XXVII. Vbi tamen notandum, quemadmodum ad Mathematica addiscenda levis satis est experientia, & quali possit esse puer præditus, ita & communio rem partem naturalis scientiæ non requirere operosum rerum usum, sed facili negotio & illum ab adolescente aliquo sagacis ingenii posse comparari. Cerrè quælibet pars Physicæ non æquè difficilem habet historiam atque perindè latè patentem: sed animalium quidem historia difficillima est comparatu,

C 2

facilior

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

0 1 2 3 4

Gray Scale

facilior autem plantarum, & hac facilior metallorum, lapidum, aliarumque rerum, utpotè quæ res non tam multas habeant diversas differentias quam multæ in animalibus reperiuntur. Igitur totius quidem Naturalis Philosophiæ *ἐν τῷ οὐκ ἀνεγὰρ ὁ βίος*, uti Aristoteles loquitur de civili prudentiâ: quin tamen communiora possit rectè audire & dijudicare, nihil prohibet. Quin nec reliqua illa sine fructu suo insigni potest tractare: si tantisper *τοῦ ἀσινυδίου* loco habeat principia aut hypothèses, quibus videt optimos quosque uti, donec per ætatem eorum veritatem ipsemet possit experiri. Quin imò majore judicio historiam rerum naturalium poterit aut ipse observare aut ab alijs observatam legere, si nonnullam jam operam posuit juvenis in audiendis vel legendis optimis magistris, qui demonstrationes solent adhibere. Quemadmodum & alibi de auditore civilis prudentiæ à nobis est disputatum.

XXVIII. Cæterum quod subiectum, quæ affectiones, quæve principia obtineant in hac scientia, ex his manifestum est. Quoniam verò omnes demonstrationes Physicæ de rebus mobilibus sunt, atque ex ejusdemodi quoque principijs extruuntur; manifestum itidem est, non esse à Physico expectandas demonstrationes tam accuratas quales in mathematicis possunt ac debent exhiberi. Namque hæc quoniam abstracta sunt ab omni materia ac mutabilitate, ideo semper uno eodemque sese modo habent; adeoque demonstrationes mathematicæ utpote ex tam immotis ac necessariis principijs deductæ omnium sunt accuratissimæ ac certissimæ. Contra autem
Phy

Physica omnia materiam habent ac mutationibus sunt obnoxia: usq; adeo ut illa credantur secundū naturā sese habere, quæ plerumq; vel uno eodemq; sese modo habent. Itaq; nec omnia Physica principia simpliciter semper & omni loco, sed ut plurimum suam habēt veritatem. Quo portō sequitur, illas quoque demonstrationes esse bonas in Physicis quæ pronūciant non quid semper sed quid plerumq; saltem soleat evenire. Observatum autē etiam hoc jam dudū est Aristoteli, quapropter & l. i. minore Metaph. c. ult. in hæc verba loquitur: Ἰὴν δ' ἀκριβοσύναν τὴν μαθηματικὴν ἔκ ἐκ ἀπασιν ἀπαιτησίαν αἰετ' ἐν τοῖς μὴ ἔχουσιν ὕλην. διόπερ ὁ φυσικός ὁ τρεῖς π' ἀπασιν γὰρ ἴσως ἢ φύσις ἔχει ὕλην. Post illud docuit idem peregre regiē paraphrastes ille Græcus Ethicorum cujus nomen ignoramus, nūc autem multis audit Andronicus Rhodius, l. i. c. 3. Scilicet quum aliæ demonstrationes fiant ex principiis absolute necessarijs, aliæ ex iis quæ ut plurimum sunt veræ, (quod rectē dicitur l. i. posterior c. 25.) Physica per frequenter non illis sed his utitur.

X XIX. Quanquam ergo non eam quis in Physicis tractationibus ἀξιῖται inveniat, quam in Mathematicis, non tamen id vitio verti debet illi qui docet. πεπειδωμένον γὰρ ὅτι τὸ πᾶν τ' ἀκριβὲς Πιζήϊον καὶ ἡ πᾶσιν γένεσις ἐφ' ὅσον ἢ ἐπεάγματος φύσις ἀπὸδεχεται. Iam verò majorem ἀκριβείαν Physicū argumentum non admittit. Cavendum autem etiam atque etiam est, ne hæc demonstrationes quæ ex principijs sunt plerumque veris cum dialecticis probationib; credat quis idem esse: aut hinc quibusvis argumentationibus probabilibus pallium quærat: quod

simis multi faciunt. Magna enim horum differentia est: ut ex Analyticis atque Topicis constat: adeo ut illa scientiam hæc tantum opinionem pariant.

XXX. Accex iis quidem quæ hætenus attulimus, quo ad veram ac non fucatam Sophisticamque naturalium rerum scientiam modo liceat pervenire, clarissimum est. Est autem hic modus planè unicus: ut frustra sit, qui aliam velit viam eligere. Quo igitur usque demonstrationes non possunt pertingere, ejus nec scientia datur. Non possunt autem demonstrationes aliò pertingere quàm quò & sensus possunt. Ex sensu enim perceptis per inductionem principia demonstrationum innotescunt, ubi autem principia demonstrationum deficiunt, necessariò ibi deficiunt & ipsæ demonstrationes. Ergo nec eorum quæ à sensibus sunt remotissima dari scientia potest, satis esse homini debet, si de illis tantum probabile quid possit adferri. Conandum tamen est saltem probabile quid adferre cum demonstrationes non possis: neque hic conatus temeritatis statim accusandus. Benè enim scribit Aristoteles, αἰδὴς ἀξίας εἶναι τὴν περὶ θυμίας μάλλον ἢ θρασέας, εἰς τις δὲ τὸ φιλομαφίας διψῆναι, μικρὰς ὀπτείας ἀγαπᾶν, καὶ ὅν τὰς μεγάλους ἔχωμεν ἀπαείας. Tum verò ut difficile omne pulchrum & carum: ita & in abstrusis illis aliquid solùm intelligere delectare non minùs potest ac stricturam lucis videre in renebroso carcere.

XXXI. Reliquorum verò scientiam plenam quo adsequare ante omnia sanè danda opera est, uti omnium historià ad man^o habeas, atq; illa sis instructissimus. Itaq; partim ipse explorabis omnia, partim ab aliis certò explorata diligentissimè colliges. Quod ab Ari-

Aristotele est factum non in animalium tantum alio-
rumq; historia, verum etiam ipsorum astrorum, uti
in laudatione ejus primò alibi notavimus.

XXXII. Quum autem duplex sit ratio conscri-
bendæ historiæ: alia singula narrando, alia per genera
ac species omnia digerendo. Quarum priorem obser-
vant, qui nunc plantarum aut animalium historiæ
conscribunt: posteriorem secutus est in animalium
quidem historiâ Aristoteles, plantarum verò Theo-
phrastus. Quin hæc sic scientiæ investigandæ commo-
dior illâ, nullum dubium est. Hæc enim jam ipsamet
principia scientiæ exhibet: illa verò rudem tantû ma-
teriam, unde per inductionē principia adhuc conscri-
bi oportet. Igitur & huic potius historiæ rerum studen-
dum omninò parer, potius quàm illi alteri, exem-
plūq; Aristotelis & in hac re imitandum esse. Quo-
modo verò ex singularib⁹ ad universale progrediendum,
genera item ac species indaganda aliunde petendū est.

XXXIII. Porro etsi scientia demum demon-
strationibus compareretur, est tamen & Dialecticarum
rationum usus aliquis in hac scientia ut in aliis. Para-
re enim illæ viam possunt demonstrationibus, utrius-
que excitatis variis dubitationibus, ex quarum colla-
tione ceu ex silicis ac chalybis collisâ facilius
mox veritas elucet. Itaque & Aristoteles in hac quo-
que *παραμυσει* naturali, sæpenumero dialecticas veli-
tationes præmittit demonstrationibus. Est etiam in-
terdum, quando satis est probabiliter quid asseruisse
de re aliquâ: uti jam ante dictum. Quapropter nec
Dialecticæ quidem artis imperitus esse debet verus
huius scientiæ investigator. Intelligo autem Dia-
lecticis nomine eam quæ vulgò Topice audit, & qui-
dem

dem qualis illa ab Aristotele tradita est, non verò
qualem eam multi nunc proponunt.

XXXIV. Principiis præterea affines sunt *defi-
nitiones* Physicorum terminorum nominales: quas si-
militer ut in alia qualibet scientia ita & hic oportet
diligenter attendere. Neque enim his incognitis
potest fieri demonstratio, imò omnes demonstratio-
nes his innituntur. Quapropter & principiis imme-
diatis accensentur i. poster. c. II. Sed eorum natura
quoniam per se cognita est, non est quod de iis ver-
bum addamus. Neque enim necesse est ut monea-
mus, non esse has definitiones confundendas cum de-
finitionibus realibus: quem errorem nonnulli cras-
sissimè erraverunt.

XXXV. Ceterum *ordinem*, quem in tractanda
hac scientia oportet observare, quod attinet, etiam
hic ut alibi petendus ille est à meliori ratione sciendi.
Initiò ergo principia seu historiae cujuslibet par-
tis tradenda sunt, si id necessitas exigat, h. e. si ipsa
per se ita nota non sint, ut frustra quis illa traderet.
Tum enim jure omittuntur, ut rectè docetur i. i. post.
c. Alias vero præmittenda omninò sunt, non autem
demum postponenda. Quod tamen factum vide-
mus à doctissimo Georgio Agricola: ut qui libros de
ortu & causis subterraneorum collocavit ante libros
historicos de natura eorum quæ effluunt ex terrâ deq;
natura fossilium, contra quàm factum est ab Aristotele
& Theophrasto. Nec tamen opus est uti seorsim
operose cuilibet tractationi præmittatur historia,
seu principia recitentur, sed tùm demum quando
historia ob amplitudinem suam non potest commo-
de inseri ipsi tractationi scientificæ. Ceteroquin
enim

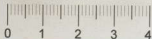
enim necesse non est. Ut sine causa nonnulli mathematici isthoc nomine Aristotelem reprehendant. In ipsa porro scientia à nobis notioribus ad ignotiora progrediendum est. Sunt autem communissima omnium notissima: ut quorum cognitio confusa est. Itaque & à communissimis ordiendum, & ita porro ad minus communia progrediendum donec ad species specialissimas perveniatur. Namque hic sanè ordo sciendi ordini est unicè similis. Neque enim singula possunt intelligi ignoratis communibus: itaque naturæ sponte provehimur à cognitione confusa universalis ad distinctam singulorum intelligentiam. Quod ipsum eundem præclare monuit Aristoteles statim initio Physici operis. Sunt autem in Physicis omnium communissima, quæ de omni corpore naturali omnibusque item ejus communissimis affectionibus possunt demonstrari. Inde sequuntur quæ non omni sed huic aut illi insunt corporum generi, donec perveniatur ad species infimas.

XXXVI. Quapropter commodè tota hæc doctrina dividi potest in partem communissimam: quæ traditur ab Aristotele octo libris *Πρωτων ἀνεγμένων*: & minus communem quæ seorsim tractat de singulis corporum generibus. Patebit autem ex iis quæ infra demonstrabuntur, primam divisionem corporum naturalium esse, quod alia omnis generis mutationibus sint obnoxia, alia nonnisi unum subeant morum & quidem localem. Itaque meritò priorem locū in minus comuni tractatione obtinebit doctrina de corporibus cœlestibus: secundum verò ea quæ est de elementaribus vulgò ità dictis. Vbi vicissim ea primùm consideranda, quæ omnibus insunt elementari-

D

rari-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

taribus: (quod quidem ab Aristotele sit. l. duobus pos-
ter. de coelo, & libris duobus de generatione & cor-
ruptione) deinceps ad singula progrediendum. Quo-
rum cum alia simpliciora sint, alia composita magis;
mox sequitur merito doctrina quæ de simplicioribus
agit, qualis est *μεταμετεωρολογική*, quæque est de metallis
& lapidibus similibusque, ut ultimus locus referre-
tur doctrinæ de animalibus ac plantis, ut quæ corpo-
ra sint organica ac dissimiliaria, quorum maxima atque
ultima est compositio, quod rectè docetur 4. Meteor.
c. ult. & l. 2. de partib. animal. c. i.

XXXVII. Sed de natura & constitutione hujus scien-
tiæ satis fortassis actum est. Verbo tamen fortè mon-
strandum est, esse omnino illam Philosophiæ partem.
Namque etsi hoc decantatissimū sit, non tamen ratio-
nis sententiæ æquè nota est, itaque & paucissimis tra-
dita. Demonstramus autem nos id ipsum unico illo ar-
gumento; quod scil. Physicæ sit cognitio aliqua quæ
intellectum humanum perficit ac beatum reddit. Om-
nis enim cognitio quæ perficit intellectum Philo-
sophiæ olim nomine appellata est: quæ autem talis
non est, nec hoc nomen accepit: quare à doctissimis
viris id nomen doctrinæ quoque Christianæ olim est
simili de causâ inditum. Neque verò omnis cognitio
perficit intellectum: sed quædam & infelicem illum
reddit, ut rectè dicitur 12. Metaphysicorum. Iam verò
naturalium rerum scientiam perficere intellectum
vel inde patet, quod, ut ait Poëta, Natura

O homini sublime dedit cælumq; tuorum

In sit & erectos ad sidera tollere vultus.

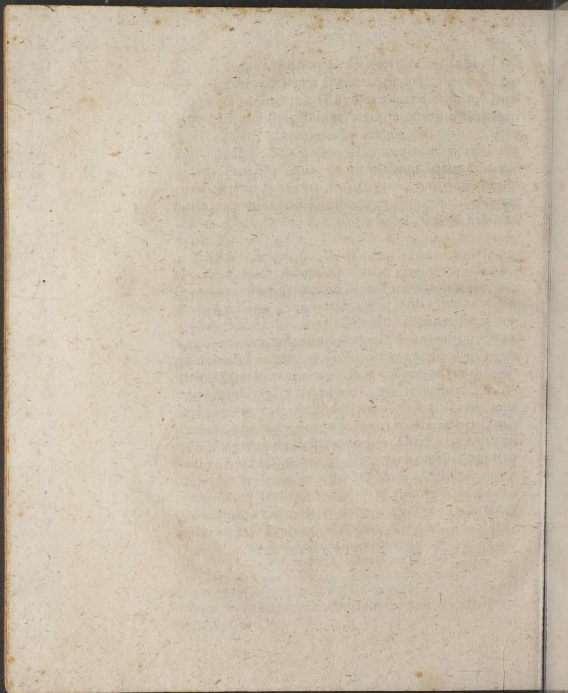
Vnicè tamen aut maximè hæc scientia perfici hominem
nequaquam asserimus, etsi ita Anaxagoræ & aliis fuerit
visum. Sed hæc accuratius disputare alterius est operæ
ac temporis.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

De naturalis Scientie Optimis au-
toribus.

I.

His expositis haud abs re fortassis fu-
erit addere nonnihil, quomodo ha-
ctenus hæc Philosophia fuerit excul-
ta. Nempe & hoc usum insignem ha-
bet non ignorare. Apparebit enim
hinc, qui bene qui secus eam tractaverint; atq; adeo
qui sequendi maximè & credendi, qui vero fugiendi
iis qui ad Philosophiam hanc aspirant. Vt enim in
aliis, ita & in his oportet tyrones optimis magistris
assentiri, etiam si eorum demonstrationes nondum
plenè assequantur. Benè nimirum Aristoteles scri-
bit: *δεῖ ποιεῖν τῶν ἐμπειρῶν καὶ πρῶτον ἢ φρονίμων ταῖς
ἀναπδείξιας φάσει καὶ δόξαις ἢ καὶ τῶν ἀναπδείξων ἀφ' οὗ
καὶ ἔχειν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὅμματα ὁρῶσιν δεχέσθαι.* Satis inquam
hoc tyronibus potest esse, quiq; nec eam rerum ex-
perientiam nec illum in demonstrandi arte usum
sunt consequuti, uti suopte iudicio aliorum inven-
ta possint dignoscere. Nequaquam verò credimus
sufficere eam cognitionē debere, esseq; adeo philo-
sophi scire tantum quid Aristoteles, aut si quis ali-
us est optimus magister, senserit: quemadmodum in supe-
rioribus satis manifestum reddidimus. Tantum sci-
licet probamus etiam hic auream illam Hesiodi sen-
tentiam:

E

στ

εἰ μὴ πανάρετος, ὅς αὐτὸς πάντα νοήσει,
 Φερασάμενος τὰ κ' ἐπὶ τῇ ἐς τέλος ἡσιν αἰμείνω.
 Εὐδολὸς δ' αὖ καί κενος, ὅς ἐν ἐπιτολῇ πίθηται.
 Ος ἢ καὶ μὴ τ' αὐτὸς νοεῖ μὴ τ' ἄλλος ἀπέων
 ἐν θυμῷ βάλλεται, ὃδ' αὖτ' ἀρχήν' ἀνέη.

II. Quoniam verò suprà satis demonstratum
 est, naturalem philosophiam circa omnes planè res
 naturales occupari: deinde demonstrationibus il-
 lam constare ex primis atq; propriis principiis vel
 historia naturali petitis; facillè apparet quinam cen-
 sendi sint quam optimè philosophati. Nempè qui
 non ad omnis planè naturæ inquisitionem animum
 appulerunt, illi partem tantum hujus philosophiæ
 attigerunt. Qui demonstrandi artem nō calluerunt,
 ab iis frustra & scientiam desideres. Qui deniq; nec
 instructi fuerunt rerum naturalium usu atq; experi-
 mentis, potius Dialectici fuerunt quàm philosophi.
 Contrà illi optimi magistri habendi, qui & rerum
 experientiam sufficientem & demonstrandi periti-
 am ad omnium placè naturalium rerum inquisitio-
 nem attulerunt: proximi illi, qui saltem circa ali-
 quam naturæ partem isthæc potuerunt adhibere.
 Quo canone posito, non adeo difficile fuerit de om-
 nibus naturæ scrutatoribus iusto iudicio judicare.

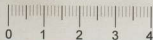
III. Vt autem ab antiquissimis monumentis
 ordiamur, habentur haud pauca ad hanc philoso-
 phiam pertinentia in sacris Hebræorum volumini-
 bus. Nec desunt, qui tantum hinc omnem hanc
 philosophiam petendam arbitrentur. Cæterum etsi
 dubium non sit in illa gente Salomonem regem ad
 exqui-

exquisitam naturalium rerum scientiam pervenisse, ut qui disputaverit super lignis à cedro quæ est in Libano usque ad hyssopum quæ egreditur de pariete: & disseruerit de jumentis & volucribus, & reptilibus, & piscibus: etsi quoque omnia quæ in his codicibus scribuntur longè verissima sint; Primò tamen Salomonis quidem sapientia isthæc in his libris non continetur: deinde quæ hic habentur illa & neutiquam integræ hujus philosophiæ argumentum attingunt, & demonstrationes non sunt sed in historia potius naturalium rerum sunt censenda. Et sanè hac parte plurimum possunt juvare Sacri isti codices hujus philosophiæ studiosum ut quæ tradant historias haud paucas atque insignes rerum naturæ, quas nec aliunde licet petere neque nunc denuo experiri. Quales sunt illæ de rerum creatione sex diebus facta, item de diluvio ac multis supra naturæ vires à Deo & Spiritibus effectis. Quorum ignorantia, per quam multi etiam optimorum hujus philosophiæ cultorum in crassissimos errores inciderunt.

IV. Porro antiquissimis illis retrò temporibus celebrati in primis rerum naturæ peritia fuerunt, & Egyptij, & Chaldæi, & Persarum Magi Quorum isti suam sapientiam omnem retulerunt ex more gentis in auctorem Thot, quem Græci Hermetem & Hermen, Latini Mercurium interpretantur. Itaque & olim nonnulli sacri libri, cum de aliis tum de naturalibus rebus, circumlati quasi Mercurio aut Hermete auctore conscripti. Quin imò nonnulli & hodie illi tribuuntur. Quorum tanta apud quosdam est auctoritas, ut alij quidem Hermeticorum philosophorum medicorumque cognomento audire gestiant,

E 2

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

ant: alij verò et si hoc cognomine non censeantur ex
iis tamen Mercurij libris quos hodieq; credunt su-
peresse, unicè philosophandum existiment. Ast verò
qui nunc libri Hermetis nomen præ se ferunt, illorū
nonnulli profecto, supposititij sunt, & paucis de-
mum antè seculis nati. Ne illo quidem excepto
qui Poëmander inscribitur. Neq; enim dixerim
cum Casaubono *Ex l. ad apparatus. Annal. n. XLIX.* patrem
hujus scripti non multò post tempora Apostolorum
vixisse, eo quod Iustinus Martyr ex illo libro quædā
proferat. Namq; nec Iustinus nec quisquam primæ
Ecclesiæ patrum alius istum librum adducit testem.
sed alios: ex quibus etiam nūm hodie integer superat
Asclepius dialogus, tūc λόγος πλείς titulo clarus, is cu-
jus Latina interpretatio Apulejo adscribitur, est au-
tem vetus ut quæ & S. Augustino fuerit in manibus.
Reliqua fragmenta sunt: quorum potiore partem
Ioannes Stobæus in Eclogis suis conservavit. Et si
verò quædam eorum monumentorum antiquiora
sint Poëmandro & aliis nonnullis libellis, neq; adeo
certò constet & illa conficta esse à Christianis aut
Muhametanis, sequioris ævi hominibus: sunt tamen
& illa incertæ admodum fidei, ut aliàs latè ostende-
mus. Quo perspicuum sit quæ fuerint Ægyptiorum
veterum placita, non intelligi rectius certiusq; posse
quàm ex veterum narrationibus. Quæ tamen & pau-
ca sunt, & illo quoq; nomine incerta, quòd dogma-
ra sua isti Ægyptij minus in vulgus propalaverint, hi-
eroglyphicis literis obscurata. Quapropter valde
incertum est quid de rerum natura senserint isti pri-
sci ac genuini Hermetici. Quicquid tamen sit: pri-
mò facile probatu est, illos qui nunc Hermetici au-
diunt

diunt parum admodum convenire cum placitis illis.
in Hermetem auctorem vel olim vel nunc etiam re-
latis: nisi quod viliora metalla in aurum mutari pos-
se, incantamenti item, characteribus, lapidibus, li-
gnis, astrisque infinitam aliquam potentiam natura-
lem inesse arbitrentur, quæ veteribus etiam Ægy-
ptiis placuisse intelligo. Deinde & id constat, falle-
re admodum, ac falli Fr. Patricium aliosq; probatæ
passim philosophiæ contemptores, qui ex Poemandro
aliiq; commentariis ac heri & nudiustertius natis
monumentis, Ægyptiorum veterum philosophiam
profidentur. Cum porro cuivis pareat omnibus illis
in libellis nullam rerum historiam, nullam demon-
strationem tradi; facile quoq; liquet ad veram ali-
quam solidamq; scientiam comparandam libro si-
los nihil admodum posse conferre. Deniq; quum
aliunde notissimum sit: priscos illos Ægyptios, natu-
ralibus corporibus, characteribus item, carminibus,
ac imaginibus eas vires tribuisse quas neq; experi-
menta neq; demonstrationes agnoscunt: præterea &
de Nili sui origine atque incremento portentosa de-
liria prodidisse: non est fortè quur vel desiderio Ægy-
ptiacæ illius præscæ philosophiæ teneamur: ut quæ
indubie parum aut nihil habuit sani.

V. Quæ verò Ægyptiacæ eadem ratio est &
Chaldaicæ, & Persicæ. Namque nec ejus ho-
die monumenta superant, unde possit disci. Quæ
enim edita sunt superiore seculo Parisijs à Ludovico
Tiletano *Μαγικά λόγια τῶν ἀπὸ τοῦ Ζωγγάδου Μαγῶν* cum
commentariis Gemisti Plethonis, & post auctiora ite-
rum produxit in lucem Patritius; ea & pauca ac ob-
scura sunt; & de rerum natura vix habent verbum.

E 3

Ejus.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

Ejusdem procul dubio farinae fuerunt, patris Ezræ, Zoroastris & Melchiar Magorum oracula, cum interpretatione Chaldaicâ, libellus quoq; Chaldaicæ Theologiæ, cum Persarum, Græcorum & Chaldæorum enarratione: quæ in suas manus incidisse scribit ad Marsilium Ficinum Ioannes Picus. Theologiam enim Magorum isti libelli comprehenderunt, qualem fortè eam exposuit Michaël Pfeillus, & jam olim in libros suos Theologiæ, falso dictæ Platoniciæ, transtulit Proclus: non autem naturalem philosophiam docuerunt. Porro quæ feruntur veterum libris placita Magorum ac Chaldæorum, illa & sine omni demonstratione feruntur, nihilque habent *ἰσχυριστικόν*, & præterea portentosis mendaciis nituntur de immensis nescio quibus siderum, lapidum, carminum, imaginum, amuletorum similiumque facultatibus. Huic enim fundamento innititur vetus Magia & Chaldaica illa astrologia, imò omnis eorum *εἰδωλομανία* ac superstitio. Vt dolendum non sit periisse illam philosophiam, sed dolendum potius sit, illam aliam aliquando fuisse natam. Tantum absit, ut illam hodie desiderare debeamus. In quem tamen errorem prolapsus olim fuit etiam ὁ δαυμὼν Picus Mirandulanus; sed qui ingenua recantatione sese purgavit sine admirandi contra Astrologos operis. Ceterum vanitatem Ægyptiacæ, Chaldaicæ ac Persicæ sapientiæ aliàs lati⁹ singulari libro contra ineptos novatores perstringemus.

VI. Venimus ad Græcos antiquiores. Quos inter Pythagoras sanè fuit omnium celeberrimus. Quem de natura rerum librum scripisse Laërtius testimonio Heracliti comprobatur; aliis tamen plerisque nihil

nihil ab illo scriptum esse narrantibus. Sanè com-
stat & naturæ seruationibus illum ejusq; discipulos
incubuisse. Caterum neq; ipsius Pythagoræ, neq;
ullius veteris Pythagorici liber, qui ad hanc perti-
neat philosophiam, nunc quidem superest. Nam
nec qui vulgò circumferuntur, Timæi Locri & Ocel-
li Lucani nominibus, ex illa sunt disciplina profe-
cti, etsi haud parùm antiqui sint. Quod probatu
facile, nisi fallor est. Namque primò illa dogmata
quæ Plato, Aristoteles aliq; veterum pro Pythagori-
cis passim adducunt, nequaquam in his libellis repe-
riuntur sed planè aduersa. Deinde in Timæi qui-
dem qui inscribitur libello, sententiæ quædam; ex,
gr. de idæis; probantur; quas in Platonem ut aucto-
rem primū ipsemet Aristoteles, cui profectio nihil ejus
scholæ non fuit leuissimè, retulit. In Ocelli verò libello
& æternitas mundi defenditur, quum tamen primo
Aristoteli ea placuerit, alijs ante illum mundum ge-
nerantibus. Porro cum in Timæi tum in Ocelli li-
bello habentur quædam, quæ totidem verbis apud
Platonem exstent & Aristotelem: nec tamen vero
cui temerè videbitur simile, non potuisse melius pla-
gium occultare homines longè eloquentissimos ac
ingeniosissimos. Quid quod totus ille *πρωτογονία* sit
Platonicus: & totus Ocellus Aristotelicus? Et ta-
men nunquam Aristoteli ab hostibus ipsis, quos sa-
nè habuit olim haud paucos, objectum fuit furtum
ex Ocello commissum. Platoni autem objectum
quidem fuit, Timæum ipsius ex Pythagoricis monu-
mentis clanculum transcriptum; at non de Timæi li-
bris, sed de Philolai, ut ex Hermippo & ipso Timo-
ne Sillo-

ne Sillographo; antiquis fanè scriptoribus; narrat
Diogenes in vita Philolai. Nec tamen vel hic libel-
lus est Philolai: ut facile ostendi potest ex collatio-
ne illorū dogmatum quæ Philolao à priscis tribuun-
tur. Quo simul à plagio absolvi potest Platonis Ti-
maeus. Neque verò decipere nos debet antiquitas
horum libellorum: ut qui jam secundo seculo Chri-
stiano videantur fuisse nati, atque ceu genuini lau-
dati jam tūc ac postea sint à viris præclaræ erudi-
tionis. Illa enim tempestate multos libros Pytha-
goricis falso fuisse adscriptos liquido alias ostendi-
tur. Estque ejus notæ Cebetis etiam tabula quæ
dicitur, & Archytæ liber de prædicamentis, quem
esse adulterinum jam olim ipsi quoque Themistio
fuit observatum. Ceterum ex Timæi quidem &
Ocelli scriptis Pythagorica de natura Philosophia
peti non potest: imò non nisi pauca ex iis peti possunt
quæ ad hunc locum faciunt: neque est in Ocello nisi
quod in ipsis Aristotelis scriptis, neque in Timæo
nisi quod in Platonis Timæo longè clariùs atque ac-
curatiùs traditur. Itaque (si quidem ejus videbitur
ad veritatem esse momenti) Pythagorica dogmata
ex iis quæ apud alios scriptores illi tribuuntur tan-
tū discenda sunt. At verò neque illa scire multum
ad scientiam comparandum profuerit. Namque
primò recitantur tantū nudæ sententiæ, argumenta
queis probentur, adduntur nulla. Deinde de pau-
cissimis solum colligere placita Pythagorica licet: Ad
hoc, ipsi illi Pythagorici non nisi valde obiter rerum
naturam sunt scrutati, & porro demonstrationum
vimpārū habuerunt usu compertam; ut taceam

cos

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

eos pleraque sua tradidisse ἀνεγμάρτωες, atque adeo
magis suspensos tenuisse discipulorum animos, vana
quadam occultæ sapientiæ admiratione, quàm
solida aliquâ Philosophiâ erudivisse. Quò mani-
festum sit: etiam si integra superesset hodiè Pytha-
gorica isthæc Philosophia, ad intelligentiam optimo-
rum Philosophorum id quidem profuturum, ad ip-
sam autem scientiam valdè parumper.

VII. Porro nec Thaletis, nec Anaxagoræ, nec
Anaximandri, nec Diogenis, nec Empedoclis, nec
Democriti aut Leucippi, nec Heracliti Ephesii, aut
denique Parmenidis vel Melissi supersunt hodiè scri-
pta, qui tamē ante Platonis ætatē intantum excolue-
runt hanc Philosophiâ, ut Parmenide ac Melisso exce-
pto, vulgò Physici cognominati sint. Reliqua sunt
tantum eorum pleraque placita, ut & multa fragmen-
ta, unde illorum philosophiam est discere. Putidum e-
nim est mendacium quod habet Sebastianus Basso
præfatione operis sui contrà Aristotelem conscripti:
ab Aristotele Democriti libros combustos, quo ipse
solus regnaret. Habuit quippe Democriti libros ipse
Galenus, imò & Simplicius Iustiniani ætate, mille an-
nis & ultra post Aristotelem mortuum: nec qui id
ante Bassonem dixerit fortassis reperitur. Quo im-
pudens os mirere. Cæterum illam veterum Physi-
corum philosophiam aliunde ex antiquorum monu-
mentis licet petere; si cui fortassis Aristotelis videat-
ur fides suspecta. Initio autem, pauca admodum
attigerunt, etsi Democriti industria omnes superave-
rit: ut vel ex solo Laërtio potest intelligi. Deinde
demonstrandi artem parum profectò calluerunt:

F

quare

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

quare & Aristoteles ipsis sæpè *ἀντιδιδόται* rectè obijcit. Postremo nec multum experientia rerum naturalium sese exercuerant : itaque & frequentissimè pronuntiant illa quæ sensibus planè reluctantur. Rectè enim illos *ἀντιεῖναι* accusari ab Aristotele, indicant hodieque absurda illorum pronuntiata, quæ passim licet colligere. Quid enim absurdius quàm finalem & materialem causam tollere è rerù natura, aut generationem ac corruptionem negare? quod tamen fecerunt plerique omnes. Vnus Democritus præ alijs valuit rerum usu. Quapropter & sententiæ ejus plus verisimilitudinis habent quàm sententiæ aliorum. Aristoteles ipse hoc illum elogio ornat *l. 1. de generat. & corrupt. 1. 8. ἀντιεῖναι* & *ἀντὶ τῶν οὐρανῶν* & *ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλοίωσις*. Sed & ejus experientia valdè rudis fuit, & multis ineptiis impedita. Quod nemo iustus arbitrer negaverit. Idem judicandum & de iis scriptis Physicis quæ Hippocraticum nomen præ se ferunt. Quin fortassis quædā etiā illorū Democriti, ac Alemaonis Crotoniatæ sunt: quod sanè de libello qui inscribitur *τῶν ἀσθενῶν* aut *τῶν ἀγῶν* & nonnullis alijs per est verisimile. Certè nec in his libellis nisi rudem aliquam & balbutientem Philosophiam reperias : si quod res est dicendum sit.

II. X. Qui Physicos atate excepit Socrates, naturalem hanc Philosophiam planè neglexit, ut non tantum Aristoteles testatur, *lib. 1. de partib. c. 1.* verum & Xenophon *l. 1. de conviv. c. 1.* Quare quæ in Platonicis dialogis disserit eā de re Socrates, non tam Socratis ex schola prodierunt, quàm inventa sunt ipsius Platonis. Sed nec ipse Plato magnum quid hinc præstitit:

Ve

Vt sanè ipſius Timæus luculentè oftendit. Nam pauciſſima profeſſio attigit. Ad hoc, rarò argumentum aliquod adfert ſententiæ ſuæ; tantùm abeſt ut demonſtret. Porro valdè *arrogas* pronunciat de rebus multis. Et tamenſi formalem finem quæ cauſam agnovexit, irà tamen ſermonem inſtituit, quaſi earum planè fuerit oblitus: quod nec ipſe audent diſſiteri Simplicius præſar, in *Commensar. Phyſic. acroaſ.* Quæ omnia in magiſtro ſuo rectè ergò notavit Ariſtoteles: non dubitans illi præferre Democritum. Ea ſanè de cauſâ plerique Platoniorum maluerunt in Phyſicis Ariſtoteleſe potiùs ſequi quàm Platonem ſuū: *dæmonis* illū hinc cognomento honorantes. Fruſtrà certè laboravit etiam hac parte palmam Platoni deferre Proclus Lycius, juvenili opere in Timæum.

IX. Platone magiſtro uſus eſt Ariſtoteles ſtagirita: ſed de illo haud multò poſt loquemur. Cæterum Ariſtotele paulò junior fuit Epicurus, ut iterum hoc poſterior Zeno Citiensis Stoicorum auctor, Vterque autem ſuo quoque modo hanc Philoſophiam excoluit. Etſi verò ipſius Epicuri ſcripta perierint jamdudum: attamen vel ex uno Lærtio Phyſicen quidem illius licet reparare. Sic & T. Lucretius Carus quos de natura rerum ſcripſit libros, ad Epicuri mentem elaboravit. Vt nulla ſit ex illo ævo Philoſophia temerè alia, cujus (Platonice & Ariſtotelice ſemper excipio) plura ſuperent monumenta. Facile autem apparet parùm illam à Democriti placitis abire: neque omnem rerum naturam aggredi, ſed ea tantùm quæ probandæ divinæ providentiæ & animarum immortalitati, dæmonumque exiſtentiæ vulgaribus ſen-

tentis facere visa sunt. Tūm verò nec satis firmiter
 solet argumentari. Planè tamen, ut Democritus,
 nititur semper rationibus verè naturalibus, non autem
 logicis vel dialecticis. Vno deterior est hæc Philo-
 sophia quàm Democriti; quod tota hæc tendat in re-
 ligionis omnis exterminium. Quod & Cicero tradit
l. 1. de Finibus & Lucretius passim profiteatur.

X. Porro nec quod ex Stoicorum sit disciplina
 profectum, hujus quidem argumenti, nunc superest
 præter Cleomedis libros & Quaestiones Senecæ. Atta-
 men & reliqua magnam partem diligenter satis colle-
 git Iustus Lipsius opere quod de Stoicorum Physio-
 logiâ inscripsit. Laborat autem etiam hæc commu-
 ni vitio, quod in valdè paucis occupetur: quod raram
 adferat rerum experientiam: & denique quod non
 tam ex natura petitis argumentis quàm contortis lo-
 gicis conclusumculis innitatur. Etsi enim valdè olim
 gloriati sint Stoici Dialectices peritiâ, Chrysippus et-
 iam non erubuerit Deum aliquem disputando pro-
 vocare; à demonstrandi tamen exercitiis plurimum
 abfuerunt, toti in criticis quibusdam nugis; ut rectè
 illis jam olim objecit Galenus. Quo factum, ut in Sto-
 icorum hac philosophia minus liceat verè Physica-
 rum ratiocinationum, quàm in Epicuræ illâ repe-
 rire.

XI. Tempus monet ut & de Aristotele non ni-
 hil dicamus. De illo scribit Diogenes: ἐν τοῖς φυσικοῖς
 αἰτιολογικῶτατος πάντων ἐστὶν ὡς τῶν ἐλαχίστων τὰς αἰτίας δι-
 δόναι. Simplicius scribit, ab omnibus prorsus aliis
 Philosophis Aristotelem abire, τὰ πάντα τὰ τῆς φυσικο-
 λίας μέρη μέχρι τῶν μετακωταίων ἐπεξεργασαμένον. Atque hoc
 sanè qui negaverit aut impudens fuerit, aut antiquo-
 ris

ris philosophiæ prorsus imperitus. Qui enim ante
vel post illum de pluribus egerit hujus philosophiæ
locis, neminem profectò licet laudare. Non dico, ni-
hil illi præteritum esse. Ambitus naturæ unius inge-
nij limitibus non potest circumseribi. Et profectò
præterit ille quædam ab aliis post occupata. Sed u-
nus qui plura aggressus sit, nemo sanè reperitur: sive
quæ præcesserunt illi, sive quæ secuta sunt secula ex-
cusseris. Secundò idem discendū de usu atq; experien-
tiâ naturalium rerum. Haud negandum enim est, u-
nâ aliquâ parte ab uno alterove victam Aristotelis in-
dustriam esse. Qui enim unus potuit omnia explora-
re? Etiam hodiè multa cum sint exploratissima, pluri-
ma tamen ignorantur, fortè posteritatis experientiæ
reservata. At qui unus majorem habuerit rerum u-
sum equidem non arbitror hætenus juvenum quicun-
quam esse. Neque enim quisquam hominum ad il-
lum modum historiam animalium conscripsit, quo
illam modo videmus esse ab Aristotele elaboratam.
Etsi enim de aquatilibus, quadrupedibus, volatilibus
& alii scripserint: quàm longè tamen illorum labores
absint à laude Aristotelica non potest ignorare, qui &
hunc & illos legerit, simulque norit, quàm difficile
sit pariterque utile per genera & species historiam po-
tius tradere, quàm per singula ire, ordine quodam al-
phabetario observato. Sed nec credendum est tradi-
disse isthæc omnia Aristotelem alienâ fide. Sanè
scribit C. Plinius lib. 8. cap. 16. *Alexandro magno rege
inflammato cupidine animalium naturas noscendi, delegatq;
has commentatione Aristotelis summo in omni doctrinâ viro;
aliquos millia hominum in Asia Græciâ statu parere
jussit.*

resumque narret quod oculi refellunt, multoque
plura pratercatis aliis observata. Namque huma-
num cadaver fortassis vix semel inspexit: prohibitus
gentis lege cui id erat funestum atque inhumanum:
itaque quæ semel fortè observavit semper ita credit
se habere. Multò minùs verò accuratè ad nostrum
morem licuit ipsi *ἀνατομὴν* exercere. Certè in reli-
quorum animalium historiâ minùs peccavit, etsi non
omnia sit persequutus. Quàm verò in animalium
historiâ, tam instructus sine dubio fuit & in planta-
rum: ut cum multa nos docent, tum vel illud so-
lum possit probare, quod ex AEsculapij fuerit natus
familiâ, cui avitum erat herbas investigare. Imò verò
quanta ille valuerit experientia, omnium qualita-
rum tactilium, colorum, saporum, odorum, sone-
rum, ipsius libri *Ἰσχυρίων* loquuntur affatim: ad quos
si conferas alios, hos verè Physicos dixeris meritò, il-
los Dialecticos. Par ratio meteorologicæ est doctri-
næ. Quùm verò in omnibus hisce fuerit tam expertus
rerum naturæ, qui ignoraverit illa quæ nemo vel
infimæ plebis aut agrestis aliquis ignorat, inque ma-
nibus nostris atque antè oculos quotidie versantur?
Quòd tamen nonnulli hodiè sibi aliisque persuadere
non erubescunt. Verùm illi stultitiæ suæ sunt relin-
quendi, si lectione accurata hujus viri nequeant sa-
niori menti restitui.

XII. Tertiò autem id profectò nemo negave-
rit, fuisse Aristotelem demonstrandi artis longè peri-
tissimum, ut qui primus eam scriptis complexus sit,
ea felicitate, ut bis mille post illum annis nulla facta
sit accessio.

XIII. Quar-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

XIII. Quárto præterea, libris istis quos habet
 mus octo *Πρωτῆς ἀναγωγῆς*, quatuor de cœlo, duobus
 de ortu & interitu, quatuor meteororum, libris de
 partibus, de generatione animalium, libris item de a-
 nima, & iis quæ vulgò parva dicuntur naturalia, cona-
 tum Aristotelem esse scientificè docere & quàm va-
 luit accuratissimè naturalem hanc philosophiam; id
 sanè hætenus semper communi omnium consensu
 extra controversiam fuit collocatum. Tum verò
 plurimis potest argumentis doceri. Vtpote quùm
 passim legere sit, tradi ibi philosophiam; quùm passim
 distinguatur inter dialecticas & apodicticas argumen-
 tationes, illis rejectis; quùm tota tractatio nullo mo-
 do vulgi captui sit accommodata: uno verbo quùm
 nihil hic desit quod ad *ἀναγωγῶν* aliquam doctri-
 nam Aristoteles unquam adhibuit. Hæc quùm sint
 clarissima, est tamen nonnemo, qui philosophum omnia
 nonnisi Dialecticis probationibus confirmasse, tunc, secundum
 consuetam sibi methodum auditores ad scientiam ipsam ob-
 servationibus & demonstratione eruendam preparare vo-
 luisse, affirmat. Argumento autem utitur illo. Quod,
 cum Aristotele ipso iudice, omnis scientia demon-
 strativa nitatur definitionibus nominalibus & axio-
 matibus: neq; illæ tamen neque hæc Aristotelicis his
 in libris soleant præmitti. Verùm enim verò hæc quidē
 probatio nimis debilis est. Namque ea potiùs osten-
 dit verùm id esse quod nos diximus, verè *ἀναγωγῶν*
 esse hæc volumina, auditoribusque adeò selectis ac
παιδευμένοις conscripta, quibus jam terminorum illæ
 significationes, & communissima axiomata, imò &
 propria hujus scientiæ principia erant cognita. At-
 qui

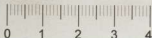
quia nec mathematici solent vel definitiones vel *ἀποδείξεις* alias præmittere, quàm eas tantùm quæ minùs errant notæ: & nemo non videt frustra inculcari rem ante cognitissimam. Nec tamen Aristoteles solet negligere terminorum explicationem, si quando alieniore nec trita significatione illis cogatur uti. Vnde frequens illud λέγω μὲν, λέγω δὲ. Similiter nullibi non inculcat, eùm communissima cùm propria principia. Et quidem usque adeò ut vel uno primo libro Physicorum plurima communia ac propria principia liceat adhibita numerare. Quod qui nō vidit, aut non inspexit Aristotelem, aut nescit quid sint communia ac propria principia, aut præ livore vel dissimulat se vidisse, vel non vidit quod vidit. In unâ sanè disputatione contra Melissum quàm frequentia sunt communissima principia! Statim initio capitis legitur: *Necesse est autem aut unum esse principium aut plura: & si unum aut immobile, aut mobile.* Si verò plura aut finita aut infinita. Et si finita plura autem uno, aut duo, aut tria, aut quatuor, aut secundum alium quempiam numerum. Quæ sanè omnia vera sunt principia communia indemonstrabilia restricta ad subjectam materiam: qualia isthoc parvo libello licet plùs quàm quinquaginta alia numerare. Possunt autem pari modo & plurima principia propria recenseri: qualia profectò sunt, *esse motum, nihil ex nihilo fieri*, ac similia. Quis porrò ignorat tam multis libris ab Aristotele historia animalium traditâ quæ tamen nil nisi principia ejus scientiæ docet,

X I V. Verùm si falsum est Aristotelem tantum dialecticè voluisse in libris nostris Physicis agere, egit autem φιλοσοφικῶς: si certum porrò est Aristote-

G

lem

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

lem eum rerum experientia valuisse plurimum, eum
demonstrandi artis fuisse omnium peritissimum: si
deniq; indubiè Aristoteles ingenio fuit felicissimo &
veritatis cupidissimus; jam utiq; ni fallor; facile ap-
paret, quo loco libri ejus Phisici habendi sint. Scili-
cet per quam accuratè esse illos conscriptos, adeoq;
magnam partem verè demonstrativos esse & ab er-
roribus immunes. Omnis nempe circà hanc scienti-
am error oritur aut præ *αἰτιατικῶς*, non satis perceptis vi-
delicet principiis; aut præ vitiosa ex principiis colle-
ctione. Quare quodcumq; erravit Aristoteles ne-
cessè est alterutrà de causa error commissus sit. Quæ
cum rarò potuerint Aristoteli deesse in tanta erudi-
tione; non possunt etiam non errores Aristotelici
valde rari esse. Et sanè res docet ibi maxime illum
hallucinatum, ubi ab experientia fuit destitutus.
Quam quidem si tam certam habuisset de mundi cre-
atione quam illam nos habemus, numquam ille æ-
ternitatem motus aut mundi astruxisset, numquam
etiam de suis intelligentiis ac Deo fuisset philoso-
phat⁹ quomodò illum esse philosophatum nunc do-
lemus.

XV. Cætera verò sanè admirabilem sese præ-
stitit, & præ aliis omnibus est demonstrationibus in-
struabilissimus. Itaq; & Simplicius rectissime scribit ab
antiquis Aristotelicâ philosophandi ratione differre
etiam hæc in re: ὅτι ἀκριβέστερον ταῖς ἀποδείξεσι περὶ τῆς γῆς;
à Platone vero: καὶ ὅσον ἀδυνεστέρως πείσῃ τὰς τῆς ἀποδείξεων
ἀνάγκας ἢ τὰς δεχάς, αὐτὸς δὲ τῆς αἰσθητικῆς ἢ δὲ τῶν περὶ
χείρων δόξων ἀποδείξων λαμβάνειν. Cui consentiunt omnes
reliqui Græci interpretes: ne Galeno quidem repu-
gnan-

gnante, qui hoc nomine frequenter illum aliis omnibus præfert. Vi meritò quis miretur Benedicti Pererij sententiam quam profert l. 2. de philosoph. nat. c. 3. Quum enim prius ille dixisset multa falsa esse ab Aristotele tradita, mox addit: *Deinde eas res quæ vere sunt plerumq. leviter ac molliter tractat, non eas confirmans firmis necessarijsq. probationibus, sed tantum dialecticis ac probabilibus, ut ipsemet Aristoteles confiteri videretur l. 2. de cælo. 17. & c. 12. f. 60.* Mirum vero, ni sit hoc iudicium profectum ex erroneis de demonstratione sententiis: quas illum virum, cætera perdoctum, longè plurimas habuisse vel solù caput 12. libri I. & libri III. caput III. & IV. ostendunt, ubi Mathematicis scientiis demonstrationes nullas esse, conatur, inaudito ante Alexandrum Piccolomineum exemplo, persuadere. Certè eandem ob causam & I. Zabarella in commentariis, sæpè dialecticarum probationum nomine traducere optimas *ἀποδείξεις*, & contrà meros sæpè paralogismos pro demonstrationib. venditare, manifestū est. Neq; enim negandū est, si vera sunt quæ de demonstratione quātumlibet operosè Zabarella docuit, non tantum non in Phycis Aristotelicis sed nec in quoquam alio scripto *ἀποδείξεις* reperiri nisi multò rarissimas, imò omnem Analyticam doctrinam vix ullum in scientiis usum habere. Sed quàm procul & Zabarella & Pererius à vero hic discesserint, non est huius loci ostendere. In ipsa Physica tractatione demonstrationum exprimis ac necessarijs principiis deductarum dabimus cum Aristotele assatim. Nihil verò juvant Pererium quæ adducit Aristoteles dicta. Vtrobique enim sermo

est de Physicis rebus procul à sensu remotis; de quibus nullas firmas demonstrationes dari posse & nos profiteamur, tantum abest ut ab Aristotele firmas demonstrationes esse allatas sentiamus. Certe illa dicta non magis habent confessionem infirmarum probationum semper ab Aristotele allatarum, quam ista quæ ineptè eidem fini congerit Franciscus Patrius tom. I. discussion. Peripat. l. 13. Scilicet in ijs quæ per experientiam minùs habebat nota Aristoteles, confiteri ipsemet infirmitatem probationum suarum ultrò solet; in aliis verò nequaquam, utpote in quibus ejus culpæ sibi erat nequaquam conscius.

X V I. Cæterum de Aristotele justo fortè prolixius differuimus. Et tamen cùm novatorum quorundā calumniis, tum causâ hujus Philosophiæ ac veritatis agere id sumus adacti. Auditor autem Aristotelis fuit simulque in Lyceo successor Theophrastus Eresius. Quem itidem ad omnem planè naturæ ambitum operam appulisse, vel unus librorum ejus index qui apud Laertium est, ostenderit. Adeo enim multa ille Physici argumenti habet, ut possit videri Aristoteles ipse superatus. Porro & experientia rerum Theophrastum multum valuisse vel soli isti libri de plantis, de signis tempestatum, de lapidibus, de igne, de sudoribus, de vertigine, &c. qui reliqui hodièque sunt, possunt probare. Certum enim est similem copiam τῶν φαινομένων haud temere aliàs haberi. Præterea & ratiocinari Theophrastū ex argumentis naturalibus atque experientia cognitis, similiter patet cuius opuscula illa inspicienti. Vnde manifestum est ingentem potuisse fructum capi ex ipsius libris

libris nisi perissent: nunc tamen etiam insignem posse peti ex paucis quæ supersunt, neque esse in eo quidem argumento, quæ his libellis sint præfenda, modo tam integri & illi forent quàm sunt bene à Theophrasto conscripti. Illius condiscipuli Eudemus Rhodius & Phaniās Eresius similiter magnum olim nomen sibi comparaverant hujus Philosophiæ exquisita cognitione: sed illorum quoniam nihil superat, non est, quæ de iis quidquam addamus. Ne quidem de Strabone Lampisceno Theophrasti discipulo ac successore eadem de causâ multa dicemus. Etsi enim ejus credatur esse libellus de coloribus & qui de Spiritu inscribitur, inter Aristotelicos soliti numerari: incertum id tamen est. Constat aliàs ex Laërtio: & hunc magistri exemplo fuisse persequutum diligentissimè quæ nunc passim à Physicis doctoribus negliguntur, medicis scilicet contemplanda. Notum quoque in vulgus est hunc Physici nomen à naturæ diligenti scrutatione adeptum esse. Quod si verò ejus omnino sunt duo isti libelli quos ante memoravimus, non potest etiā hodieque obscurū nobis esse, non λογικῶς sed verè φυσικῶς illum philosophari solitum. M. Tullius lib. V. de finib. in hæc verba de illo scribit: *Primum Theophrasti Strato physicum se voluit: in quo etsi magnus est, tamen nova pluraq.*

XVII. Post Stratonem in Lyceo defecit genuina philosophandi ratio, quod optimis Aristotelis ac Theophrasti scriptis sub terrâ delitescens, non esset quò ad solidè philosophandum studiosi juvarentur. Atque illi quidem Sullæ Felicis ætate editi denuò in publicum sunt, habuitque non multò post Peripatetica schola viros præclaros haud paucos: sed qui

valdè inter eos hujus philosophiæ quidem peritiā e-
minuerit, nemo laudatur, nec quicquā scriptorū ejus
ævi superat ad usq; Galeni & Alexandri Aphrodisiæ æ-
tatem. Posthæc verò Galen⁹ cū hanc philosophiam
tūm artem medicam plurimis scriptis illustravit. No-
tandum tamen ea ferè solū ab illo tangi quæ ad Ζωο-
λογίαν pertinent; quam non omnino tamen est perfe-
quutus, sed ea tantūm propemodum quæ ad hominē
pertinent. Etsi fortè & alia tradiderit libris nunc per-
ditis. Namq; Simplicius sanè ejus de temporis naturā
sententiā adducit. - Cæterū demonstrationum
studiosum sese passim ostendit: ut qui ipsemet libros
quoq; conscripserit de demonstratione. Ad hoc non
leviter profectò fuit ἐμπειρῶν eorum quæ ad hominis
naturam spectant, etsi & illum in quibusdam deceptū
esse exquisitior ἀνατομή doceat. Aliorū verò animalū
historiam itidem noverit, nec ne, haud itā comper-
tum est: quorum tamen peritiā ad exquisitā scientiam
etiam humanæ naturæ requiri, est certissimum. Facile
autem hinc apparet, quid ex Galeni libris possit exspe-
ctare hujus Philosophiæ studiosus. Numerandus
verò & Galenus est inter Aristotelicos: etsi interdū vo-
luerit videri Platonis studiosior. Namq; totam artem
medendi superstruxit fundamento Aristotelicæ do-
ctrinæ de viribus tactilium qualitarum; nec nisi in pau-
cis ab Aristotele dissensit. Re adè certè rem putan-
tes non possumus non pronunciare φιλοσοφία τοῦ
ipsius propiora Aristotelicis quàm Platoniciis esse sen-
tentiis: tamen haud ignoremus posse id ἀφ' ὧν
videri.

XIX. Verū hanc operosè nunc ostendere a-
licnum

lienum ab instituto est. Fuit autem Galeno coævus
 Alexander Aphrodisæus, omnium Aristotelis Græcorum
 interpretum clarissimus. Eum sequenti post
 sunt Themistius, Simplicius, Ioannes Philoponus,
 Olympiodorus usque ad Mauritiū Cæsaris tempora,
 fatalem illum Græcæ Philosophiæ terminum. At-
 que Patricius quidem plerisque hos indignos esse
 Philosophi titulo existimat: sententiarum scilicet Ari-
 stotelicarum potius indagatores quàm rerum. Sed
 illi philosophari est idem quod ab Aristotelicis placi-
 tis dissentire, uti cuiusvis appareat ex euentibus l. 12. tomi
 1. discussion: quo nihil est absurdius. Principio ta-
 men certum est nullum horum integram hanc Phi-
 losophiam scriptis fuisse persequutum: ut qui nihil
 de plantis, nihil etiam de omni animalium naturâ
 differuerint. Deinde & id res docet, neminem ho-
 rum vel in meteorologicis, historiæ naturalis ma-
 gnâ aliquam peritiâ ostentare: neque enim vel
 in Alexandri vel in Olympiodori est commentariis
 ἱστορίαν in quod non & Aristoteles habeat. Nec ta-
 men porro potest negari demonstrandi artis fuisse
 illos longè doctissimos, nec solere eos pro scientiæ
 fundamento habere nudas Aristotelis sententias, sed
 illas interdum refellere, interdum & novis demon-
 strationibus confirmare. Vnde fortassis liceat col-
 ligere: circâ partem cōmuniore huius scientiæ quàm
 optimè viros hos philosophatos esse: totum naturæ
 ambitum non itidem animo complexos ἡγε ἀντιφάσεις
 τῶν συμπεριεστώτων.

XI X. Tenuerunt autem eundem philoso-
 phandi morem post omnes ferè & Arabes & Latini;
 & qui

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

0

1

2

3

4

Gray Scale

& qui Constantinopoli post reuocatum inibi eruditio-
nem floruerunt, adusque seculum Christianum
sextum decimum. Nam plerique ea tantum perfe-
quuti sunt, quæ non operosa admodum indigent expe-
rientia: itaque & animalium & plantarum, & metal-
lorum, & lapidum, imò & eorum quæ in quatuor me-
teorologicis disseruit Aristoteles, naturam vel non
inquisiverunt vel valde perfunctorie. Vbi tamen
ab experientia rerum non potuerunt destitui (quod
sanè sit in illis communioribus) nihil his doctius di-
xeris aut subtilius. Nam qui plerosque illorum de
istis communioribus negat *deinde dicitur* disserere,
aut non legerit illos oportet, aut si legerit non intel-
lexit. Eminent verò in Arabibus quidem Avicen-
na & Averrões. De quorum illo tamen hic scribit:
*Tria fecerunt Avicennam errare in naturalibus scilicet in-
experientia, confidentia proprii ingenij, & ignorantia lo-
gica.* Quod iudicium non est nunc meum vel pro-
bare vel refellere. Averrões centè fuit ingenij longè
acutissimi, & Aristotelicæ Philosophiæ callentissi-
mus. In Latinis præcipuos meritò dixerimus
Albertum Magnum & S. Thomam: quorum il-
le nec animalium, nec metallorum, nec plantarum
naturam reliquit intactam, haud levem eorum o-
mnium peritiam nactus, ut qui & secuerit anima-
lia, & omnia metalla Germaniæ sua ætate celeberrima
lustraverit, & chymicis operibus fuerit additus.
His sanè & alii optimi sunt philosophi etiam quum
minus compta minusque boni, præ linguarum igno-
rantia, Aristotelis sunt interpretes.

XX. Nec tamen qui hos sequuti sunt omnes
eandem laudem fortassis merentur. Videntur enim
haud

haud pauci esse, qui ita, etiam de illis communissi-
 mis, differunt, quasi dogmata Aristotelis aut alia scho-
 larum placita vice primorum huius scientiæ princi-
 piorum haberent. Itaq; aut nunquam aut perquam
 raro physicis argumentis utuntur, sed testimonio
 vel ipsius Aristotelis, vel eorū quos credunt interpre-
 tum optimos esse. Nec al. ad illos agere videas, quā
 sententias sententiis opponere, easq; interpretatione
 quadā modo huc modō illuc torquere. Accedit, quod
 sententiarum Aristotelis, quamlibet eas semper in
 ore habeant, valde sint imperiti, ut qui ipsum non le-
 gerint, sed unum atq; alterum nuperum interpretem.
 Quo ad Aristotelis sententias inquirendas nihil est
 ineptius. Optime enim A. verroës 3. de anim. cap. 30. sed
 illud quod fecit istum hominem errare, ut nos etiam longo
 tempore, est, quia moderni demittunt libros Aristotelis, &
 considerant libros expositorem. Ad hoc ipsis in Physicis
 commentationibus agitant potius πᾶ μετὰ φυσικά: &
 præterea ea sæpè adferunt, quæ quotidian⁹ usus resel-
 lit. συμβαίνει δὲ πρὸς τὰς φαινόμεναι λέγειν μὴ ὁμολογούμενα λέ-
 γειν τῶν φαινόμεναι. τὰ τὰ δ' αἰνῶν τὴν μὴ καλῶς λαβεῖν τὸς πρῶ-
 τας δόξας, ἀλλὰ πάντα βεβηκότ' ὡς ἰνὰς δόξας, ὡς μὲν τὰ ἀ-
 νάγειν. Quod Aristoteles de aliis dicebat. Hi. certè quā-
 tum absint à vera philosophandi ratione, quāmq; in-
 digni sint, qui aut philosophi aut Aristotelici dicantur,
 nemini non exiis quæ de naturā huius philoso-
 phiæ disseruimus, manifestum est. Neq; enim vere δι-
 αλεκτικῶς docent sed dialecticè solum, atq; ad δόξαν. Vt
 ad scientiam hanc comparandam latius fortè sit
 Verulamium legisse quā aliquem huius ordi-
 nis. Est autem tam corruptæ doctrinæ causā potissi-
 μα ἡ ἀπειρία. Quo patet etiam hic locum habere, quæ

H

de

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

de Platone ac Democrito scribit Aristoteles *l. 1. de gen. et 2.* Scilicet οἱ ἐκ τῶν πάλαιον λόγων, ἀφωρῆσαι τῶν ὑπερχύλων ἀνέπαυτος ὁλίγα δὴ πλεονάζουσιν. Nec tamē omnes qui nulla sæpè adhibita alia ratione, Aristotelis testimonio utūtur pro argumēto, hujus sunt rei ψευδοφιλοσοφίας. Sæpè enim adducitur ita ad partes Aristoteles, quomodo Euclidem suum laudant Mathematici. Nempe non aliter quàm illum hic aut alibi demonstrasse ista quibus nunc argumentatio innititur.

XXI. Superiore porro seculo à nonnullis præclaris viris ceptum iterum in τὰ Φαινόμενα inquiri: non tantum animalium & plantarum, verum etiam metallorum aliarumq; rerum inanimatarum, itaq; à nonnullis hæc philosophia haud paulò felicius quàm aliquor ante seculis exulta est. Nonnulli tamen levi quodam rerum usu illustrari sunt inflati, ut contempta omni antiquitate, quasi & illa ejusdem ætatis quos ante produxi fuerit notæ, vix visa, non lecta, certè nō intellecta, eorum monumenta exterminare sint conati, novis sedis conditis. Quàm infelicitè tamen ipsi hī conatus cesserint res docet. Neque verò aliter potuit evenire, utpote quum pleriq; vix aliquam habuerint rerum experientiā, omnibus certè demonstrandi petita defuerit, qua sine scientias condere ἀδύνατον est. Certè & Ramus, & Brunus, & Paracelsus & Telesius & Patricius & Verulamius τὴν ἀπιδόσιαν nunquam non ostendunt: quinimò pleriq; horum demonstrandi artem non dubitant irridere. In uno Verulamio tamen laudaveris raram industriam observandi τὰ Φαινόμενα: quam in reliquis frustra quaesieris. Sed de Philosophia hujus auctoribus ὡς ἐν τῷ πρώτῳ hæc fortè sufficiunt.

XXII. Solam historiam naturalem, non ipsam scientiam, ex veteribus prosequi sunt G. Plinius, ut animalium Elianus, hujusq; plagiarium Philes, solorum autem piscium Oppianus. Verum Plinium diligentem potius transcriptorem alienæ industriæ esse quàm naturæ observatorem cum alij tum in primis Nicolaus Leoniceus præclare demonstravit. Elianus autem & Philes parum habent, quod Philosopho possit infervere. Melior Oppiani labor: est autem & ille poeticum in morem fabulis fractus. Pertinent huic & ostentioſi scriptores: qui tamen nescio an semper mereantur fidem. Superiore seculo animalij historiam Gessnerus potissimum & Aldrovandus, plantarum multi, sicut terraneorum Agricola tradiderunt. Atq; huius quidem opera principia scientiæ suppeditant reliquorum autem non item, ut & alibi ostendimus. Nec tamen difficile fuit ex horum scriptis magnum rerum usum sibi comparare. Verum & de his satis.

NA.

NATURALIVM INSTITV- TIONVM LIBER I.

CAPVT I.

*Principium quid sit definitur, simulq;
ordinis ratio exponitur.*

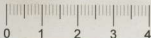
Exordium huius doctrinæ, usitato more, à principiis rerum naturalium faciemus. Id quod iusto ordine fieri, parebit, ubi quid voce *principij* intelligamus, fuerit expositum. Et si enim Aristoteles illam definitionem non præmiserit initio, ut quæ omnibus solidioris philosophiæ cultoribus (quibus sanè Aristoteles isthac sua scripsit) fuerit tum cognitissima: nobis tamen idem non licet, quum hodiè etiam de vocis illius acceptionibus disputeretur. Itaq; nunc quidem à definitione isthac ordini non utile tantum sed etiam necessarium est: non tantum quo ordinis ratio pateat; verum etiam quo toti de principiis tractationi lux quædam præfulgear.

II. Multa autem ac diversa significat vox *Principium*. Omnes tamen ejus acceptiones præclare in unum collectæ ac digestæ ab Aristotele sunt *1. Metaph. c. 1.* Vbi tandem rectè scribitur: *πάντων μὲν ἂν καὶ τῶν ἀρχῶν τὸ πρῶτον εἶναι, ὅταν ᾖ ἔστιν, ἢ γίνεται, ἢ γιγνώσκειται.* Horum enim aliquid est omne quod principii voce usurpatur. Quapropter horum aliquid & nobis nunc isto vocabulo significatur. Et quidem non intelli-

H 2

gimus

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

gim^{us} principia cognoscēdi complexa demonstratio-
nū Physicarū: hæc enim sunt propositiones primæ in-
demonstrabiles ac sensibus cognitæ, ut supra docui-
mus, adeoque distinctum planè genus constituunt
principiorum ab iis ex quibus res sunt aut fiunt. Ne-
que enim nos fallere debet quod multos fefellerit, in-
terq; eos & Franciscum Vicomercatum. Hic enim
illo argumento, quo & alij utuntur, refellere Ioannis
Gandavensis illam, modò à nobis propositam, sen-
tentiam conatur l. 1. de princip. natural. rer. c. 1: quod per
eandem res sint & cognoscantur, aut ut clarius loquar,
quod cognitis demum principiis constitutivis rerum
ipsæ res quæ ex illis constituuntur innosceant. Est ve-
rò ambiguus sensus hujus enunciationis: *res compositæ
cognoscuntur ex principiis illarū cognitis*. Namq; aut ita ac-
cipitur: quod eo ipso dum principia cognoscuntur &
illa quæ ex principiis sunt constituta sciuntur; quo-
modo omne totum non aliter cognoscitur quàm co-
gnitis omnib^{us} totius partibus. Aut ita: In rei compo-
sitæ cognitionem non deveniri quam ratiocinatione
ex principiis rem constituētib^{us}, institutā. Atq; prior
quidem sensus verus est: alter verò falsissimus. Pri-
ore verò sensu posito, nequaquam sequitur: princi-
pia constitutiva esse principia indemonstrabilia sci-
entia alicujus.

III. Cæterum de his paulò post iterum ali-
quid dicendum est: nunc satis est monere, non de
principiis illis complexis quæ appellantur, verùm de
incomplexis, & quidem de iis ex quibus *sunt* omnes
res naturales, h. e. constituuntur, sermonem nobis fore.
Est autem de iisdem planè & Aristoreli sermo primo
libro

libro Physicæ aut cultivationis. Itaq; commate, aut uti loquuntur scholæ, textu 68, disputationem de numero principiorum hisce verbis concludit πῶσαι καὶ ἂν δέχαί τῶν αἰθ' ἦναι φυσικῶν καὶ πῶσαι, εἰρηλα. Commate vero 42, inquit: οὐδ' ὅτι τὰς δέχας μήτε ἐξ ἀλλήλων εἶναι, μήτε ἐξ ἄλλων, καὶ οὐ τῶν πέντε. Commate item 48, & 56. & 57. principij vocabulum commutat cum voce elementi. Est autem omnibus quæ elementa appellantur commune; illud cuiusq; esse elementum quod primum cuius inest, ut rectè scribitur s. *Metaph. c. 4.* Duodecimo etiam *Metaphysicor. c. 1. & 2.* eodem sensu accipit vocabula principij, elementi & causæ. Quis liquet, non aliis de principiis agere & Aristotelem quàm de illis ex quibus intime fiunt & sunt res naturales, adeoq; loqui & illum de principiis rerum naturalium internis: nihil etiam esse causæ quæ interpretet de significationibus trium istorum vocabulorum multa initio physices acroaseos arguentur.

1 V. Quanquam autem ex hisce facilè cuius appareat, de quibus principiis agere nobis sit institutum; adhuc clarius tamen id explicandum fortassis est, propter nonnullorum proterviam incertum an inscitiam, quibus nihil satis clarum est etsi solem manibus gestes. Omnia quippe in Aristotelicis istis de principiis discursibus homonymiis esse referta ac ambigua, asserit Patricius *tom. 4. discuss. l. 1.* quem alij sequuntur. Videntur verò & ex amicis Aristotelicis quidam nodum in scirpo querere quo ostentent ingenij acumen. Sanè verum est, nullam esse vocem ab Aristotele adhibitam, ut nec à nobis, explicandæ significationi principij, quæ non à vitiligatore aut

H 3

Sophi-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

Sophista possit in altum altumque sensum rapi. Sed nec ulla est vox ferè quæ non aliter atq; aliter possit accipi. Itaq; Sophistis quidem nihil clarè ac perspicuè satis dici potest unquam, ne quidem ab ipso Deo. At positis certis illis interpretandi regulis, quas non humanum arbitrium sed ipsa necessitas constituit, cum quid Aristoteles tum quid nos significarum velimus nunc principij vocabulo, non arbitror posse amplius ambiguū esse. Attamen ne quis habeat quidquā quod causeretur, agè soli nunc faciem accendamus.

V. Initio ergò *Principium* nobis significat primum aliquid. Est autem primum quo aliud prius non est in eo genere quo est primum. Deinde vocabulum *sunt* significat nobis idem quod *constituuntur*. Tertio et si *Ex aliquo* diversis modis accipiatur (uti recte traditur 2 *Metaph.* c. 2. & 3. *Metaph.* c. 14.) nobis tamen nunc *ex aliquo* significat *ex aliquo immanente*. Ut Principium liceat definire: *Primum ex quo immanente aliquid constituitur*. Quo liquet, heic quidem vocem principij atq; elementi idem planè dicere, adeoq; hæc vocabula posse promiscuè hîc usurpari: nisi elemētorum vocabulo corpora simplicissima appellare ærem, ignem, aquam, terram, æt Empedoclis usq; temporibus derivata ad nos consuetudine obrineret. Cerrè cur ab Aristotele hæc voces hoc in negotio sine discrimine sint usurpatæ, nemo non videt.

VI. Ex definitione verò hæc jam porro patet: si quidem alicujus rei multa fuerint hujusmodi principia; illa non posse neq; ex se mutuo esse, neque ex aliis. Si enim ex aliis principijs aut ex se mutuo essent, utiq; prima non forent: Sed vel alia illa essent his priora, vel unum esset altero prius aut posterius.

Quod

Quod si verò & contraria fuerint principia multò magis id erit verum. Impossibile enim est ut unum contrarium constitutur ex altero contrario, utpote quum contraria sese mutuo destruant. Quo manifestum est, nugas agere aut, ut ille ait, cucurbita lippire qui eadem asserenti Aristoteli audent reluctari. Est autem hæc plane natura omnium principiorū constituentium rem aliquam, ceu facile apparet. Ut proinde malè scripserint Conimbrieenses: pronunciari isthæc Aristotelica ad sola Physica principia pertinere: quos eo nomine reprehendit Mendoza.

VII. Cæterum quo adhuc clarius pateat, quid intelligam^s principii naturalis vocabulo, etiam hoc addendum est: *Rem naturalē* nobis denotare quam vis substantiā per se & actu mobilē, quocunq; motus genere; siue scilicet generetur siue alteretur, siue augeatur aut minuat, siue solū moveatur de loco in locū. Principia ergo rerum naturalium sunt illa ex quibus primis res naturalis constituitur ut sit naturalis. Quod est idem ac si dixeris principia rerum naturalium esse quæ faciunt ut res generetur, alteretur, aut loco moveatur: vel verò, quæ requiruntur ad generationem, alterationem, aliosq; motus naturales. Quæ enim intime constituūt illa per quæ res mobilis est actu talis, illa intime constituunt rem naturalem in quantum est naturalis.

VIII. Saltem ex his ergo satis, nisi fallor, manifestum est quid velimus nobis inquisitione principiorum naturalium. Nihil autē dubito idem & Aristotelem velle. De principis enim constituentibus loqui sese satis profecto indicavit dicens: *principia esse ex quibus*

bus sunt omnia. Neque verò quidquam causæ est, quæ nonnulli interpretum suspicentur, Aristotelem aliter atq; aliter capere vocabula, *sunt & ex quo.* Certe qui ita censent, iustis hostium calumniis exponunt quem defendendum sumpserunt magistrum. Vocabulis enim ludere in re feriâ Sophistarum est non eorum qui requirunt vera. Atqui & qui ante Aristotelem sunt philosophari de principiis, nonnisi de solis principiis res naturales constituentibus loquuti sunt. Et si enim plariq; materialia tantum principia adduxerint, factum tamen id quod solâ materiali causâ constare res crediderint, reliquis ignoratis, uti præclare docetur *l. 1. Metaphys.* Ita sanè Thales arbitratus est res omnes aquam esse variè alteratam. Heraclitus

Ignem res omnis esse, neque ullam

Rem veram in numero rerum constare nisi ignem:

Democritus quamlibet rem constitui ex solidis atomis & inani : Anaxagoras

————— *omnibus omnes*

Resputat immixtas rebus latitare: sed illud

Apparere unam quous sunt plurimam mixta,

Et magis in promptu primaq; in fronte locata.

Non alio autem sensu de principiis disputavit Aristoteles, quam eo quo à veteribus illis fuerat disputatum, uti ipse passim scribit, & per se unicuique possit patere. Induxit autem multos credere non agi ab Aristotele de solis principiis constitutivis, quod privationem principiis accensitam viderint, quæ tamen res naturales non videatur constituere; verùm hi quanto perire fallantur, infra monstrabitur.

IX. Quum tale verò quid sit principium quale illud

illud esse nos definivimus, non obscura amplius potest esse causa quare doctrinam naturalium à principiorum doctrinâ debeamus ordinare. Omnis nimirum res intelligitur ex cognitione principiorum rem constituentium, ut & antè est dictum. Tunc enim demum rem aliquam intelligimus verè & non sophistico more, quum minima quæque illius mens penetravit. Sunt autem omnium minima, principia constitutiva rei. Quanquam verò ad plenam rei alicujus intelligentiam non interiorum tantum principiorum sed & si quæ externa fuerint, requiratur: illa tamen intelligere sine dubio, potior & prior est perfectæ scientiæ portio. Rerum itaque & naturalium cognitio consistit in cognitione causarum & quidem potissimum interiorum, seu quod idem est principiorum constituentium. Adeoque & exordium hujus doctrinæ non aliunde faciendum est quàm ab omnium rerum naturalium causis, & primò quidem ab internis seu ipsis principiis illis quorum beneficio res naturalis est naturalis aut mobilis. Est autem hic ordo communis omnibus scientiis rerum compositarum. Quare & in ipsis Politicis illum observavit Aristoteles l. I. Planè autem hanc causam ordinis & ipsemet Aristoteles indicavit commate i. lib. i. Phys. Nequaquam enim illa: *πότε γὰρ εἰδυμένα γινώσκοντες ἐκαστον ὅτιον τὰ αἰτίαι γινώσκουσιν τὰ πρῶτα, καὶ τὰς δευτέρας τὰς πρῶτας, καὶ μετὰ τὰν συνθέσεων* vera sunt, de principiis cognoscendi, sed de solis principiis essendi. Cognoscendi enim principia possunt esse nota, iis, quæ inde deducenda sunt per rationationem, ignotis. At principiis essendi cognitio nota res integra est. Ut proinde ratio fugiat inter-

pretes qui de principijs cognoscendi isthæ accipiunt.

X. Ex his verò manifestum est quantopere halucinentur nonnulli qui omnem hanc de principiis doctrinam ad Metaphysicam ablegant, eo prætextu quod nulla scientia demonstret sua principia. Hoc enim de cognoscendi quidem principijs verissimum est (illorum etenim natura adferenda est) verum de essendi principiis nequaquã. Sed sicut communioris Physicæ est indagare quibusnam ex principiis constituantur omnes res naturales, ita doctrina de animalibus versatur circa animalium, doctrina de plantis circa principia plantarum. Imo cuiuslibet scientiæ maximum est negotium de principiis subiecti sui. Certè quàm maxime Aristoreli adversantur qui relegant hanc de communissimis naturalium rerum principiis doctrinam ab hac Philosophiã. Hic enim accuratissimè eam tradidit: imò initio statim operis disertè profitetur, ut cuiuslibet scientiæ ita & huius esse circa principia occupari.

XI. Animadvertendum tamen est de principiis tria quæri posse. I. An quædam sint principia: II. Quid sint: III. Sintne isthæ principia rerum naturalium. Vltimum est unius Physici expedire: Metaphysici à Physico accipere. Eadem scilicet dicit & Metaphysicus esse principia corruptibilis aut omnino mobilis substantiæ: accipit verò demonstrationem huius pronuntiati à Physico, utpote quod non nisi Physico aliquo principio possit innotescere. Eapropter & Aristoteles non nisi paucis hanc doctrinam repetit 12. Metaphys. neque quidquam nisi ex Physicis petiit adferre. Omnium verò illorum quæ

quæ principii loco sunt, essentiam expedire partim
Metaphysici partim & Physici est. Cujus enim na-
tura absque physicis principiis potest inquiri, imò
præter etiam mobilia entia invenitur, illius natu-
ram non potest Physicus indagare. Est autem tale
quid Forma. Quare etiam optimè ab Aristotele hu-
jus potissima doctrina sub finem libri primi & l. 2.
Phys. Metaphysico transcribitur, traditurq; præcla-
re 7. & 8. divinæ philosophiæ. Considerare verò &
materiam ut entis speciem, Metaphysici est: at quo-
niam ex propriis principiis suis nihil adferre de
illa potest, præter ea quæ à Physico accepit, itaq; fere
in iis acquiescendum ipsi est. Quod itidem ab Ari-
stotele in Metaphysicis est optimè observatum. Sci-
licet bene Averroës l. 1. Metaph. c. 1: *Sapientia hæc est po-
terior naturalibus; neq; potuisset Aristoteles ad eam perve-
nire nisi perfectus in eis: unde omnes propositiones quibus u-
sus est in hoc dogmate, sunt ut plurimum desumptæ à scientia
naturali.* Superest primum. Atq; Simplicius quidem
credit Physici esse id querere: Porphyrus autem
Metaphysici. In quam sententiam ille quidem indu-
ctus est, quod crederet omnes propemodū physicos
veteres & post illos Theophrastum id egisse. At
verò rectè rem intuentibus apparebit inter pri-
mò cognita esse, *omne quod est habere aliquod sui
ess. principium.* Itaq; fuerit omnino hæc cognitio
Metaphysices, inquantum illa est simul habitus
principiorum. Falsus verò est Simplicius in vete-
rum physicorum exemplo adducendo. neque enim
illi aliud quid quàm quæ & quot essent natura
principia investigarunt: esse posuerunt. Quod ipse
Simplicius confessus est ut rectè observavit Vicome-

catus. Qui tamen unā cum Simplicio & aliis lapsus est, credens Theophrastum id probasse naturali quodam argumento. Non enim quidquam aliud probavit ille quam rerum naturalium non unum esse principium. Verba quippe ejus apud Simplicium hæc sunt: *ἡ ὡςτοι πᾶν φυσικὸν δεχάς ἐναι διὰ τὸ ἐκ τῶν φυσικῶν σώματων συνθεῖσθαι εἶναι. πᾶν ὃ συνθετὸν δεχάς ἐχέει τὰ ἐξ αὐτοῦ συνκεῖ.* At verò, ex eo quòd compositum quid sit proximè ostenditur tantum, pluribus id principiis consistere. Alias enim simplicissimæ res etiam principia sui esse habent sed simplicia. Quapropter ne quidem opus Aristoteli est Simpliciana excusatione: quasi ab Aristotele omissa hæc quaestio sit, ut res in Physicis nota: non de omnibus autem rebus inquiri in scientiis an sit, sed de his de quibus id meritò controversum sit. Sanè notum id Physico est, sed non in quantum Physico.

CAPVT II.

Rerum naturalium affectiones de novo adeo, ex non ente fieri probatur.

Pincipia igitur rerum naturalium illa, quibus constituuntur res in quantum ullo modo moventur, querenda esse manifestum est. Fortassis autem frustraneum est institutum illud. Namq; ut olim ita & hodie multis visum est, nihil generari aut corrumpi, quin imò nec qualitatem aliquam quæ non semper extiterit de novo incipere esse. Quanquam enim veteres cum recetioribus hisce non omni ex parte consentiant, nec inter ipsos veteres unde quaq; conveniat, nec inter hos

hos recentiores plena dogmatum consensio sit, satis
tamen constanter generationem corruptionemq; si
non omnem saltem plerarumq; naturalium rerum, e
medio omnes tollunt, etiam quando id dissimulant.
Namq; Parmenides ac Melissus (ut verbis utar Ari-
stotelis l. 3. de celo c. 2.) ἀκείλον ὅλως ᾗρεσιν καὶ Φθορῶν· ἐθ' ἔτι
ῥῆθ' ἄτε γίγνεται, ἢ πὶ Φθέρεται τῶν ὄντων, ἀλλὰ μόνον δοκεῖν ἡμῖν.
Anaxagoras verò idem quoq; voluit ex parte: attam-
en reapse solum similiarium corporum ortum atq;
interitum sustulit non autem dissimiliarium. Hæc eni-
m ex compositione similiarium rerum confectus
est posse nasci, ex dissolutione interire: sola autem
similaria esse æterna atq; immutabilia, nisi quod ex
parvis multis fiant quædem magna.

Ossa videlicet e paucillis atq; minutis

Ossibus; sic & de paucillis atq; minutis

Visceribus viscus gigni, sanguinemq; creari.

Libro etiam, qui inter Hippocraticos censetur, primo
de diata scribitur: *Nihil quidem omnino perit neq; oritur*
quod prius non erat: verum invicem commixta & discreta
alterantur. At homines existimant id quod ex ore in lu-
cem augetur oriri: quod verò ex luce ad orcum imminuitur,
perire magisq; oculis quam rationi fidem esse adhibendam. E-
go verò istà ratione exponam. Animalia namq; sunt & illa
& ista, & ista, neq; animal interire potest, neq; quod non est
generari, cum non sit unde generetur &c. Porro & De-
mocritus suas atomos & Empedocles prima elementa
generari & corrumpi negarunt: plerasq; item qua-
litates æternas esse professi sunt.

I. Quæ sententiæ licet paulatim videantur
antiquatæ, attamen nec defuerunt inter ipsos tan-
dem Aristotelis sectatores qui etsi alio modo, idem

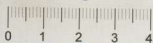
tamen statuerent. Albertus enim Magnus ut & Ioannes Baccho horumq; sectatores formas substantiales certè æternas esse arbitrati sunt, materiæ scilicet primæ, quæ appellatur, quasi annexas. Quamvis enim noluerint videri diversum quicquam de generatione & corruptione substantiali ab Aristotele sensitse: verè tamen ex illorum sententia generatio nihil aliud est quàm formæ jam ante existentis in lucem protrahitio: corruptio, ex adverso in orcum quasi immeritio. Quo nihil ab Aristotelica sanè philosophiâ est alienius. Verè ergò & secundum illos nulla substantia de novo generatur, neq; esse desinit. Qualitates tamen rerum esse & non esse, videntur concessisse: ut quas à formarum substantialium natura penitus esse diversas sunt opinati.

III. Antè hos centum annos, non sine tumultu quodam, idem defendi cœpit unâ cum aliis monstrosis dogmatibus à Philippo Bombasto, Paracelso, quem sequuntur magno numero discipuli, illi qui nunc vulgo Chymici, Spagirici, vel Hermetici audiunt. Etsi enim valdè inconstanter loquantur homines rudes ac nullis melioribus artibus exculti, nec omni ex parte idem cum Anaxagora dicant; plurimæque tamen longè pejora adferunt, semper autem de novo quidquam fieri posse unanimiter dissentunt. Tracti verò in eandem sententiâ & alij multi sunt haud exiguæ doctrinæ viri: quidam tamen magis, quidam minus. Quo factum ut formas substantiales quàm multi hodiè immortales atq; ingenerabiles esse statuunt; non æquè multi verò afferant sensibiles quoq; affectiones omnes esse sempiternas. Non idem autem sentiunt de sede formarum illa qua continentur.

tineantur antequam in lucem prodeant. Nam I. Fernelius in cœlo illas collocat: Iulius Cæsar Scaliger, quem hodiè plures sequuntur, in causa efficiente: Paracelsistæ pleriq; in materia quadam seminali, aut propriâ quam Cagastrium, aut communi quam Illiastrium fictis vocabulis appellârunt.

IV. Cæterum omnia quidam hæc examinare huius loci non est: non possumus tamen inquirere in numerum atque essentiam principiorum ex quibus res naturales sint nisi ante perspectum nobis sit, fiant illæ nec ne. Quod à perquam multis hodieq; vocari in dubium constat. Ridiculum autè fuerit, quærere principia rerum ex quibus sint quæ fiunt, si omnino nō fiant. Itaq; id saltem nunc ostendendū: verè de novo produci res naturales posse omnesq; earum affectiones. Quanquam enim id inter principia sit scientiæ huius indemonstrabilia, adeoque huius cognitio adferenda huc esset: attamen quo errantes seducantur in viam, neq; nobis porro, quam de Principiis nunc instituimus, investigatio turbetur, inductione id ipsum probandi onus non detredebimus etiam hîc suscipere. Simul verò inde liquebit, quicquid generatur ex non ente generari, atq; in omni plane mutatione fieri progressum à privatione. Quod scire in sequentibus haud parum proderit. Initio verò probabimus omnes omnino sensibiles affectiones produci subinde de novo quum ante non essent, ac vicissim quū ante extitissent pōt non esse. Sunt autem sensibilia omnia aut commune omnibus vel plerisq; sensibus, aut uni alicui propriū objectum. Quare primū de communibus sensibilibi-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

bilibus quæ appellantur manifestum id reddemus,
mox idem & de propriis ostendemus.

V. Igitur primò numeros de novo oriri & vicissim
interire potest docere omnis fractio & omnis cõpo-
sitio. Fractione enim ex eo quòd non erat multiplex,
fiunt multa in infinitũ usq;: Compositione verò ex
multis, h. e. ex non uno fit unum, sive continuitate si-
ve alio modo. Similiter & figuras innumeras de novo
fieri Indies & vicissim non esse, vel solę res flexibiles o-
stenderint. Vna enim eademq; res innumeras potest
in figuras mutari flexione sola, quæ modò sint mot-
dò non sint. Neque enim in filo glomerato fi-
gura est oblonga teres, quæ adest in explicato: sed
dum explicatur ex non oblongo fit oblongum:
dum glomeratur ex non rotundo fit rotundum. Par
ratio autem de aliis est figuris. Porro motum loca-
lem nunc esse nunc non esse non minùs sensibus o-
mnibus patet. Itaque & hunc solum ferè admittunt
post veteres illos nuperi novatores. Patet autem
non minùs; ex non motu fieri motum; & tendere mo-
tum ex non Helmaßtadio (ex. gr.) Helmaßtadium, a-
deoque fieri & in hoc motu progressum à privatione
ad habitum.

VI. Pergimus ad propria sensibilia; & quidem
initio ea quæ sub visum cadunt. Lumen modò esse
modò non esse, sola aliqua flamma monstraverit, sive
illam excites sive exstinguas. Ex non luminoso ita-
que potest fieri luminosum, & per consequens ex nõ
actu perspicuo actu perspicuum. Neque enim de-
lituit lumen in silice & chalybe jam prius quàm flam-
ma ex concussu eorum fieret. In tenuissimum enim
pul-

pulverem vel atomos (si fieri id liceat) comminutus vel silex vel chalybs non lucebunt quicquam; ali-
quod lumen certe sparsuri si jam rum actu inesser.
Dicere verò, esse ibi lumen sed non videri posse, est
sensuum iudicium tollere. Similis ratio autem co-
lorum est omnium. Vna enim eadenq; res modò
tota est nigra, modò tota est alba, modò alios habet
colores; nulla facta adjectione sed per mutationem
internam. Patet id de coloribus quidem instabili-
bus in phialâ aquæ plenâ, in guttis aquæ, in chrystal-
lo & aliis transparentibus rebus si luci exponantur.
Colorantur enim variè hæc momenti spacio iis colo-
ribus qui neq; in aëre antè adfuerunt neq; in ipsis il-
lis rebus. Patet de coloribus magis stabilibus, in qua-
vis re igni exposita. Imò doceat id vel sola nix quæ
integra alba est, colliquata non item, ex qua si fiat
glacies iterum novus color prodit. Vel potius do-
ceat id solum chalcanthum, quod sibi relictum viride
est aut coeruleum, liquore solutum nigerrimum.

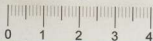
VII. Porro & sonos fieri de novo & mox desi-
nere esse, surdus est qui neget. Nisi fortassis dicere
velit: semper quidem esse omnes sonos sed non à no-
bis observari propter consuetudinem, quod de har-
monia cœlestium ridiculè affirmabant Pythagoræi.
Sed tam stultam responsionem refellere fuerit fortè
& ipsum inane ac stultum.

VIII. Iam verò & odores de novo fieri vel solæ
fæces alvi indicaverint foetore suo, aut aliud aliquod
putrescens. Neq; enim ille foetor fuit in alimentis aut
re integra. Imo hæc sæpe sunt odoratissima. Par ra-
tio saporum est. Etenim *dulcia se in bilem vertunt*, o-
mni dulcedine amissa. Nec tamen ea fuit amarities

K

actu

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

actu in dulcibus; vel minima enim ad sensum particula mellis, dulcis non amara sentitur. Notum quoque est, salem nostrum vulgarem arte mutari posse in saccharinæ dulcedinis lapillos: nec tamen in sale integro talis dulcedo aliqua est, ceu ex minimissimo (ut ita loquar) granulo apparet.

I X. Amplius & faciles facultates eodem sese modo habent. Liquidum enim & consistens fieri de novo, vel sola glacies & aqua monstraverint, Glaciei enim consistentia utiq; nec in aqua fuit actu ante congelationem: nec post resolutionem remanet. Similiter nec liquiditas aquæ est in glacie, sed nascitur glacie colliquefcente. Nec horum quidquam extrinsecus fuit introductum: utpote quæ non possint à subjectis suis separatim existere. Tum verò à frigore fit congelatio: à calore liquatio: nec tamen vel frigus est durities vel habet duritiem, vel calor continet liquiditatem. Sic & cera modò mollior prædita est modo duritie. Sed nec alia ratio est caloris ac frigoris. Etsi enim hic pallium videantur habere novatores, quasi res omnis incalescat ac refrigeretur, extrinsecus insinuatæ corpusculis calidis ac frigidis à generante causæ, facili tamen negotio & hic falsi convinci possunt. Multa quippe incalescunt per motum: multa per *ἀρτιστήριον*. Vt enim Lucretius,

— Sæpe in magnis fix moribus (inquit) ut alia
Arboribus vicina cacumina summa terantur
Inter se, val. diis facere id cogenibus Austris.
Donec fulserunt flammæ flore coorto.

Et non est lignis tamen inditus ignis.
Quod si tanta foret silvis abscondita flammæ:

Non

*Non possent ullum tempus celarier ignes,
Conficerent vulgò silvas, arbusa cremarent.*

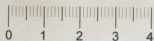
Sed nec in aëre tantus est calor qui possit incendere. Nec ipse motus est calidus, ceu est manifestum. Ut omnino pateat illum de novo productum esse quum ante non existeret. Calx etiam affusa aquâ longe majorem concipit calorem quàm habebat ante. Fuit enim quidem jam prius calor in calce: at profecto tantam vehementiam caloris adfuisse quanta post affusionem adest, repugnat sensibus. Eadem ratio est illarum exaëstuationû quibus sponte sua mustum similesq; succi sæpe effervescent: aut ejus, quæ in tartari vitriolati, quem nunc appellant, apparet confectione. Non tantum autem primæ qualitates tactiles hujus naturæ sunt, sed & omnes secundæ: ut, considerantibus facillè cernitur. Sed & gravitas ac levitas fiunt de novo, quod vel solum argentum vivû doceat quo nihil est gravius, at igne si urgeatur sursum avolat unde iterum gravitate recuperata descendit. Igitur ex non levi fit levitas & ex non gravi gravitas.

X. In augmentatione deniq; ac diminutione unâ eandeq; rem magnam & parvam reddi, eòq; ex non magno magnû, ex non parvo parvum, similiter oculis ac manib; patet. Dices fortè: illas quâritates revera neq; fieri tum neq; perire, sed tantum advenire & recedere. Est, magnitudo tamen & parvitas fit, neque fuit illa ante nisi potentiâ; quomodo lateres disjecti non sunt paries actu sed potentia. At tamen & ipsam quantitatem ex non quanto fieri idemtidè, & vicissim perire in non ens, testatur rarefactionis & condensationis natura. Quando scilicet aqua & aër rarefiunt, no-

K 2

ya quan-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

va quantitas generatur, quæ ante non erat. Sed illud alias clarius ostendemus.

XI. Ex quibus manifestum est nullam esse sensibilem quidem affectionem naturalium rerum quæ non fiat idemtidem de novo ac vicissim intereat. Potest verò idem haud difficulter probari & de iis affectionibus quæ sensus fugiunt. Suffecerit verò nunc fortassis solo habituum animæ exemplo uti. Namq; docet sanè experientia, Virtutes morales atq; scientias neq; nasci cum hominibus, neq; extrinsecus infundi, sed in ipsis de novo excitari. Idem mox & de congenitis facultatibus animatorum corporum probabimus.

XII. Hæc ferè omnia profecto ita sese habere, docent nos sensus. Nisi itaq; hi nos fallant, vera omnia sunt quæ attulimus. Non possunt autem nos fallere sensus circà proprium objectum. Vtq; unus fortè nos fallat, visus, scilicet, aut gustus, aut olfactus; omnes tamen æquè nos fallere *admirabile* est. Singuli verò sensus de suis sensibilibus testatur, fieri illa perfréquenter quum ante non essent, & versa vice interire. Quid quod duo sensus de communi aliquo sensibili idem restentur? Figuras sanè innumeris modis denud fieri & perire, & visus & tactus asseverat. At verò si nec duorum consentientium sensuum iudicio est standum, nihil reliquum est, quàm ut Scepticorum ignorantiam profiteamur. Quicquid verò sit, certè sensus pugnant pro nostris partibus: quod jam olim fateri coacti sunt contrariæ sententiæ propugnatores, uti vel ex solo constat testimonio *libri de Dieta* supra adducto. Causa vero tam confessæ sensibus negandi, nec olim fuit, nequè hodiè alia est quam

quam ignorantia entitatis potentialis. posito enim, ex nihilo nil fieri, nihil etiam ex non ente fieri posse persuasum est. Quod tamen procul à vero discedere mox erit manifestissimum.

CAPVT III.

Formas substantiales ex non ente fieri, seorsim ostenditur.

Voniam verò facultates sensibiles atq; intelligibiles rerum corruptibilium & alterabilium fiunt ac pereunt, non possunt etiam non formæ quoq; substantiales idem pati. Appello autem *formam substantialem* id per quod quælibet substantia est id ipsum quod est, aut essentiam substantiæ cuiuslibet. Quæle quid cuiuslibet substantiæ esse, est fortassis inter primò cognita: tantum adest ut indigeat longa demonstratione. Certè has qui negant, non videntur intelligere satis quid dicant, quidq; significant isthæc vocabula quibus utuntur. Tantum minùs certum possit videri, id quod dicebamus: ex eo quod constat sensibiles atq; intelligibiles naturalium substantiarum facultates nasci ac interire, de formis quoq; earum substantialibus idem liquere. Nam Latina ferè omnis Philosophantium schola substantiales formas planè distinctum ab illis facultatibus entium genus credit esse. Sed & antè illos nonnullis Arabum idem visum: cum primis Avicennæ atq; Averroi. Conantur porro hi in suas partes Aristotelè trahere. Caterum Græcos sanè Peripateticos omnes constat pro formis substantiarum habuisse universas facultates sive sensibiles sive intelligibiles quibus substantia aliqua natu-

K 3

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

0
1
2
3
4

Gray Scale

ralis in esse suo constituitur. Vt forma sit *ἡ πρώτη*
σύνθεσις ἢ ἡ πρώτη: quæ verba sunt *Simplicij* l. 2. *Phys. com.*
 17. Formā elementarē scilicet ignis esse caliditatem ac
 ficcitatē, formam aquæ liquiditatem illam cum fri-
 giditate conjunctam, formam corporum similiarum
 uniuscujusq; temperamentum: formam dissimila-
 rium viventium, facultates illas quæ unitæ quoli-
 bet in animali dici anima solent. Quam sententiam
 esse quidem ipsius Aristotelis, plurimis ejus testimo-
 niis facile est ostendere: esse autem etiam veram, par-
 tīm infrā, ubi de qualibet seorsim substantia natura-
 li fuerit agendum, partim aliās docebimus. Namq; &
 hoc nunc quidem docere alienum fuerit: præsertim
 quum illa quæ maximè hic controversa sunt; *sine o-*
mnis forma planè simplex quid, possit ne idem modo esse acci-
dentale modo substantiale, forma substantiales depende-
 antne à materia in fieri & esse accidentales, an verò per se
 quodammodo debeant subsistere, ac similia: transnatu-
 ralis potius sit scientiæ expedire. Sufficit interim, u-
 nius B. Pererij, viri doctissimi, Latinorum opinionem
 probaturi ingenuam confessionem annotasse, quæ
 habetur l. 6. de reb. naturalib. cap. 2: *Esse formam sub-*
stantialem in rebus naturalibus re diversam a materia primā
& accidentibus, licet, (ut multi putant) non omnino firmis &
necessariis rationibus evidenter concludi possit: tamen potest
argumentis satis profecto verisimilibus & probabilibus osten-
di. Quamquam & hoc interim notasse haud abs re
 fuerit: quod omnium illorum argumentorum, quæ à
 Latinis diversa heic adducuntur, ne 2° quidē omni-
 bus in Aristotelis libris inveniatur. Id quod (nisi
 fallor admodum) haud est leve argumentum, Aristote-
 telem minimè cum illis facere.

II. Cæterum si vera est illa sententia quam
profitemur, similiter sensibus evidens profectò est
substantias aut formas substantiales de novo produ-
ci & rursus interire, adeoq; cum Alberti illam & Pa-
racelsistarum, tum Scaligeri illam de formarum actu-
ali ante generationem existentia opiniones longè
esse falsissimas. Potest tamen & aliunde illarum sen-
tentiarum absurditas facili negotio patescere. Fortè
autem suffecerit refutasse levitatem argumentorum,
quibus istæ nituntur. Est enim una potissima erran-
di causa, quod ex non ente nihil quidquã fieri pos-
se arbitrati sint, neq; potuerint satis assequi illud *ex
potentiâ materia fieri*. Isthuc verò sequenti capite, sole
(nisi fallor) clarius reddemus. Cæterû etiam hic non-
nulla alia adferre operæ fortè est pretium; quo con-
fossis penitus novis istis erroribus expeditior sit phi-
losophandi via, utq; antiquitati honos suus maneat
illibatus.

III. Antea vero quàm pergamus, iterum re-
petendum fortè fuerit quid *forma* significet. Neq; e-
nim omnes idem illo nomine intelligunt. Vsurpa-
tione vero vocis incertâ, omnia sunt aut incerta aut
falsa ubi ejus aliquis usus est, quod sit infinities.
Multis autem hodiè forma est, non quælibet integra
alicujus rei essentia quemadmodum nos paulo ante
vocem illam accipiebamus: sed potior tantùm ali-
qua essentia portio. Itaq; quidditatem substantia-
rum generatarum non formâ solâ ajunt constare sed
& materiâ, aut verò accidētibus: significâtes materię
vocabulo ferè id quod corporeû est, qua de accepti-
one infrâ latius differemus. Permultum autem inter
utrâq; est acceptionē. Primâ enim multa ad formam
dicen-

dicentur pertinere quæ secūda usurpatione materiæ adscribenda sunt, & viceversa, ita, secunda usurpatione tota temperatura tactilium qualitarum quæ in auro est potest ad materiam auri referri, ut forma ejus sit nescio quid occultum: primâ verò occultum illud portio quidem formæ item fuerit, tota autem forma minime. Quapropter non bene fortassis scripsit Pererius *l. 6. c. 8.* utentium arbitrio hæc significationes committendas esse. Namque si Aristoteles profecto prima acceptione vocem illam usurpavit: non potuerunt non admodum falli, qui opinantes secundam usurpationem & ipsi familiarem fuisse, quæ ille de tota rerum essentia pronunciavit, de portiore quadam ejus portione, sunt interpretati. Nos quoq; decipiemur plurimum, si quibus secunda illa acceptio sola in usu est, eorum dicta velimus exigere ad ea quæ de tota essentia solùm sunt vera.

IV. Ut itaq; rem expediāmus, Aristoteles sanè totam rei compositæ quidditatem formæ vocabulo tam multis tamq; clavis verbis idemtidem circumscript, ut omnia loca velle allegare dementis fuerit. Sufficerit nunc notasse, formam illi aliàs λόγον seu descriptionem rei, ὡς τὸ εἶναι, ὅτι εἶναι, ὁρᾶν ἔχειν i. e. perfectionis omnis quasi possessionem, appellari. Ex quibus quid sane Aristoteles formæ voce sibi voluerat facillè apparet. Accepere eadem significatione hoc nomen & alij Græci, ut similiter plurimis testimoniis alibi probabitur. Interim nonnulla apud doctissimum Pererium legi possunt *l. 6. c. 7.* Sed & infra ostendemus hac significatione omnino usurpandas hæc voces ab omnibus, qui tria solùm rerum naturalium principia, aut quatuor solùm causas agno-

gnoscent. Certè qui aliter hanc vocem accipiunt
in Aristotelis voluminibus, & se & alios maximè de-
cipiunt, inq; inextricabiles errores non possunt non
incidere, utut distinctionum nec modum nec finem
faciant.

V. Alit verò sic constitutà *Forma* definitione,
impossibile est ut omnes naturalium rerum formæ
sint omni ex parte æternæ, atq; vel in materiâ prima
aut seminali quodam corpore ante quàm prodeant
in lucem actu delituerint, vel in efficiente causa. O-
mnes certe sensus præexistentiam illam refellunt.
Qui enim omnia attributa essentialia ignis flam-
mantis in oleo, in aqua aëris illius qui inde produci-
tur, in homine vivo omniū vermiū, plantarum & ani-
malium aliorumve quæ ex cadavere ejus possunt nasci, in
parvis seminibus aut humoribus terræ postremo quer-
cum essentiam omnem actu recondi, non dubitat as-
serere, ille profecto omne sensuum judicium tollat
necesse est. Certè ne Anaxagoras quidem ita insani-
vit. Similares enim substantias credidit quidem æ-
ternas esse, dissimilares verò minimè. Itaque ossa
minuta & carnem minutam, & pusillum sangui-
nem in pane delitescere quidem credidit; ipsum
autem hominem aut canem fieri de novo concessit.
Neq; verò ossa, caro, nervi, aliæque partes disjectæ
manus *ex caus.* aut pes sunt: quemadmodum nec
calx, lateres, aut ligna disjecta sunt actu domus, sed
si inter sese composita omnia sint quæ debebant.
Certè qui formas substantiarum negant fieri ex non
ente, debent confiteri necessariò: non tantum simi-
lares, partes minusc; compositas non fieri de novo,
sed totam essentiam rei ita jam tum aut in materia

L

aut

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

aut in efficiente causa ante extitisse, quomodo existere solent aut debent, quum actu id sunt quod esse debent. Nempe in semine aut sanguine canino jam tum existere canem integrum non disiectis hinc inde partibus, sed compositis & constructis debito modo. Quod si verò id absurdum est dictum, (ut sane est dictum absurdissimum) falsum quoque est, nullas produci substantiarum formas aut essentias, quum nondum actu existerent: verum est contrà, illas ex privatione aut non ente fieri.

VI. Caterum fortassis ne sic quidem omnis elabendi via adversæ sententiæ præclusa est. Sunt enim primò qui negent ad canis, ex. gr. aut leonis, aut bovis essentiam pertinere illam corporis structuram. Deinde non desunt inter Paracelsistas, qui integrum & jam constitutum canem in sanguine aut semine delitescere opinantur: latere id nos tamen ob parvitatem. Verum enim verò negare primum illud, est idem atque adfirmare, canis alicubi essentiam esse ubi non est canis, aut verò esse canem id quod ne sentire quidem potest adeoque nec animal est. Est enim animal quod potest sentire. Ut scilicet animal possit sentire, requiritur necessariò certa constructio partium, multò magis ut reliquas possit obire functiones canis aut bovis. Alterum, præterquam quod sine causa credatur, etiam falsissimum est. Namque tam parvum quid quod ne sentiri quidem potest, non potest esse canis, nisi æquivocè. Quomodo nec domus est quam nemo potest inhabitare, nisi itidem æquivocè. Illæ enim res demum verè sunt, quæ fungi eo officio possunt propter quod sunt conditæ.

VII. Non tantum autem evidens sensibus est
sub-

Substantias dissimilares revera de novo generari, sed
idem liquet etiam de substantijs similaribus. Primò
enim simplici simarum substantiarum formas aut es-
sentialias non delitescere actu ante earum productio-
nem in materia ex qua generantur, exemplo est, aer,
qui profectò non est actu in aqua, quando tota aqua
in aerem mutatur. Sed nec ignis est in olco, ille q̄ lucet
in flamma, Nec aqua est in aere in quam aer transmu-
tatur. Quis porro dixerit omnes illos vapores, aut il-
los fumos actu esse in aqua aut ligno integris & sibi re-
lictis, qui per ignem excitantur? Similiter in melle bi-
lem amarissimam inesse negant sensus. Nec in pane
sanguis, aut os, aut caro aut nervus deprehenditur.
Ne in lacte quidem integro caseus aut butyrum est a-
ctu (quod tamen multis est decantatissimum) sed tan-
tùm potentiâ: ut enim adsint, necesse est fiat transmu-
tatio beneficio caloris. Illi verò in eo maximè fallun-
tur, quod ponentes antè omnia, nihil de novo fieri,
omnia quæ producuntur separatione solâ colligant
produci. At verò sensus omnes docent, non esse illa
actu in materiâ quæ ex illa generantur.

*Conveniebat enim (ut rectè canit Lucretius) fruges quoq̄
Robore cum saxi franguntur mittere signum (sæpe minus de
Sanguinis aut aliùm in nostro quæ corpore aluntur.*

Quum lapidem lapidi terimus, manare cruorem :

Consimili ratione herbas quoque sæpe decebat,

Et laticis dulces guttas similiq̄, sapore

Mittere, lanigera quali sunt ubere lactis.

Scilicet & glebis terrarum sæpe friatis

Herbarum genera & fruges frondesq̄, videri

Dispertita, atq̄, in terris latitare minus :

Postremò in lignis cinerem fumumq̄, videri,

Cum præfracta forent, igneisq̄, latere minutos,

Quorum nil fieri quoniam manifesta docet res :

Scire licet non esse in rebus res ita misceat. L 2 FOR-

Porro eodem gramine nutritur bos, ovis, capra, equus, adeoque ex uno gramine fit caro bubula, ovina, caprina, equina: Carne dein bubula vescitur ac nutritur homo: ex humana carne nascuntur vermes omnis generis: vescitur humana carne corvus, canis, leo, lupus, ursus. Quod si itaque omnia illa actu sunt in materia quæ ex illa generantur, jam profectò in gramine reapse fuerit caro omnis generis & in carne integrâ hominis caro corvina, canina, &c. item vermes delituerint necesse est: quo nihil est absurdius dictu. Vterius docent nos sensus sæpè totas substantias in aliâ mutari nulla facta separatione. Ut tota aqua in vapores abit, aut in glaciem, aut in aërem, aut in grandinem. At profectò tota aqua integrâ non est glacies, aut vapor, aut aër. Porro nec id cuiquâ est ignotum, res similes plurimas fieri per compositionem disjectarum antepartium, nec tamen res illæ disjectæ sunt actu composita illa substantia. Neque enim simplicia medicamenta unde confit theriace, sunt ipsa theriace. Saltim ergò illæ substantiæ fiunt de novo quàm non exstiterint.

II. X. Quemadmodum verò sensus docent, substantias similes verè non delituisse in materia antegenerationem: ita profectò iidem docent nullâ causam efficientem totam essentiam de suo largiri, sed ex subiecta materiâ accipere substantias essentiâ suam, si nō omnem certè maximâ ex parte. Sed nec quisquam ita haecenus insinavit, ut in illam sententiam devenerit.

IX. Quapropter etiam id maneat constitutum: formas substantiarum verè ex non ente fieri; quàm nihil sit magis sensibus exploratum. Videntur autem etiam illi id concedere, qui negant verbis formas substantiales ad eum modum produ-

est. Namque illi formarum vocabulo intelligunt,
non tam totam rerum essentiam quàm aliquid ne-
scio quid à quo ultimum suæ essentiæ complemen-
tum substantiæ accipiunt. Quare has formas co-
gnominant Physicas, illas verò de quibus nos egi-
mus Metaphysicas. Cæterum fictitiæ esse hanc
distinctionem, & Aristotelicæ quidem Philosophiæ
adversam alibi monstrabitur. Licet verò haud diffi-
culty probare, etiam si concedatur illud ultimum
complementum cujuscunque substantiæ esse ejus for-
mam, illas tamen sententias de formarum istarum
perenni existentia inanes ac falsas esse. Nec tamen
utendum hic argumentis illis existimamus, quibus
multi hasce opiniones penitus confodi posse arbi-
trantur. Colligunt enim illi: *Si forma illa semper
existierunt, ergò nulla est rerum generatio.* Item: *non
posse illas alibi esse quàm ubi res ipsæ sunt, cuius sunt formæ,
quoniam aliàs essentia rei alicubi esset, ubi res ipsa non est.*
Neque enim ulla est harum argumentationum vis,
nisi per formam intelligas totam rei quidditatem.
Quod tamen nec illi qui ita ratiocinantur, nec hi
contra quos ratiocinantur formæ voce significant.
Scilicet errandi causâ est, quod quæ de totis rerum
essentijs rectè demonstravit Aristoteles, illi suis istis
formis attribuant. Cæteroquin verò perspicuum
est: id quod perficit aliquam rem non necessario
produci de novo in ipsa rei productione, sed satis es-
se si rùm jungatur iis quæ perfici debent. Similiter
liquet: id quod aptum natum est aliquam rem per-
ficere, posse existere extra rem perficiendam. Vt non
opus sit tam anxie cū Fortunio Liceto ex eius opere de
Spontaneo eventui mortu, isthuc ipsum probare. Verùm
nos his rejectis alia nunc adducemus. L 3 Ut

X. Ut autem prius cum Alberto & Bacchone
agamus, qui has formas suas in materiâ primâ ceu in
vase quodam credunt delitescere: initio apparet, hu-
jus sententiæ introductione non tolli difficultates
doctrinæ de productione rerum ex non ente. Po-
namus enim illas formas substantiales delituisse: ad-
huc supererit quæstio, undenam sint omnes corpo-
ræ affectiones & qualitates substantiarum. Eadem sa-
nè & hic difficultas est. Deindè: alias pluribus osten-
demus, corpora inanimata omnem suam perfectio-
nem debere sensibilibus attributis: modò autem pro-
bavimus luculente, fieri illa de novo neq; semper exi-
stere. quare nec formæ Physicæ quas appellant deli-
tuerunt in materiâ primâ ante earû productionem in
lucem. Porro, si omnes formæ illæ actu & per se exi-
stunt, ergò datur infinitum actu in rerum naturâ. V-
na enim eademq; substantia similis potest in infiniti-
tas substantias dividi. Quod si ergò omniû partiû for-
mæ semper existunt numero inter se differentes, utiq;
in quolibet corpore continuo actu infinitæ numero
formæ inerunt. Id quod tamen ipsimet etiâ credunt
falsum esse: imprudentiores hac parte ipso Anaxago-
ra, qui infinitatem actualem admisit. Ipsi præterea
huius sententiæ patróni in angustias sese conjiciunt,
quando unam numero formam non nisi unam nume-
ro substantiam profitetur posse perficere. Inde enim
sequitur, omnes formas rerum jam corruptarum su-
peresse quidem sed frustra, utpote quæ nullum am-
plius usum habeant. At in rerum natura nihil est fru-
strâ. Postremò sufficit huic sententiæ refellendæ illud,
q̃ omni illa careat fundamento, neq; aliundè quàm
ex ignoratione entitatis potentialis sit nata. Tacebo
enim

enim nunc, quod Aristotelicis dogmatibus plurimis illa modis advertetur, quorum tamen auctoritatem ipsi fecerunt maximi. Certè tota Aristotelis de materia & forma philosophia aperta fronte cùm his sententiis pugnat. Quemadmodum ex parte jam visum est, ex parte infra aut alibi apparebit.

XI. Major adhuc absurditas est Fernelianæ ac Scaligeri sententiæ. Namq; primò aut vocabulis ludunt, aut sibi metipsis contradicunt, generari enim ajunt formas nec tamen de novo fieri, quum tamen generari & de novo fieri idem planè significet. Quod rectius Veteres observaverunt, negantes quidquam generari, quum fieri de novo nihil posse arbitrarentur. Secundo, non omnes certè substantiæ ad hunc modum accipiunt suam illam formam: inanimatorum enim perfectiones ultimæ ad sensibiles pertinent affectiones, quas de novo fieri ante est ostensum. Patet quoq; sensibus, nullum artificem aliquid sui in substantias artificiales insinuare quo perficiantur, sed tantum per transmutationem materiæ artefacta fieri. Vnde id saltim colligitur: ad quamvis formæ substantialis productionem non requiri id quod illi voluerunt. Ad hoc, notum vel ex historiâ sacrâ creationis est, res sublunares privatim accepisse prognerandi se facultatem, imò herbas ac reliqua vegetabilia habuisse illam vim ante fidei condita: itaque vel hoc solum sufficiat refellendæ Fernelianæ quidem sententiæ. Neque enim nunc adducam declamationibus illum potius sua probare quàm argumentis: neque ullam apparere probabilis argumenti vim, quâ illa quidem sententiâ possit colligi. Contra Scaligerum porrò seorsim facit hoc: si generans generat tantum insinuando aliquid suæ illius formæ in id quod generatur, ergò necessariò omne generans fuerit univocum generato. At consequens falsissimum est, quicquid
etiam

etiam dixerit Fortunius Licetus *l. de spont. vident. ortu*: ut
& ipse Scaliger confitetur cum albitum ex. *a. s. n.* 11. Si
ad illum modum propagantur istæ formæ, ergo in omni
generatione fit divisio formæ ejus quæ inest generantis:
quod ipsum non obscurè Scaliger fatetur *l. c.* & fateri om-
nino cogitur, utpote quum transductio aut promotio illa
ne fingi quidem possit sine divisione. Alit verò falsum
id est. cæteroquin enim aliquod simplex semetipsum pos-
sit dividere; omnis quoque generans dum generat sese
destrueret; item primus speciei alicujus propagator
habuisset magnam admodum live animam live formam,
minorem post sequenti: postremo omnis ultima perfe-
ctio haberet propriam quantitatem, adeoque non pos-
sit in qualibet rei compositæ parte esse, sine corporum
penetratione. III. Formæ illæ rerum corruptarum ubi
manent, aut in quem usum manent superstites? Video e-
nim Scaligerum nolle ut una numero forma bis infor-
met. Fuerint ergo frustra in rerum naturâ.

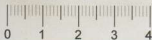
XI. Suboluit nonnullis ejus viri sectatoribus hæc
sententiæ istius absurditas, itaque negant fieri illam
translationem formarum per divisionem aut *μετέθεσιν*,
sed per *ἀλλοτρίωσιν*. Quare hætenus quidem be-
nè sentiunt: in generatione illas formas suas de no-
vo fieri: at iidem malè ergo negant illas ex non ente
fieri; namque hoc ipsum adeò est fieri quum ante
non existerent. Perperam quoque retinent vocem
traducis reapse negantes translationem. Est enim
tradux aut *rumpus* vitis propago ab arbore una in alte-
ram arborem traducta. Cum primis verò peccant
quando fieri ac generari concedunt illas suas formas,
nec tamen explicant unde fiant, ex materia ne an
ex nihilo. Verùm hæc redargutio ad sequentem per-
tinet translationem.

CAPVT IV.

Demonstratur ea quæ fiunt non fieri ex nihilo sed ex ente potentiali, idq. esse materiam.

QUæcunq; verè fiunt antequam fiunt non extitisse actu, sed ex non ente fieri ea quæ fiunt, adeoque in omni mutatione dari progressum à non-ente ad ens; ex supra allatis est manifestum. Nunc porrò videndum an ea quæ fiunt antequam fierent prorsus nihil fuerint, cumq; vicissim corrumpuntur abeantne in nihilum. Qui enim antè Aristotelem naturæ res scrutati sunt ceu certum ac constitutum posuerunt: *nihil ex nihilo fieri, nec quidquam in nihilum resolvi*; eoq; negarūt quidquam verè fieri, quasi verè fieri sit ex nihilo fieri. Posteriorum tamen nonnulli concedentes verè aliquid fieri, id quod nos ante demonstravimus, non dubitarunt disertè asserere: omnia fieri ex nihilo & in nihilum corrumpi: nonnulli non quidem disertè id affirmarunt, ea tamen dixerunt unde non possit non isthæc sententia colligi. Namq; Ioannes Grammaticus Alexandrinus, ille quem *Φιλόππov* appellamus, opere quo pro mundi exordio contra Procli Lycij argumenta non minus pie quam doctè disputavit, quum responderet ad objectionem nonam latè propugnauit hoc *πρῶτον*. Idem ille & eo opere egerat quod contrà Aristotelis de motus æternitate disputationem conscripserat: quemadmodum ex adversarii ejus Simplicij commentariis ad librum octauum Phys. acroas. discere est. Quo factum ut minus rectè tandem de corporum nostrorum, quam fore credimus, resurrectione senserit: hæc enim cor-
M pora

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

pora nostra corruptione in nihilum abire, adeoque non hæc corpora resurrectura sed nova iterum ex nihilo producta: quod cum alij tum Nicephorus Callistus nos docet *l. 18. c. 14.* Videtur autem nec Abunassar Alpharabius nec Avicenna ab isthac opinione alienus. Omnes quippe rerum formas imò accidentia opinati sunt creari ab Intelligentia quadam quam ea de causa Colchodeam appellarunt, quasi tu dixeris *Formarum datricem*. Attribuit eandem opinionem & Themistio Averroës *12. Metaph. c. 18.*: sed falso, quantum ex superstitibus viri illius scriptis apparet. Disertè vero id ipsum affirmavit Gabriel Biel *l. 2. sent. dist. 1. q. 1. Respondetur* (inquit) *negando quod illud quod generetur non sit de nihilo, saltem loquendo de forma simplici.* Unde ità verè, forma qua producitur in materia à causa naturali, sit de nihilo sicut qua creatur, quia nihil forme generanda preexistit in materia, alioquin non generaretur. Idem tradit *h. 2. sent. dist. 18. quest. un.* Ex nuperis quoque scriptoribus id ipsum professi sunt Ioannes Bodinus *Met. hist. c. 8.* Nicol. Taurellus *parte 2. p. 397.* & parte 14. p. 671. *operis de rerum aeternitate*, ac nonnulli alij.

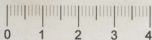
II. Præter hos verò in Latinis per multi alij non quidem disertè idem audent docere, re ipsa tamen idem docent. Disertè enim affirmant, ante productionem ea quæ fiunt planè nihil fuisse, & vicissim corrupta in nihilum abiisse: Et tamen damnant eos qui ex nihilo produci quid aut in nihilum corrumpi arbitrantur. Quanquam verò eorum qui ità loquuntur numerus magnus sit & ob doctrinam singularem haud exigua meritò auctoritas; ut tamen pace illorum dicam, cum in alijs multis videntur impinge-

pingere, tūm verò cū primis sibi metipsis repugna-
 re. Initio enim, si formæ affectionesq; rerum natu-
 ralium nihil sunt antequam producantur, ergo in o-
 mni illarum productione progressus fit ex nihilo ad
 aliquid: eòq; ex nihilo fit aliquid, vel nihil fit ali-
 quid: id quod tamen nolunt confiteri. Ne fingi
 autem vel animo concipi potest, quomodo non sit
 verum posterius hoc, si verum fuerit prius isthuc.
 Contradictio itaq; adest tacita, si negetur *ex nihilo fie-
 ri quidquam*, & tamen affirmetur *quæ sunt prorsus fuisse
 nihilum quid*. Deinde & in eo contradictio est, quod cū
 dicant formas affectionesq; antequā sunt nihil esse,
 idem tamen profiteantur, formas illas educi de po-
 tentia materiæ. Si enim verè sunt ex materia, utiq;
 non facta sunt ex eo quod prorsus nihilum est, nisi
 materia fuerit nihilum quid. Scilicet *Ex aliquo* de-
 notat hic terminum à quo productionis. Qui si est
 nihil non est materia: si est materia non est nihil.
 Tripliciter vero ad hunc modum potest aliquid *ex a-
 liquo* fieri, ut recte dicitur 2. *Metaph. c. 1*. Primo ut sit
 idem at post aliquid: Secundo tanquam ex aliquo
 quod perficitur, quomodo ex puero fit adolescens.
 Tercio tanquam ex aliquo corrupto, quemadmo-
 dum ex aqua fit aër. Vbi profecto semper illud *ex*
 denotat terminum à quo incipit motus. Porro nec
 illud melioris est conditionis, quod quum illi utan-
 tur his vocibus: *fieri ex materia, fieri ex potentia mate-
 ria, educi de potentia materiæ*: ita tamen ipsimet has
 phrasas explicent, quasi dixissent *fieri in materia*, aut
fieri in potentia materiæ, aut *induci in potentiam materiæ*.
 Quæ tamen multimodis differre inter sese nemo
 non videt. Interrogati namq; quid sit *formam fieri ex*

M 2

mate-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

materia, respondent alij quidem; id esse *formam in*
subiecto fieri, hoc autem est *formam in materia fieri*.
Ait verò non *in quo* aliquid fit *ex eo* idem fit: pingi-
tur enim quidem in pariete canis vel homo, ex pari-
ete tamen non fit. Quin imò in aliquo fieri quid
potest, ut tamen ex nihilo producat. Ipsis enim
ultrò fatentibus mens humana ac dona gratiæ ex ni-
hilo creantur in subiecto tamen. Alij respondent fi-
gnificari, *quod formæ fiant in subiecto ita ut ab eo depende-*
ant. At profecto aliud est *ex aliud in*. Neque illud
subiectum *in quo* dependenter aliquid fit, materia est,
aut subiectum dici mereatur ex quo quid fit. Omnis
enim pictura fit in tabula quidem ita ut non possit
seorsim existere: nec tamen tabula est materia pi-
cturæ aut subiectum ex quo facta est pictura, sed ex
pigmenti confecta est pictura, tabula verò solum est
subiectum in quo hæret. Par ratio est ejus explicati-
onis, *qua fieri aut educi ex potentia materia*, exponitur
per fieri ita ut quid dependeat à materia *qua naturalem ha-*
bet potentia ac formam recipiendā. Illa enim potentia est
tantum receptiva: adeoque illa res quæ fit differt ab ista
potentia, ut differunt inter sese duæ res positivæ reali-
ter diversæ. Non itaque fit ex illa potentia quidquam
sed in potentia illam introducit. Atqui & locus om-
nis habet potentiam naturalem ad recipiendum
locatum: nec tamen quod locum aliquem subit eo
ipso ex potentia loci fit, etiam si in loco illo create-
tur. Taceo nunc ipsorum confessione, omnia arti-
ficialia ex potentia materiæ fieri, nec tamen fieri ita
ut illud quod fit dependeat à materia præditā natura-
li potentia formam istam recipiendi. Quo patet ta-
men effugium solummodo queri aliquod, in illa poten-
tia na-

zia naturali. Deniq; nonnulli *formas ex materia fieri* interpretantur esse, *arg. formam fieri illa actione quâ compositum fit ex materia quâ non fit.* Sed hoc non est *formam fieri ex materia.* Poteſt enim forma quædam ex nihilo fieri, ut tamen eadem actione fiat qua fit compositum ex aliquo quod non producitur. Si enim mens nostra creatur in corpore jam perfecto, quod multi volunt, utiq; quando creatur fit compositum ex corpore, quod tum non fit, & mente: nec tamen quisquam dixerit mentem ex corpore fieri. Similiter qui picturis tabulam rudem exornat, eo ipso ex tabula & pictura ceu compositum efficit: nec tamen picturam fieri ex tabula quisquam pronunciat.

III. Quantumvis igitur nolint fateri, quidquam ex nihilo fieri, quin tamen debeant ita loqui, quotquot formas affectionesq; rerû naturalium ante productionem nihil prorsus esse existimant, nullum dubium habet. Licet igitur iidem asserant ex materia fieri isthæc omnia, verbis tamen solum id asserunt re negant: utpote quibus ex materia fieri nihil aliud fit quam fieri in subiecto aliquo. Licet item negent, illas formas atque affectiones creari, attamen fucum faciunt vocabulorum pristinas significaciones immutantes. Namque priscæ Ecclesiæ Latinis Patribus *creari* est de nihilo fieri, vel quod idem est, accipere essentiam aliquam post nihil: His verò *creari* significat accipere esse non in nihilo sed in subiecto aliquo ente. Quæ explicatio sanè nova est atq; à veterum illorum mente ac sensu aliena: quemadmodum infra clarius parebit.

IV. Cæterum sentiant idem etiam illi cum
M 3 prior-

prioribus istis qui ex nihilo fieri ea quæ producuntur statuunt, nec ne sentiant, fortassis in parvo est discrimine collocatum: satius est videre sintne ea quæ producuntur antequam producantur prorsus nihil, an verò non nihil; ac si quidem non sint nihil, quidnam ergò sint quamve habeant entitatem. Atque nonnulli quidem unico argumento rem conficiunt. Negant enim quidquam posse fieri ex nihilo, aut nihilum non posse effici ut sit aliquid: quod huiusmodi effectio sit infinitæ virtutis, quum tamen res naturales virtutem habeant limitatam atque finitam. Estq; sanè id verissimum. Omne enim nihilum est quid infinitum: ab illo itaque quod est finitæ tantum ac ad certū aliquid determinatæ potentia, effici non potest, ut ex eo quod prorsus ad nihil certi determinatum est fiat certum aliquid. Sed quoniam hæc argumentatio transnaturalis potius est quam Physica, minùsq; etiam fortassis evidens, operæ fortè pretium fuerit (quod alias in Physicis fieri amat) etiam hic agere, ac quid experientia doceat considerare.

V. Atq; Lucretius quidem *l. 1.* multis suavissimis versibus nititur probare *nil posse creari De nihilo, tum in nihilum nil posse reverti.* Adfertq; sane huius rei experimenta luculentissima. Quorum tamen summam jam ante ipsum paucis hisce verbis complexus erat magister Epicurus apud Diogenem Laërtium: *πάντων μὲν ὅτι ἔστιν ἡρώταται καὶ μὴ ὄντι* πᾶν γὰρ ἐκ πάντων ἐγένετο ἂν σφεμάτων γὰρ ἔστιν περὶ σφαιρῶν καὶ ἐν ἐφθέρῳ ἀφ' αὐτῶν ἡρώταται εἰς τὸ μὴ ὄν, πᾶν γὰρ ἂν διπλάσει καὶ περὶ γμάτα, ὅτι ὅταν τῶν εἰς αὐτὸν διελύσθῃ. *primum quidem nihil fieri ex nihilo, alioque enim omnia ex omnibus oriuntur nihil egentia semini- nibus: & si id quod interis in nihilum intrerires res omnes occiderent*

derent, cum ea in qua res resolverentur non essent. Lucretius
paucis alterum complexus est inquit:

Nam si de nihilo fierent: ex omnibus rebus

Omne genus nasci posset, nil semine egeret.

Nempe si quod est nihil potest fieri aliquid, ergo non est necesse ut quaelibet res quæ fit fiat ex certâ quadam materiâ. Iam verò docet experientia nihil quidquam fieri nisi præcedat aliquid ex quo fiat, neque id quodlibet sed certum aliquid ac determinatum. Similiter si omne quod perit in nihilum resolvitur, ergo omnia paulatim in nihilum resolverentur: contra quàm itidem experientia probat, Ita Epicurus & Epicureus Lucretius.

VI. Haud paulò accuratiùs eandem argumentationem instituit Aristoteles *l. 1. Phys. 1. 62. & 63.* Proponemus autem & nos illam, utpote quum sit validissima, nisi admodum fallimur. Igitur quicquid generatur aut simpliciter fit aut non simpliciter fit sed hoc aliquid. Simpliciter fieri dicimus substantias omnes, animalia, plantas, metalla, lapides ac similia. Hoc aliquid: quæcunque fiunt aut hujus illiusve quantitatis aut hujus illiusve qualitatis. Clarius. Aut spectamus generationem formarum sive (quod idem est) essentialium substantialium, aut loquimur de generatione accidentium. Accidentia si quando fiunt, tunc semper subiectum aliquid adesse quod fiat hoc aut illud, atque ex cujus sinu quasi prodeant accidentia, manifestissimum est. Sed & substantias omnes habere materiam semper unde fiant, itidem perspicuum est. Si est in generatione metallorum, lapidum, plantarum, animalium & omnium præterea substantiarum aliarum. Quod si itaque & quando accidentia & quando sub-

do substantiæ fiunt semper aliquid præcedere oportet, neque possunt fieri nisi ex illo præcedente subiecto. utique manifestum videtur, non esse nihil prorsus ante sui productionem res quæ generantur.

VII. Hæc est simplex ista argumentatio, unde orta illa, ut loquitur Aristoteles, καὶνὴ δόξα τῶν φυσικῶν, ὅθεν γίνεσθαι ἐκ τοῦ μὴ οὐλοῦ. Per subiectum enim omnes intellexerunt aliquod γινόμενον atque ex quo fit aliquid. Ast qui nunc philosophantur plurimi, formas cum substantiales tum accidentales in subiecto quidem fieri consentiunt (uti ante etiam diximus) non autem ex subiecto sed ex nihilo. Igitur illis experimentis antè allatis probari concesserint quidem, subiecto semper opus esse in qualibet generatione, non autem ex quo res fiant sed in quo fiant. Quamobrem fortè clariùs est probandum naturalibus experimentis, formas illas sive accidentales sive substantiales non fuisse nihil ante quam orientur. Potest autem initio id probari de omnibus quæ composita sunt. Composita enim omnia antequam fiant non esse nihil, neque quando pereunt in nihilum resolvi, omnes nos sensus docent, sive communia sive propria sensuum objecta spectemus. Ita figura ex. gr. domus non profecto fuit nihil antequam domus ex lateribus lignis ac calce construeretur. Nec color quilibet ex nigri albi quæ compositione enatus: nec saporum varia condimenta; nec odoramenta illa composita: nec varia illa qualitatum tactilium temperamenta, antequam sive arte sive natura ita componerentur nihil erant. Sed neque, quando aut domus dissolvitur aut etiam hæc alia quæ recensuimus pereunt in nihilum abeunt; verum sapè tan-

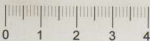
tantum in illa abeunt unde composita erant. Ob-
 ner autem hoc præcipue magisq; est manifestum in
 substantis totis compositis live artificialibus live na-
 turalibus. Namque domus sanè essentia, aut the-
 riaces (ut his nunc exemplis utar) non erat antè nihil
 quam conferent sed portio aliqua ejus essentia jam
 tum erat in simplicioribus illis unde compositio
 est facta. Similiter omnium quæ ex primis simplicif-
 simis corporibus oriuntur mistorum essentia per
 portiones (uti ita loquar) in illis simplicibus jam fuit
 antequam fieret isthæc commistio. Neque enim ve-
 rum est quod Scotistæ volunt, his omnibus simpli-
 cem formam aut essentiam esse, perditis simplicium
 omnium formis: quod aliàs demonstrabitur. Re-
 rum enim per se compositarum essentias aut formas
 simplices esse *ἀδιυαλον* est & contradictionem in adje-
 cto involvit. Porro etiam illa quæ per resolutionem
 ex compositis fiunt, non fuisse nihil omnibus itidem
 sensibus manifestum usque adeò est, ut frustra sim si
 vel verbulum addam. Fiunt autem & generationes
 & alterationes substantiarum per resolutionem aut
 alterationem, uti notum est & docetur ab Aristotele
 cum alibi tum *1. Phys. 1. 63.* quando simplicis genera-
 tionis speciem unam fieri ait *ἀφαιρέσει, οὐκ ἐκ τῶν
 ἑμῶν*.

IX. Non tantum autem in hisce mutationi-
 bus quæ per compositionem aut ablationem fiunt
 rem ita sese habere quemadmodum diximus, verum
 etiam simpliciter in omni id contingere productio-
 ne rerum, probare haud difficile est illo experimento
 quod veteres omnes dixi usos, quod sc. in omni muta-
 tione sit aliquod certum subjectum natura aut etiam

N

ter-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

tempore prius regenerata. Quod si enim nihil plane
ejus quod producendum est in illo subiecto ante ge-
nerationem ibi adfuit, ergo frustra semper require-
retur. Quare enim quolibet res ex certa ac determi-
nata quadam sit materia, nisi quod nihil quidquam
ex nihilo possit fieri, aut (ut dicam clarius) nisi quod
illud quod est nihil fieri aliquid nequeat? Sane re-
spondetur a nonnullis ad hanc objectionem. Alij
enim subiectum illud aut materiam requiri ajunt
non quod ex illo fiat aliquid, sed quod omnis muta-
tio subiectum aliquod requirat in quo illa fiat, utpo-
te quæ non possit per se subsistere quum sit accidens.
Alij causantur requiri ideo subiectum, quoniam for-
mæ rerum siue substantiales siue accidentales ne-
queunt per se subsistere: itaque nec fieri posse prius
aliquod receptaculum substernatur. Cæterum prior
profecto responsio facile collabascit. Motus enim
proprie recipitur in eo quod fit, non autem in eo in
quo aliquid fit. Neque est motus prorsus re diversum
quid ab eo quod fit per motum: sed ipse terminus *ad*
quem omnis motus est aliquid ipsius motus quodam-
modo. Ita calefactio nihil est aliud quam produ-
ctio caloris ad gradum usque (ex. gr.) sextum: adeoq;
non est proprium aliquod motus illius subiectum
præter illud quod factum est reapse calidum, non au-
tem illud in quo fortè producitur color, est calefa-
ctionis subiectum. Facnim in aheno produci ca-
lorem, ut aheni tamen nihil mutetur in calorem, sed
in se quidem maneat ut ante frigidum ahenum, in-
hæreat tamen illi externè quasi calor: utique ne-
mo rectè dixerit calefactionem esse receptam in ahe-
mo, aut verò ahenum esse calefactum, nisi certè val-
de

de *κατὰ τὴν φύσιν*. Atqui omnes quotquot cum Philo-
pono faciunt, sedem tantum ac locum in quo fiant
mutationes, subjectum suum illud esse volunt. Con-
tra quam ipsimet cum Aristotele alibi docent. Nam-
que Aristoteles subjectum motus ait esse τὸ *ὑποκείμενον*.
Locus autem ac sedes eorum quæ fiunt nequaquam
est ipsum τὸ *ὑποκείμενον*. Porro nec altera responsio
quidquam videtur habere fundamenti. Vnde enim
noverunt formas substantiales requirere subjectum
non ex quo sed in quo fiant? Certè illud subjectum
in quo non magis facit ad illorum essentiam quam lo-
cus ad essentiam locati. Eatenus enim ipsis for-
mæ illæ à subjecto isthoc realiter differunt. Quæ i-
taque opus est huiusmodi subjecto in quo subsi-
stant formæ substantiales; quum esse illarum planè
ab isthoc subjecto diversum quid sit?

IX. Vtiterius; si ex nihilo fiunt omnes rerum
affectiones, inque nihilum abeunt dum corrumpun-
tur, inanis profecto fuerit Christianorum omnium
nostrum spes illa resurgendi ex pulvere terræ. Fac-
nim, omnia carnis humanæ in nihilum abiisse, ita ut
non supersit quidquam præter subjectum aliquod in
quo essentia carnis aliquando hæsit. Vtique impos-
sibile fuerit ut ex illo subjecto supersitite constat ite-
rum carnis essentia. *In illo* eodem subjecto haud ne-
gaverim carnis essentiam posse iterum produci: *Ex*
illo minime. Atqui tamen hoc planè speramus. Fo-
re scil. ut ex supersitibus reliquijs nostri corporis o-
lim novum corpus fiat. Neque ab initio usque Ec-
clesiæ alio sensu Resurrectio corporum aut à paganis
oppugnata, aut à Christianis defensa est. Quid
N 2. quod

Quod vix mente possit concipi quomodo eadem numero caro possit resurgere, si dum corrumpitur planè in nihilum abeat omnis ejus essentia. Tamei si enim argumenta omnia firma minimè sint quibus Durandus in 4. dist. 43. *Marfilius l. 2. de generat. quest. 18.* alique probare annisi sunt, quæ in nihilum sunt redacta non posse eadem numero restitui vel ab ipso omnipotente Deo: illud tamen haud parùm valet quod identitas numerica sine saltim aliqua interrupta duratione non possit intelligi, nisi mutare velis usum vocabulorum, adeoq; numero idem dicere quod alij idem specie appellaverunt. Quicquid verò hujus sit, certè ut ex supersistente subjecto constat iterum corpus nostrum, omni ejus essentia in nihilum redacta, *ἀδυνατον* est. Quo patet, non potuisse non malè de corporum resurrectione sentire Philoponum: nec reliquos illos posse hunc ejus errorem evitare si quidem velint *θεῶν φύλιν*. Quemadmodum sanè videre est haud multò melius Philopono Durandum ac Marfilium de Resurrectione sensisse.

X. Porro non tantùm ex pulvere resuscitatum iri aliquando corpora mortuorum, traditum est S. literis, verùm etiam multas ac varias res ex immanente quodã subjecto fieri; atq; alias res per mutationem alias fieri, passim in iisdem legitur. Quod si verò rerum essentia aut formæ sunt tantùm in subjectis non autem è subjectis: utique omnia illa dicta S. Scripturæ fuerint aut abusiva aut falsa. Quorum utrumque absurdum est dictu credituque. Dices fortè, in iisdem S. literis legi: Deum posse ex lapidibus filios Abrahæ excitare, item ex aqua vinum, aut sanguinè factum.

factum. Et tamen nihil horum in istis subjectis ex-
istere. Ceterum qui probaveris nihil eorum in istis
subjectis esse? Imo potentiâ in lapide homo est, aut
lapis potest esse homo; quanquam illa potentia in ac-
trum deduci nequeat à causa aliqua naturali sed à so-
lo Deo.

XI. Postremò si omnia quæ sunt, fiunt ex ni-
hilo inque nihilum resolvuntur, fiunt autem tantum
in subjecto, ergò nulla datur Materia in hoc mundo;
aut si datur, illa longè aliter fuerit definienda. Nam-
que Materia Aristoteli definitur id ex quo inexisten-
te aliquid fit. Neque aliter hoc vocabulum quis-
quam hominum in veteri ævo accepit. Unanimis
etiam arque constans sermo semper fuit, id quod fit
ex materia fieri. Imo nec quisquam eorum, quæ ni-
hilum illud defendunt, non frequentissimè has lo-
quutiones usurpant. Si autem ex materia fit quod
fit, non fiunt è nihilo quæ fiunt. Neque enim nihil
inexistit rebus factis. Materia quoque & nihil ab o-
mnibus ut contraria judicantur. Quod verò vulgò
asseritur, materiam definiiri principium ex quo inex-
istente aliquid fit, non quasi essentia rerum quæ fiunt
ex illa fiant, sed ideò quod partem constituat compo-
siti: id profecto est distorta admodum verbo-
rum illorum explicatio, & à veterum sensu alienis-
sima. Si enim ideò dicitur materia id ex quò inexi-
stente fit res, jam utique & forma erit appellanda ma-
teriæ nomine. Namque & hæc pars est compositi:
imò ejus potior pars. Certè potius ex forma con-
stat compositum quàm ex materia. Deindè *fieri* ex
aliquo non est tantundem ac constare ex aliquo. Sed

quæ jam constant non amplius sunt at facta sunt. quæ autem sunt nondum consistunt sed eo tendunt uti consistent, aut consent. Atqui non est in definitione materiæ, ex illa constare rem, sed ex illa fieri. Præterea Rei sanè vocabulo ipsa rei essentia intelligitur. Quod si itaque ex materia fit res, aut gignitur, (tantundem enim est) utrique non potest non ex materia generari rei essentia, aut (quod idem est) rei forma. Aut ergo falsum est, ex nihilo rerum formas produci; aut si hoc verum, nihil est in rerum naturâ cui materiæ definitio possit competere. Adeoque vel materia est inane nomen, vel verò immutanda est ejus vocis prisca & in vulgus usitata acceptio. Namque & vulgus prisca significationem retinet. Aurum enim aurei crateris, lapides & ligna ædium materiam appellat, eo quod aureus crater ex auro, ex lignis ac lapidibus ædes extruantur. Non verò quod in hisce forma crateris aut ædium sit condita, aut aliâ quâdem de causa. Materiæ verò voce intelligere subiectum in quo aliquid fit: id profecto uri veteribus inauditum semper fuit, ita & hodie in vulgus insolens est.

XII. Esto ergo ratum ac constitutum; *nihil ex nihilo fieri in rerum naturâ, neque in nihilum quid possit resolvi*, aut (ut aliter efferam) nihil non fieri aliquid, aut aliquid fieri nihil; adeoque ea quæ sunt antequam sunt non esse nihil, neque per corruptionem quidquam fieri penitus nihil. Videntur tamen haud pauca posse huic nostræ sententiæ objici. Primo enim si ea quæ sunt antequam fierent non sunt nihil, non omnia quæ sunt ex non-ente fiunt: id quod tamen supra tam operose à nobis est demonstratum.

Tò enim

Tò enim *nonens* entitatem omnem excludit. Secundò ea quæ fiunt si jam antequàm fierent non fuisse nihil, E, fuerunt jam antequàm essent adeoque nulla est generatio, nulla rerum productio. Terriò si forma & essentia substantiarum non sunt nihil ante productionem, ergò aut secundum omnes partes non fuisse nihil, aut tantum secundum aliquas. Posterius si dixeris: primo formæ omnes fuerint compositæ; secundò illæ utique partes quæ fuisse nihil per productionem fiunt aliquid, adeoque ex nihilo saltim hoc modo fit aliquid. Quod si autem forma tota forma non fuit uihil, ergò fuit utique jam antequàm produceretur actuale ens actu, adeoque forma. Quo nihil est absurdius. Quarto Ioannis Philoponi argumentatio est. Si id quod perit non abit in nihilum ergò aut resolvitur in materiam ita ut fiat materia: ἢ εἰς ἐπὶ πλεονεξίαν καὶ ἀποκείμενον, ὡς αἰ εἰδοποιεῖν ὡς αἰ εἶναι τῆς λαβῆς ψυχῆς ἐκ τῆς ἀποκείμενης παιδὸς ἢ εἰς ἀπλῆστα πᾶσι ἀναλύειν, ὡς αἰ συλλαβαὶ εἰς τὰ γράμματα, ἢ οἰκία εἰς λίθους ἐξ ὕλης, ἢ εἰς οἰκίας πᾶσι ὁλοτῆτι ἀνατρέχει· ὡς αἰ εἶναι τὸ ἐν ἡμῶν πυρῶδες ἀναφορεθὲν εἰς τὴν ὁλοτῆτα ἐπὶ πᾶσι ἀναδραμεῖ· ἢ εἰς ἐπὶ πλεονεξίαν καὶ ἀποκείμενον, ὡς αἰ εἰς μελανία φθαρῆσαι λευκότητος τυχόν γήνησιν· ἢ καὶ εἰς τὰ χωρεῖ ὅλης ὑφύσταται, ὡς αἰ τὰ νοητὰ εἶδη.

Nihil autem horum fieri multis idem ostendit. Ut nihil sit reliquum quàm in nihilum abire formas pereuntes. Potest autem eadem argumentatione colligi etiam ex nihilo generari formas, hunc in modum. Si formæ rerum non fiunt ex nihilo, aut materia transmutatur in formam: aut aliud aliquod præter materiam sit forma: aut forma componitur ex simplicioribus partibus jam ante existentibus: aut

cum

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

cum ante existeret abscinditur tantum à magna quadam forma: aut fit ex alià forma: aut denique sine materia iam ante existens immergitur materie. Quorum nihil videtur posse fieri. Durandus quinto ita colligit lib. 2. *sentent. dist. 13. q. 2. a. 1. Sicut forma præexistit in potentia passiva materie, sic imò verius præexistit in potentia activa generantis: sed forma non præexistit in potentia activa generantis sic quod ipsa forma vel aliquid ejus præexistat ibi, vel aliquid generantis convertatur in ipsum.* E. Sexto quærunt nonnulli, qualis illa sit entitas rerum nondum productarum; item illa entitas sitne aliquid à materia distinctum an verò idem quid cum materia. Namq; & hæc omnia valde sunt ambigua.

XIII. Non adducam nunc plura argumenta quod hæc sint potissima: reliqua etiam non multum, ab his sint diversa. Tentabimus potius nodos hos solvere, qui sane primo intuitu non immeritò enodatu difficillimi judicantur. Fortassis autem operæ pretium fuerit ante exponere qualemnam ergo habeat, sententiâ nostrâ entitatem ante ortum suum res quæ sunt si non sunt nihil. Clariores enim ita erunt responiones omnes ad tam speciosa argumenta. Id quod uti pateat, inirio repetendum ex superioribus est, omnia quæ producta sunt per productionem acquirere illam entitatem quâ sint idipsum quod esse aut poterant aut debebant. Generatione enim substantiali accipiunt substantiæ essentiam sibi debitam quæ forma aliàs dicitur: eadem interdum, alteratione nimirum, accipiunt qualitates nonnullas quæ ad earum essentiam non pertinebant quas tamen accipere poterant: eadem augmentatione quantitatem acci-

accipiunt quàm itidem poterant accipere. Talis entitas vulgò dicitur actualis, aut uno verbo actus: quod ità loqui placuerit scholis Latinis; benè an secus ac satisne significanter expresseque, iam non disputo. Aristoteli dicitur eadem entitas *ἐντελέχεια*, quæque habent illam entitatem dicuntur eidem *ἐντελέχεια εἶναι*. Quod vocabulum non esse à primo Aristotele introductum, ut multi volunt, non est nunc meum ostendere, satius est eius significationem ex optimis atque antiquissimis interpretibus adferre. Alexander itaque *19. Metaph. com. 6.* docet motuum fines aut terminos ultimos *ἐντελέχειας* Aristoteli nuncupari. Themistius *ἐντελέχεια* interpretatur habitum aut possessionem perfectionis. Simplicius exponit essentiam perfectam. Neque est qui ignorèt vocem hanc compositam esse atque *ἐντελέχεια* & *ἐντελής* derivatam. Est proinde actu vel *ἐντελέχεια εἶναι*, esse in perfecto suo statu quem habere quid debet: atque *ἐντελέχεια* denotat perfectam cuiuslibet rei essentiam. Quam ergo non infeliciter prorsus ad verbum Latinè vertit Hermolaus Barbarus *perfecti habiam*. Cæterùm hæc obiter atque ex occasione sint dicta. Liquido verò unicuius apparet, illa demum verè esse, quæ perfectam habent essentiam suam: quæ autem carent debità sibi perfectione illa neque verè esse sed æquivocè. Quemadmodum domus non est quæ destituitur tecto, aut uno parietum. Non quòd illa statim nihil sint quæ perfecta non sunt, sed quod simpliciter id non sint quod esse debebant. Eapropter ab Aristotele quidem cùm in *Physicis* tùm in *Metaphysicis* ea sola simpliciter appellantur *entia* quæ perfectam habent sibi que

O

que debitam essentiam: quæ verò eam essentiam non-
dum acceperunt aut non entia ipsa sunt aut potenti-
entia. Non enim ille consuevit id omne ens appol-
lere quicquid non est nihil; quod nobis hodiè est fa-
miliarissimum. Multò minus id unquam entis actua-
lis nomine est dignatus. Quod ipsum tamen hodiè
itidem sit à perquam multis auctore Ioanne Scoto.
Hic enim actum entitativum appellavit eam entita-
tem quæ quid non est prorsus nihil. Quòd illis qui-
dem permitti potest fortassis, modò ne hinc obscu-
ræ reddantur Veterum interpretationes: ut qui vo-
cabula ista nunquam isthac significatione usurpa-
verint: neve Aristotelis veterumque gloriæ hinc
quidquam detrahatur: quasi scilicet magnum operæ
fecerit pretium Scotus actu suo entitativo introducto
qui alios latuerit: Vocum pristinæ significationis
immutatione pro subtili invento ostentatâ. Verùm
nos quidem cum Aristotele potius loquentes (cum
quò & sentimus) appellamus illa demum *entia* aut *a-*
ctu entia quæ perfectam sibi que debitam essentiam
jam sunt consequuta: quæ autem illam consequuta
non sunt sive eam possint consequi, sive nequeant,
non entia: quæ deniq;, cum nondum sint consequuta,
consequi tamen eam possunt, *potentiâ entia*, Græcè
δυνάμει ὄντα. Vt ex aduerso illa quæ hanc entitatem
consequi nequeunt, non jam amplius sint *δυνάμει ὄντα*
sed planè impossibilia. Talia autem veteribus Græ-
ciæ philosophis omnibus semper habita sunt omnia
quæ nihil sunt. Observantes enim rerum naturam
id sibi visi sunt deprehendisse, illa quæ prorsus nihil
sunt nequaquam fieri posse entia actualia. Eapropter
nulli-

nullibi aut in Aristotele aut quoquam illorum alio
legis, nihil etiam esse in potentia ut sit aliquid. Quan-
quam nonnullis visum sit etiam hanc vocis *potentia*
significationem Aristoteli traditam l. p. *Metaph. c. i.*
quando aliquam potentiam ita per *μὴ ἐνδεχόμενον* dici scri-
psit. At profecto quī dixerit ille possibilia esse illa
quæ credidit nunquam in actum posse deduci? Sanè
nobis est cognitum non esse illa quæ nihil sunt pror-
sus impossibilia factu, adeoque esse & hæc in quadam
potentia: non quidem respectu naturalium virum,
respectu Dei tamen. Verùm hæc Religionis nostræ
piis sententijs debemus non Aristotelicæ philoso-
phiæ.

XIV. His ita expositis jamjam clarissimum e-
rit, qualem habeant entitatem res antequam produ-
cantur. Esto itaque Prima conclusio: *quæcumq; gene-
rata sunt antequam generarentur non habuerunt entitatem
actualem aut suam ἐντελέχειαν.* Eam enim produci de
novo luculentè in superioribus à nobis est ostensum.
Esto & hæc Secunda conclusio: *Quæcumq; generata sunt
antequam generarentur non fuere prorsus nihilum quid.*
Demonstratum autem & hoc jam tum est à nobis; ut-
pote quum ex nihilo nihil possit fieri, aut nihilum ne-
queat fieri aliquid, viribus sanè naturalibus. Sit
Tertia conclusio: *Antea quam res producantur habens
entitatem aliquam quæ mediis natura est inter actualem en-
titatem & nihilum.* Sequitur autem hoc manifestè
ex præmissis prioribus conclusionibus. Sit & Quarta
conclusio: *illa entitas ejusmodi est, ut possit fieri actu vel
actuali entitatem accipere adeoq; est entitas potentialis.*
Quod & ipsum ex se clarum est. Accedat & quinta

conclusio: *illa entitas ex potentiā redditur actualis, aut actualatur per mutationem quandam à causa efficiente.* Mutationem profectò fieri manifestum est: est enim mutatio aut motus ἐντελέχεια entis potentialis, ita tamen ut maneat ens potentiale, ut præclare docuit Aristotelis. Tùm verò quod nondum productum est produci tamen potest quando producitur non manet omni ex parte id quod ante erat, sed mutatur utique. Non potest autem illa mutatio nisi à causa quadam fieri externà quam efficientem nuncupamus. Quod itidem in vulgus notissimum est.

XV. Iam verò huiusmodi entitatem potentialem præcedere omnium rerum generationem experientia sanè nos docet. Talis enim entitas apprehenditur in omnibus subjectis illis ex quibus res quæque producitur. Nam quum substantiæ (ut rectè observavit Aristoteles l. i. Phys. t. 63.) *alia* fiant figura-tione, ut statua ex ære: *alia* adjectione, ut muria ex falsedine adjecta aquâ: *alia* detractione, ut ex lapide Mercurius: *alia* compositione, ut domus ex lapidibus ac lignis: *alia* denique alteratione, ut ex pane languis; in omnium harum subjecta materia est entitas poten-tialis rerum quæ inde fiunt: in ære scil. statuæ: in sale & aquâ muria: in lapide Mercurij: in lignis & lapidi-bus ædium: in pane sanguinis. Par ratio omnium accidentium est, sive sensibilium sive intelligibilium, quæ fiunt. Vt per singula euntibus faciliè animadver-su fuerit. Nobis enim per partes isthæc nunc ex-ponere non licet nec liber.

XVI. Hæc potentialis entitas rerum quæ fiunt est illa natura, quæ scribente Aristotele si perspecta fuisset

rentiales entitates tum quidem temporis : post de-
mum sunt actu. Et si enim fateamur illa quæ ad es-
sentias actuales jam productas pertinent ex parte jam
ante in suo genere actualia fuisse entia: tamen si respec-
tias essentias illas ex iis productas, non fuerit nisi in
potentia. Exemplo sunt lapides, ligna. Sunt illa entia
actualia suo in genere: at respectu ad ium ex iis extru-
endarum, sunt tantum potentia domus. Domus es-
sentia, lignis ac lapidib⁹ huc illuc dissectis nullo mo-
do existit actu sed solum potentia. Scilicet quod uno
modo actualis entitas idem est alio potentia-
le ens. Ita elementorum illa tactiles virtutes sunt
uno modo ac seorsim considerate, illorum forma aut
essentia: at materia eadem sunt corporum simila-
rium compositorum, ut rectè scribitur *l. 2. de parib⁹*.
et similes porro illæ substantiæ sunt perfectæ uno
modo, at respectu dissimilariū ex similibus illis
componendarum minime. Sed hæc aliàs clarius sunt
exponenda.

XIIX. Porro Philoponus quæ disputat sunt sa-
nè egregia, valentq; contra Platonicos istius ævi non-
nullos hæud parum. Sed nos quo in compendium
trahamus prolixum viri sermonem, profitemur ex o-
mnibus illis modis primum tantummodo nobis pla-
cere: ex materia nempe fieri ea quæ sunt, inque ma-
teriam vicissim pereuntia resolvi. Sed quoniam hæc
paulò post apertius erunt exponenda, non est fortassis
quod nunc quidem nos Philoponus remoretur. Ad
Durandi itaq; quintam objectionem potius acceda-
mus. Ille verò id sibi credi postulat quod nescio an
cui temerè alteri unquam in mentem venerit, com-
muni certè omnium consensui refragatur: sc. non ali-
ter in

tertia materia existere res generandas quam in effici-
ente causa. Hoc verò fuerit tantundem ac si quis
dicat, in lateribus & lignis ita potentia esse domum
atque est in mente architecti. Quo nihil est absurdius.
Est sanè & in efficiente causa id quod produciuntur; est
ut in causa externa; materia verò dicit internam rei
causam. Itaque ex causalitate efficientis causalitas
materie aestimanda profecto nequaquam est. Et
si verò perabsurda videatur hæc Durandi argumen-
tatio; absurdiores tamen longè sunt, qui ita differunt
de rerum ortu quasi ad illū præter causam efficien-
tem nulla materialis causa requiratur. Id quod sanè
faciunt qui nunc per *ἀπορίαν*, non autem propriè di-
ctum traducem, formas propagari docent. Cre-
dunt enim satis se explicasse illius ortus naturam mo-
dò efficientis causa meminerint. Neque enim vel ver-
bo tangūt fiatne isthæc productio ex nihilo an autem
ex aliquā potentiā entitate. Quum tamen *ἀδύνατον* sit
ut ab agente causa quidquam producat, nisi aut ex
nihilo aut ex aliqua huiuscemodi potentiā. Nec verò
quidquam illos iuvat exemplum luminis. Hoc enim
effundi volunt ab eo quod lucet, nec tamen fieri ex
materia. Quāquam enim haud me lateat quā mira
multa de ejus natura prodiderint Platonici vete-
res, quique hos sequuti sunt alij, quæ inter & illud
est lumen ex nulla materia produci: attamen nec
vera sunt nec Aristotelicis dogmatibus consenta-
nea. Aut enim lumen de novo nunquam fit
& nunquam perit, aut fit & perit. Prius sanè astruunt
nonnulli Platonici. subduci enim lumen & adduci
non fieri aut perire: quod mihi videtur sensibus relu-
scari. Sed si non fit nec perit, nihil exemplum hoc lu-
minis.

minis facit ad explicandā naturam eorum quæ fiunt
& pereunt. Si verò sit ac perit, profecto non nisi ex
subiecta materia fieri potest aut verò ex nihilo. Bene
verò Aristoteles scribit de flamma quæ est fumus lu-
ceus, l. 2. *Meteor. 2. Flamma dum ex humido & sicco commu-*
natur, oritur, & nullo tempore (ut ita dicam) permanet ea-
dem. Bene & Theophrastus l. de igne: *Quicquid flagrat*
tanquam in fieri est, sicut & motus; dumque generatur quo-
dammodo corrumpitur in g. suis natalibus emoritur. Verum
hæc *ὡς ἐν παρρησίᾳ*.

XIX. Superest *Sextum*. Responsum autem jam
tūm ex parte à nobis est ad isthac interrogata. Illam e-
nim quā de agimus entitatem professi jam supra sumus,
mediæ esse, inter actualem entitatem & nihilum, natu-
ræ. Nunc porro addimus entitatem istam poten-
tialem substantiarum quidē substantiam esse sed im-
perfectam aut (ut scholarum utar terminis) incom-
pletam; accidentium verò accidens sed itidem poten-
tiale seu imperfectum. Quo, nisi fallor, Achilleū illud
doctissimi viri Francisci Suætez, argumentum concidit,
illud quod adferrur *disp. Metaph. xv. sect. 2. n. v.* Ratiocinatur enim: Entitas formæ substantialis, quæ
præcedit generationem aut substantia est aut accidens.
Non accidens. Ergo substantia. Sed nec substantia: fu-
erit enim vel compositum ipsum, vel forma, vel mate-
ria. At nihil est horum. Respondem⁹ autem primum:
est entitas potentialis formæ. At regerit. illa entitas si
nō est extra suas causas est nihil. Hoc verò jã est aperte
falsum. Non enim quod extra suas causas omnes
nondum est *ἐκ τῶν αἰτιῶν* id est nihil: nisi sanè ludere velis
vocalibus, atq; extra suas causas id omne dicere quod
aliquam habens entitatem per sese, non est nihil.

XX. Id

XX. Id quod ultimo loco querebatur expediendū
nūc est. Sine illa entitas potentialis idē quod mate-
ria, an verò ab ea quidquam diversum. Namque ea
de re jam olim dubitatum esse patet ex iis quæ dispu-
tantur à Durando *l. 2. sent. dist. 12. q. 2.* Scribit enim
nonnullos entitatem aliquam potentialem agnovisse
unde fiant formæ rerum, at illam distinxisse à ma-
teria. Ita ut materia sit tantū potentialium forma-
rum quasi substratum quoddam. Et si verò haud fa-
cilē ex Durando pateat quinam auctores ita sente-
rint; verisimile tamen est fuisse illos ex Alberti se-
ctatorib⁹, hos enim videre est in eam interdū senten-
tiam disputare. Ioannes quoq; de Bacchone *l. 2. dist.*
15. q. 2. multis ostendere conatur suas illas inchoati-
ones formarum à materia re differre. Verū hic
inchoationes illas credidit non tam potentialia en-
tia esse quā actualia sed nondum in lucem produ-
cta: quò nomine supra à nobis refutatus est. Nisi
fortassis entitatem potentialem exprimere conatus
minus commodis sit vocabulis usus, adeoque viuo-
cum aliorum quā volebat sit tractus. Ceterum
quorumcunq; etiam fuerit isthæ sententia, omninò
tamen falsa est. Causa autem errandi fuit ille qui
jam tum irrepsit error; quasi materiæ vocabulo in-
telligatur subiectum receptivum omnium, adeoq;
in quò omnia fieri debeant ac hære, irā tamen ut
ab omnibus quæ inhærent realiter sit distinctum
quid. Nam, his sanè positis, non potest non quivis
sanæ mentis statuere: si quidem dantur entitates po-
tentiales, illas à materia quid esse distinctum. Verū
quā illæ hypotheses cū à veritate, tū ab Aristote-
lis optimorumq; ejus interpretum sententiis præ-
cul

eul aberrent; haud multo pòst fiet clarissimum. Nunc
 ita sufficit colligere: entitati isti potentiali & soli
 quidem competit definitio illa materiae quam com-
 muni hominum consensio constituit, est ergo ipsa
 materia. Probatur, quia materia est id ex quo non
 pereunte sed permanente quid per se fiat non per acci-
 dens. Jam verò ex sola ista potentiali entitate per se om-
 ne quod sit ita producit ut non pereat. Porro si enti-
 tates istae potèntiales diversum quid sunt à materia; plura
 sunt causarum genera quàm quatuor, plura item princi-
 pia rerum naturalium quàm tria. Contra tamen sentiunt
 ipsi hujus sententiae patroni. Illa enim entitas profectò
 potentialis magis est necessaria ad generationem quàm
 privatio. Si privatio itaq; est verum principium rerum
 quae generantur (quod ipsi met fatentur) haec profectò et-
 iam potentialis entitas à principiorum numero excu-
 denda minimè est. Verè è argumentatur Dorandus. Jam
 & causa id omne est quod esse in effectum insuit. Ab illa
 verò entitate potentiali omnium actualium entium pro-
 ductorum essentia intimè dependet. Omitto nunc alia: ut
 quorum pars paulò pòst repetenda iterum fuerit. Ceter-
 um in omni rerum productione inveniri entitatem ali-
 quam potentialem quae post actuatur, illamque nec nihil
 esse nec actuale quid, ex supra dictis jam est manifestum.
 Nihil aliud verò praeferos omnes voluisse intellectum ma-
 teriae nomine quam hanc entitatem, similiter ex parte
 jam est ostensum. Quoniam verò inter Latinos unus fortè
 Petrus Aureolus (is enim longe subtilissimus vir operose
 hanc sententiam nostram defendit *2. sentent. dist. 12. §. 13.*)
 veritatem hanc est assequutus, ne quid novum ac *et c.*
 statuisse videamur, fortassis opera fuerit pretium adhuc
 et alius id ostendere, simulque placitam hoc testimoniis
 Aristotelis ejusq; interpretum Graecorum ipsiusq; Aver-
 rois comprobare. Sanè persuasum habemus omnem ve-
 terù inprimisq; Aristotelis de materia philosophiam ai o-
 lentis interpretationibus distortam, hoc uno quàm ma-
 ximè posse illustrari.

*Quomodo ex entitate potentiāli consistant re-
rum formae, quae ejus, h. e. materiae sit natura*

clarum dederunt

A Ntea verò quam isthuc agamus opera for-
tassis pretium fuerit non nihil apertius do-
cere, quomodo ex potentiāli isthac enti-
tate aut materiā rerum formae producantur.
Initio igitur observandum tō *Ex aliquo* (quod
ipsum jam antea etiam monuimus) non unā eademque
semper significatione accipi. Multas sanē variasque
usurpationes recenset Aristoteles, *1. 4. Metaph. cap. 24.*
Quas tamen omnes ad duo tandem genera fere redu-
cit inquiring: τῶν τῶ μὲν τῶ ἐξ ἡσυχίας ἐκ τῆς αἰτίας ὅτι
ἀλλήλῃ, ὡς τῶ τῶ ἐκ τῆς αἰτίας τῶ τῶ ἐκ τῆς αἰτίας ἐκ τῆς αἰτίας
Idem (seu potius Pasticrates Rhodius, quem au-
ctorem ejus libri esse Ioannis Grammatici παραβολαί
ἐς τὰ μέγ. τὰ φυσικά docent) cap. 2. ἀλφα minor. monet
ex aliquo solere tripliciter accipi: primo tanquam
post aliquid, quomodo ex Isthmij Olympiā sunt: se-
cundo tanquam ex aliquo percurrente, quomodo ex aqua
fit aer, ex indocto doctus, ex lapide calx. Terrio tanquam
ex permanēte sed quod perficitur, cū ex rudī argento
fit crater, ex lapidib⁹ & lignis domus, ex literis syllaba.
II. Coeterum ex ente potentiāli fieri rerum for-
mas non esse tantundem ac post illam fieri, id verò per
se liquidum est. Ergo si ex ente potentiāli consistit
forma (uti sanē fit) necessario transmutatio quaedam
requiritur. Potest autem duplici quid ratione trans-
mutari, aut uti res corrumpatur, aut verò uti perficiat-
ur. Quā in re nonnulli admodum falluntur. Obfer-

P 2

vantes

vantes liquidem, omne quod transmutatur desinere
 id ipsum esse quod erat ante; in omni transmutatione
 corruptionem ejus quod ante erat fieri, opinati sunt.
 Verum prius quidem est certissimum: posterius autem
 procul à vero abest. Corruptio enim mutatio est
 ab esse actuali & perfecto ad non esse & imperfectum.
 Quædam verò mutationes à non esse imperfecto ad a-
 ctuale esse seu ἐντελέχειαν progrediuntur. Quare nisi
 corrumpi capias pro omni desinere esse quod erat ante, falsis-
 simum utique est in transmutatione quavis corru-
 ptionem fieri. Mutare autem nullâ exigente neces-
 sitate vocum usitatissimas acceptiones, ineptum sanè
 si non iniquum facinus est.

III. Desinit ergo quidem entitas potentialis esse
 quod ante erat quando forma sit ex illâ: inde tamen
 non statim colligendū, eam in transmutatione ist hac
 perire vel corrumpi. Possit tamen videri dubium
 destructionē fiat, interim dum transmutatur, an
 verò perfectio quædam. Est autem & illud haud dif-
 ficile determinatu. Si enim destruitur entitas poten-
 tialis, peritque illa in non ens, nihil utique confert ad
 productionem rerum, sed frustra est. Adeoque enti-
 tates actuales rerum productarum ante quàm produ-
 cerentur, fuerunt nihil. Id quod operose à nobis est
 impugnatum. Proinde sunt omnia quæ sunt ἐκ
 ἀφ' οὐκ ὄντος, non corruptione sed muta-
 tione in actuatē entitatē.

IV. Est autem adhuc apertius in lucem produ-
 cenda illius mutationis natura. Quum enim omne
 quod transmutatur designat esse quod erat ante & inci-
 piat esse quod non erat ante, ex transmutatâ autem en-
 titate potentiali, constat quæ sit actualis entitas; expli-
 can-

erandum luculentius venit, quid ergo desinat esse aut
quid esse incipiat entitas potentialis quādo transmuta-
tur. Quo loco considerandū ante omnia est, omnem
potentiā, inquantū est potentia, nihil quidē aliud de-
notare quā aptitudinem ad suscipiendū actum, ta-
citē tamen dicere simul privationem actus. Quicquid
enim potest agere aut pati, id nondum agit aut pati-
tur: quod vero jam actū agit aut patitur non dicitur
amplius posse, sed jam agere aut pati. Entitas ergo
potentialis etiam, proximē quidem aptitudinem illam
ut fiat actualis significat: juxta tamen indicat, non-
dum acquisitam esse actum, sed acquirendum.

V. Primum ergo dum ex potentiali entitate fit
actualis, desinit paulatim privatio concomitans po-
tentialitatem. Quod est idem ac si dicas, desinere
entitatem illam non esse quod non erat, vel amittere
suam nonentitatem. Sicut rude aurum, ruditatem
atque informitatem suam amittit quando ex illo con-
fit crater. Deinde & illa aptitudo quam dixi, desi-
nit, alio tamen modo quā privatio isthac. Neque
enim ullo modo manet privatio: aliquatenus tamen
manet entitas potentialis. Manet scil. quod ejus fuit
extra nihil; ut tantū amittat imperfectionem, qua-
si que de sinu suo promat actualem entitatem. Itaque
acquirat entitas potentialis actualem entitatem aut
ἐπὶ τὴν ἀκτὴν: non forinsecus adventitiam, sed veluti in
sinu suo jam ante delitescentem non reapse tamen sed
potentiā.

VI. Scilicet quomodo ex alia aliqua potentia
fit actus, ita & ex entitate potentiali quæ præexistit, fit
singularum rerum actualis entitas: siue illa sit *ὑποστατική*,
qualis est forma quæ appellatur substantialis, siue sit

accidentalis. Quapropter ex materia fieri formam, nihil
etiam aliud est quam entitatem actualem fieri ex
potentia. Nec aliter unquam apud antiquiores ca-
locutio fuit acceptio: etsi proxima aliquot secula non-
nihil in alium sensum eam deflexerint. *sup. 317. 10*
sup. VI. Ex his vero patet, non tantum recte dici:
ex ente potentiā aut materia fieri formā, verum etiam ni-
hil habere incommodi si dixeris: *materia proximam*
fieri formā; non certe plus absurdi inesse huic phrasi
atque illi: *entitatem potentialem fieri actualem*, quam o-
mines in ore per frequenter gerunt. Revera enim in
omni generatione nihil fit aliud, quam quod poten-
tialis entitas seu materia transmutetur in actualem
quam formam appellare consuevimus. Ita potentia
scyphus fit scyphus, sanguis hic potentia caro fit caro,
lapides ad ligna, i. e. potentia ad desunt ad des. Nimi-
rum illa potentialis entitas scyphi, carnis, ædium, dum
consunt res illæ, in actum solummodo producun-
tur: nihil fit præterea aliud.

sup. VII. Tamen si verò omnem actualem entita-
tem quæ producitur ex entitate potentiali transmu-
tata, ad hunc modum consieri ceteris simis sensibus
intellectuque id attestantibus, ipsam tamen illam po-
tentialem entitatem; productionisque modum mira-
mur potius quam exactè cognoscimus. Non assero
(quod tamen S. Thomas *q. 1. a. 3. ad 3.* & ad
illum locum Cajetanus non dubitavit asserere) nul-
lam esse illius entitatis potentialis aut materiae ideam
quæ possit à Deo cognosci: quoniam enim non sit nihil
in se & suā naturā, aut ut sit non nihil non debeat for-
ma vel actuali entitati quæ in eandem abest, facile ap-
pareri habemus sane ideam ejus aliquam propriam
esse.

esse. Ceterum nobis tamen illa entitas potentialis per
est obscura cognita. Cujus causa est, quod cogni-
tio nostra sentium beneficio peragatur, atque intelli-
ctus noster phantasmata speculetur, quæ sunt rerum
simulachris sensibus accepta. Cujus itaque rei nul-
lum est *ἰδιότρομα*, aut (ut dicam clarius) quæ res nequit
sensibus percipi, illa nec positivo (loquar Scholarum
more) proprioque aliquo conceptu à mente nostra
potest intelligi, sed alieno ac quasi adulterino. Non
quod mens nihil ejus intelligat aut fallatur, sed quod
omnia ejus intelligat negatione potius quam affirma-
tione. Nequaquam autem sensus nostri potentialem
illam entitatem assequuntur: utpote quibus nihil est
sensibile præter ea quæ iam actu sunt. Quapropter
nec ejus entitatis potentialis conceptus positivus ali-
quis in mente nostra potest exhiberi: sed cognosci
tantum potest negativè. Nempe dum cogitamus il-
lam non esse substantiam, quantum, quale quid rea-
pse. Quæ ratio autem est potentialis entitatis illa et-
iam est ipsius ex parte transmutationis. Ex parte, a-
cto. Est enim omnis mutatio quid mediæ naturæ inter
potentialem entitatem & actualem. Unde subtilissi-
mè est dictum ab Aristotele: esse motum *ἐπιτεχῆσαι τὴν
δυνάμιν εἰς ἔργον*. Quasi tu dixeris, motum esse potentialis en-
titatis fluxum quendam aut profectionem in perfectâ
entitatem. Itaque nec ea quæ est in motu ipsa potentia-
lis entitas positivè concipi potest mente, sed aliquid
solum ejus nempe id quod actu est. Cuius rei exem-
plum nobis quilibet motus localis potest reddere. Ne-
que enim vidit oculus noster quod quis possit Athenis
per Corinthum Spartam ire: sed quod viator jam sit
Corinthi, jam ultra, jam eis. Sic nec sentit quisquam
aquam

aquam posse calefieri, sed in aquâ calorem nunc minorem nunc maiorem.

IIIX. Quum ea verò sit & nostræ cognitionis natura, & illius entitatis potentialis conditio, nemini non liquet, quàm iniquè & imperitè nonnulli tollant illam entitatem è medio, quique eam profitentur deridendos vulgo propinent, eo ducti argumento quod cum illa sensus fugiat, hi somnia narrare potiùs quàm res docere videantur. Sed illorum ineptias perstringere non est nostrum: potiùs adumbrabimus paulò amplius tùm entitatem potentialem illam, cùm eius transmutationem in actualem, per varia ejus genera cuntes; initio tamè ab accidentali facto, utpote sensibus notiori. In eo qui dum quiescit Athenis potest Spartæ esse, quasi imperfectio quædam intelligitur, nempe privatio eius relationis quæ cùm Spartâ ipsi posset reapse intercedere. Eiusmodi tamen est imperfectio illa uti possit perfici. Sicut autem relatio actualis ad Spartam ut locum, est actualis entitas quædam, ità dum adhuc imperfecta est relatio illa, potest tamen perfici, entitas est potentialis. Qui iam ergò Athenis Spartam proficiscitur, paulatim illius relationis aliquid iam acquisivit, aliquid acquirit, ità tamen ut aliquid restet acquirendum, donec Spartam ipsam pervenerit. Perficitur ergò illa relatio potentialis, fitque paulatim actualis ambulando. Non enim omnia Petri fuerunt in potentiâ respectu loci illius, sed illa sola relatio potentialis. Itaque Petrus quidem est subiectum mutationis illius localis, non secundum omne tamen sui, sed secundum aliquod: id quod est materialitas eius respectu motus localis. Par ratio est qualitarum. Appello autem qualitates cùm Aristotele

stotele secundum quas res dicuntur quales. Figura ex-
gr. sphaerica in cerâ rotunda non est actualis entitas,
neque nihil. Inest ergo cerâ rotundæ figura sphaerica
potentialis. Hæc ipsa est materia figuræ sphaericæ ac-
tualis: quippe quæ sola mutatur proximè in sphaeram
actualem. Est igitur rectè dicamus ceram esse mate-
riam, non tamen id verum nisi hæcenus est: quod nem-
pe aliquid ceræ sit illa potentialis sphaerica figura.
Non actuat verò illam artifex iungendo ceræ sphaeri-
cam figuram à cerâ realiter distinctam, sed interna
quâdam actuatione illius sphaericæ figuræ potentialis.
Eodem modo sese res habet & circa quantitatem. Vbi
tamen notandum, aut produci posse quantitatem quæ
nullibi ante existerat in rerum naturâ, aut non simpli-
citer produci sed modo quodam. Prius fit in rare-
factione rei densæ: alterum in propriè dicta augmen-
tatione rerum. Nequaquam enim negandum est in
rarefactione simpliciter quantitatem aliquam pro-
duci quæ ante non existerat: quod aliàs probabitur
& jam olim est ab Aristotele traditum. Quo ipso ta-
men refellitur maximè illorum sententia, qui quan-
titem materiæ volunt esse coævam. Si enim pro-
ducitur quantitas quæ ante non fuit, utiq; non omnis
est æterna: si producitur & tamen non ex nihilo,
ergo datur potentialis quædam quantitas, hoc est, da-
tur materia quantitatis. Sed isthæc obiter. Ad rem
hoc pertinet. In rarefactione non aliter producitur
nova quantitas, quàm potentialis quantitatis conver-
sione in actuaalem. Augmentationem in re augenda
præcedit non alia magnitudo potentialis quàm quæ
fit ab unione rerum non actu quantarum. Vt proinde

Q

inter

inter hanc magnitudinem potentialē & illam quæ
antecedit rarefactionem, differentia sit longe maxi-
ma.

IX. Substantias quod attinet, observandum est,
substantias nobis nunc appellari illa entia quæ per se
subsistunt, ita ut sint *edgls*, hoc est possint digito quasi
monstrari, uti rectè exponit Alexander *Metaphys.*
Quem autem substantia sit primum ens & fundamen-
tum omnium quo sublato pereunt omnia, merito et-
iam nulla substantia purè potentialis potest inveniri.
Quod ipsum & experientia docet. Quasunque e-
nim substantias fieri novimus, illas omnes confici
cernimus ex subiecto quodam jam actuali. Vt ex æ-
re aquam, ex semine plantas, ex lapidibus ædificas æ-
des. Quod si tamen substantiæ producuntur de no-
vo, ut certe producuntur, omne autem quod produ-
citur ex potentiali entitate sit, manifestum utique est
potentiales quoque substantias reperiri, nullibi ta-
men separatim existentes sed semper in actualibus
quasi abditas. Sic credendum, aquam substantiam
quidem esse actualement, in eadem tamen esse & poten-
tialē entitatem æris. Aer ergo dum fit ex aqua, ac-
tualis aquæ entitas corrumpitur, sed potentialis æ-
ris convertitur in actualement essentiam æris. Ita poten-
tialis entitas domus dum deducitur in ædium fit æ-
dium constructio. Illa autem jam ante erat in lapi-
dibus sed non in quantum lapides erant. Neque enim
ex lapidibus vel lapidibus fiunt ædes, sed ex potentiæ æ-
dibus, quæ ex accidente sunt lapides. Quemadmodum
autem liquidū est cuius manifestum formam vel
quod idem est essentiam ædium non fieri in lapidibus,
sed

sed ex lapidibus, quatenus illi habent eiusmodi potentialem ædium entitatem: Ita omnino par est de omnibus substantiis arbitrari. Esti verò tota substantia potentialis transeat in actualem, non tamen transsubstantiatio quedam sit, prout sanè eam vocem usurpant Theologorum scholæ, quod contra hanc nostram sententiam cavillatur inter alia Scotus *l. 2. diff. 12. §. 4. pp. dicit una opinio*. Est enim illa unius substantiæ in aliam conversio non præcedente entitate aliqua potentiali ex qua res producatur. Generatio autem est conversio potentialis substantiæ in actualem.

X. Quemadmodum verò sese habet productio rerum ita ex converso sese habet corruptio. Sicut enim ex nihilo fit nihil, ita neque in nihilum quid perit. Quod probat profectò peregre regè illud Epicuri argumentum suprà nobis laudatum: *Si id quod interit in nihilum inseriret res omnes occiderent, cum ea in quæ res resolvuntur non essent*. Scilicet exhauriretur paulatim entitas rerum potentialis, hoc est, materies, perpetuâ rerum generatione, nisi defectus suppleretur: ut fontes videmus scaturigine obstruâ tandem deficere. Neque verò infinita potest actu esse materies: utpote quum actu infinitum hoc quidem in mundo subsisteret nequeat. Quum verò ordo sit inter rerum potentiales illas entitates, ut paulò post probabimus, adeoque in subordinatione causarum necessario deveniatur ad aliquod primam, sitque ergo aliqua materia que amplius ex nullo alio fiat, apparet profectò fieri non posse, uti viribus naturæ materialitas omnis semel exhausta possit restitui in integrum. Proinde ne concidat rerum natura, nequaquam in nihilum resolvuntur

Q 2

tur

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

tur, res quæ corrumpuntur. Si autem non abeunt in
 nihilum & nihilominus amittunt suam actualem en-
 titatem, superest ut in potentialem entitatem reci-
 dant. Quæ proximè non potest alia esse quàm illa ex
 quâ sunt proximèeductæ: utpote quum hæc proxima
 sit actuali entitati quam amiserunt. Hæc verò entitas
 potentialis quum iterum iterumque possit actuari,
 non est mirum rerum generationem non posse deficere
 ex materia defectu. Habet scilicet sese generatio &
 corruptio rerû ad Euripi instar, nunc profluentis nunc
 redeuntis. Cæterum id quod redit ex entitate poten-
 tiali, an cum eo quod ante ex eadem entitate fuit pro-
 ductum ac post perijt, idem sit numero dicendum, nec
 ne, (quàm controversiam multi peracriter recipro-
 cant) fortassis nõ abest à λογισμαχία, quarere. Quod si e-
 nim, ad hoc ut sit res numero eadē, requiritur duratio
 non interrupta, sola quæ illa quæ durant continuâ suc-
 cessione sunt eadem numero, quod Alexander sentit
 apud Ioannem Philoponum, l. 2. de gen. com. ult. faten-
 dum utriusque videtur, *ἅπλως ἀδύνατον* esse idem numero
 ut redeat in lucem quod semel perijt. Si verò vis vocis
 non indicat illam perpetuitatem, utiq; profutendum
 est idem numero non posse tantum sed & perfrequen-
 ter ac multoties reverti atq; interire. Quotiescunque
 scilicet una numero pôtentialis entitas actuatur. Quod
 sanè fieri frequentissimè debet. Neque verò isthuc uti
 fiat opus est transnaturali Dei opificio. Quod non
 nulli autumant eo argumento, quoniam corporû no-
 strorum resuscitatio solius Dei beneficium est. Verum
 enim verò etsi haud ignoremus, Democrito visum o-
 lim ex atomorum fortuito concursu longe maxima o-
 lim inter mortua posse regenerari (unde fortassis ejus-
 dem

dem reviviscendi promissio orta, quam vanitatis Plinius accusat, (l. 7. c. 55.) hominem tamen aut animal ali- quod aliud contrabefactum non posse idem numero naturæ virtute confieri, etiam nos credimus, adeoque ab uno Deo hanc felicitatem exspectamus. Non est ta- men bona consequutio illa: Si corpus humanum tam varijs constans partib^{us} quodq; nonnisi ex utero potest materno nasci, nõ potest spõte sua ubi semel compu- truit idem numero reverti in lucẽ, Ergo nihil potest. Possunt certè id res simpliciores. Neq; enim quid fa- cilius est quam in toga aut linteo eandẽ sæpè plicam producere: aquam in vaporem & hunc iterum in aquã convertere: hydrargyrum in fumum agere qui extem- plo pristinam naturam requirit: unum idemq; modò construere modò destruere, ac vicissim partibus eod- em modo quò ante conjunctis totum reducere.

XI. Atq; hæc quidem ita sese habent. Ex his ve- rò liquet quomodo rectè de materiæ naturã sit porro philosophandum, quãmq; perperam multi pronun- cient de illa. Namq; si materiæ vocabulo intelligitur potentialis entitas illa quã descripsimus, utiq; omnia quæ de entitate illa affirmari possunt loquuntur de materia ipsa. Esse autem materiam nihil aliud quam entitatem illam, profeçto definitio ipsa nominalis ma- teriæ, omnibus seculis usitata, ab ipso usq; vulgo rece- pta; quod nempe materia sit illud ex quo permanente res, h. e. rerum entitates actuales consunt: probat e- videntissimè. Quod si enim, ex quo permanente res fit, materia est appellanda, ex sola autem potentiali enti- tate permanente fit res, utique sola illa est materiæ no- mine digna. Patet verò hinc primò materiæ rationem naturamq; in sese actuale veram entitatem exclu- dere

dere absolviq; penitus illâ potentiali. Quapropter etiam hoc patet, quæcunq; nullam habent potentialem entitatem, aut quæcunq; earent potentialitate, illa etiam materiâ carere. Carent autem entitate potentiæ, quæ nunquam non sunt actu. Quum autem actus esse & potentia multis modis res possint aut secundum substantiam, aut secundum qualitatem, quantitatem & ubi; etiam varijs modis sese habeat necesse est rerum materialitas. Quæ nempe generari & corrumpi nequeunt illa eadem carent materiâ, principio ex quo generationis. Quæ porro neq; alterari possunt neq; augeri aut diminui, libera etiam sunt à materialitate ex qua hæ mutationes proficiuntur. Quæ deniq; nec de ubi in ubi moventur, actus sunt puri vel ab omni potentialitate liberati. Vnde colligimus Deum opt. max. omni ex parte immaterialem esse; celestia porro corpora (si quidem sunt ingenerabilia & incorruptibilia neque augeri vel diminui neq; alterari denique apta, quod Aristoteles voluit placita) hæc usque itidem esse immaterialem, neque aliam habere materiam quam eam quæ respicit circumlarem motum; substantias verò reliquas naturales quæ generationi, corruptioni, aliisque mutationibus sunt obnoxie; omnis generis materialitate esse præditas.

XII. Porro, si materia est potentialis entitatis rerum, facile liquet a qualem entitatem omnem ad genus causæ formalis pertinere. Existentialis ergo suam & essentialis quidditatemq; actualem debent res non materiæ sed formæ soli. Quare nec entitas potentialis aut materiæ propriæ ac simpliciter est; vocabulo esse accepto pro esse actualiter. Scil. de domo potentiali nemo rectè dixerit domum esse; aut de semine, esse arborem, aut

aut de formabili, esse formatum, Quod ergo res sint
id ipsum quod sunt, id ad Formalem eorum cau-
sam pertinet. Nulla verò materialitas rerum potest per
se existere in quantum talis. Quod enim per se existit
id omne videmus actu esse. Verè tamen omnis poten-
tialis illa entitas est aliquid extra nihil, adeoque habet
ex sese actum entitativum, si quidem libeat hanc lo-
quendi rationem à Ioanne Scoto excogitam usur-
pare. Neque enim ulla potentialis entitas, ut non sit
nihil, debet hoc formæ seu perfectioni suæ: sed & ante
formam & formam jam perditam existit sanè hæc ens.
Ita domus potentialis est perfectio non nihil, etsi do-
mus non sit actualis: nec aër potentialis, quæ est in a-
quâ eam suam naturam habet à formâ actuali aëris.
Par ratio est entitatum potentialium aliarum. Itaque
omnino rectè Scotus, Henricus Gandavensis,
quique illos sequuntur alij, etsi utantur modo loquen-
di veteribus Peripateticis nunquam usitato, distin-
ctam aliquam propriamque entitatem attribunt ma-
terię. Certè præter phræseos insolentiam nihil ha-
bet falsi hæc quidem eorum sententia, quod bene
quoque Fonseca l. 1. *Metaph. cap. 7. q. 3.* & Conimbriciensis l. 1. *Phys. c. 6. q. 3. a. 1.* est annotatum. Benè
proinde & negari pariter & affirmari entitas potest de
materiâ: aliter scilicet atque aliter accepto entis vo-
cabulo. Materia non est ens, h. e. ens aliquod perfe-
ctum completumque, id quod Aristoteli aliisque ve-
teribus *entis* vocabulo semper solet venire. Materia
est ens: hoc est aliquid non nihil. Quæ entis signifi-
catio hodiè potissimum obrinet. Ex quibus liquet
quid sentiendum sit de illâ quam scholæ Theologicæ
agitant

agitant controversiâ, possitne Deus creare aut conser-
vare materiam sine formâ. Cujus negativam partem
Thomas *p. 1. q. 44. a. 2.* & Thomistarum plerique, nec
non Durandus, *2. s. dist. 12. q. 2.* Affirmativam verò
Scotus *2. sent. d. 12. q. 2.* Henricus Gandavensis *quodlib.*
1. q. 45. & *quodlib. 4. q. 16.* & Scotistæ amplectuntur. Pos-
se enim Deum illam potentialem entitatem quæ nul-
lum præsupponit actum (quam hodiè materiam pri-
mam appellamus) conservare sine omni subsequen-
te formâ argumento est, quod materia habeat pro-
priam aliquam entitatem à nulla forma dependen-
tem, Deus autem possit omnia efficere, quæ quo mi-
nus fiant rerum essentia non repugnât. Attamen
ut potentialis entitas quæ præsupponit actum, qualis
est omnis materia quam appellant secundam, itidem
sine omni actu prævio subsistat, id verò impossibile
videtur. Contradictionem quippe involvit, esse
materiam cum actu prævio, & eandem esse sine aliquo
prævio actu.

XIII. Vterius, quum ea sit materia natura, non diffi-
cile amplius est fortassis docere quomodo materia ac
forma distinguatur, quumq; conveniunt qualem effi-
ciant compositionē. Potest autē comparatio institui
primum inter materiam aliquam atque formam ab-
stractè consideratam: deinde inter materiam nudam
& formam adhuc absentem; denique inter materiam
& formam jam actu ipso informantem. Primo mo-
do realis inter utramq; est distinctio: namq; possunt
materia & forma concipi, ut res duæ seorsim existen-
tes. Concipi inquam, non verò etiam existere. Altero
modo itidem realiter hæc distinguuntur: si realem ve-
lis di-

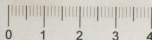
lis distinctionem appellare eam, quæ est inter rem perfectibilem & internam ejus perfectionem qua adhuc destituitur. Loquimur autem de materia illa ex qua proxime fit forma, non quæ eam factam comitatur. Hujus enim longe alia est ratio, ut paulo post patebit.

XIV. De Tertia major est difficultas. Etenim vulgò creditur simpliciter materiam à formâ realiter differre, ita ut materia non nisi subjectum aliquod sit cui extrinsecus adhæret forma: penè haud aliter atq; characteres atramento picti adhærent chartæ. In hanc sententiam verò devenit, arbitror, non tam per rationes ex rerum experimentis desumptas, quam per dicta quædam Aristotelis, perperam tamen intellecta, uti post patebit. Cæterum ut veritas in conspectum prodeat, observandum est, duplicem in rerum natura observari materialitatem, quarum aliam transeuntem aliam permanentem recte appellaveris. Etenim ante rem genitam præcessit utique materia sive potentialis entitas quædam, quæ per generationem formæ sive productionem cujusvis entitatis actualis esse desinit: eoque re jam genita non superest amplius sed in actum quasi transijt. Vt proinde tum temporis possit dici haud injuriâ materia transiens. Omni porro rei genitæ mutationi obnoxia, inquantum est mutabilis, intantum materialitas aliqua inest, etiam post generationem: quod perinde est atque si dicas inesse illi materiam aliquam permanentem. Ratio est: quoniam omnis mutatio necessum est ut fiat ex materia & in materiam quandam: quod igitur est mutabile id præditū sit necesse est materiâ mutationis illius capace. Hinc etiam in ijs, quantum mutationi quoad locum aut qualitatem aliquam sunt obnoxia, omnino inest illis mutationibus respondens quædâ materialitas. Quæ corrumpi possunt & in

R

aliam

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

aliam substantiam transmutari, multo magis participes sunt materiae permanentis: utpote quum absque illa foret tametsi sint quondam genita tamen non amplius corruptibilia essent, nec apta ut ex illis alia substantia naturales producerentur.

XV. Hispositis haud difficile decisu est, quemadmodum sese habeat materiae & formae distinctio, qualemque unita faciant compositionem. Etenim si de transeunte quam appellavimus sermo sit, nulla omnino fingi potest inter actualem entitatem & materiam illam distinctio, adeoque revera nulla inter illas datur compositio. Nimirum quum formae omnes fiant deductione entitatis potentialis in actum, ipsaeque nihil aliud sint quam *ἐνδεχόμενα* potentialium entitatum, impossibile est uti forma actu informans & materia ejus proxima, quae potentialitatem h. e. materiae naturam exuit, distinguantur amplius à sese invicem. Consequutio manifesta est. Ad hoc enim ut eadem res sit nunc potentia nunc actu, necessario requiritur ejus rei interna quaedam mutatio. Potentia enim & actus diversas rationes essendi exprimunt: itaque cum pronunciantur de unâ aliquâ re, ejusdem rei entitatem diversam describunt. Entitas vero est aliquid maxime internum, non autem externum quid. Actus ergo rei proprius informans entitatem ejus potentialem, ab ejusdem rei potentiali isthac entitate non potest amplius distinctus esse. Adeoque revera nulla omnino est compositio materiae illius & actualis entitatis. Igitur & qui aliquid producit sive generat non duo conjungit quasi separatim existentia, aut in subiecto aliquo producit quiddam quod ab illo est subiecto re distinctum, sed tantum quod potentiale erat deducit in actum. Quae verba fere sunt Averrois. Quapropter nec vinculo etiam aliquo opus est

est quo materia isthæc cum formâ uniatur: ut spiritus he-
æico Stoicorum, aut alio aliquo. Quinimo ut inter illa
sit medium quid, *ἢ* est τὸν ἀδυνατῶν. Esset enim medium
aliquod vinculum inter ejusdem rei duas entitates, poten-
tialem atque actualem: quo nihil absurdius fingi potest.

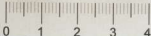
XVI. Hanc intimam conjunctionem, imò identi-
tatem materiæ transcuntis illius cum actuali entitate, de-
bent omnino profiteri, quotquot actualem essentiam &
existentiam materiæ cujuslibet formis referunt acceptam.
Quandocunque enim actualis adest essentia non amplius
utique superest potentialis, adeoque non amplius superest
materialis, utpote quæ idem sit cum entitate potentiali.
Quo patet, quantum sibi adversentur Thomistæ, & si qui
alij formam volunt externum quid esse materiæ inhærens;
& tamen profitentur cùm antiquâ Peripateticorum scho-
la, actualem essentiam atq; existentiam materiæ esse à forma.
Manifesto nempe illi sibi contradicunt. Quod rectè vide-
runt Scotus, Henricus, & alij: qui quum & ipsi crederent
materiam à forma realiter differe, essentiam quandam pro-
prium actualem ingenerabilem atq; incorruptibile materiæ
primæ iverunt adscriptum. Quanquam etiam hi forassis
minus sæpè consentaneè loquantur suis thesibus. Namq;
& hî more Aristotelico interdum loquuntur, *ἐντέλεια*
materiæ esse formam: quum tamen potius deberent di-
cere, non materiæ sed compositi *ἐντέλεια* esse formam.
Volunt quippe per formam nihil internæ perfectionis
materiei accedere, sed soli composito. Perfectio autem en-
titatis utiq; non est re separatum quid ab ipsa illa entitate.

XVII. Longe alia ratio verò est permanentis ma-
teriæ. Inter essentiam enim actualem & potentialem su-
perstitem utique clarissimum discrimen est. Adeoque
inter hæc duo omnino est compositio. Idque licet obler-

R 2

vare

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

vare, quamcunque potentialem ejusmodi entitatem cum actuali comparaveris. Quo patet quur olim Theophrastus Eresius, teste Simplicio, *h. r. Phys. com. 2.* inter axiomata physica numeraverit, omne corruptile & generabile compositum esse. Neque enim hoc eget demonstratione sed ipsismet sensibus est manifestum, si sane de illa materia permanente sermo fuerit. Non aliud vero est id quod passim habetur apud Aristotelem: naturalia corpora omnia ex actu & potentia constitui. Actus enim voce ipsa essentia actualis, potentia vero materia superstes significatur. Imo hoc ipsum est illud: omne corpus naturale ex forma & materia componi. Sola certe hæc materialitas facit cum forma sive essentia actuali veram compositionem.

XVIII. Ad hoc, illa demum superstes in qualibet re actualiter existente potentialis entitas, sive materialitas, est principium cujuslibet rei naturale, non vero illa quæ est actuata aut in formalem essentiam transmutata. Quæ enim transmutata est non amplius materia sed forma atque essentia actualis nomen meretur: neque illa rei genita actu inest, cum principium constitutivum rei necessum sit reapse inesse. Illa vero materialitas quæ per corporis naturalis formam actuata non est, pariter reapse inest corpori actu existenti & efficit ut corpus quodque corruptile sit & in aliud transmutabile, aut simpliciter ut motui & mutationi sit obnoxium, quod perinde est atq; si tu dicas efficere, ut corpus aliquod sit naturale. Vbi observandum omni ejusmodi materia adesse semper privationem quandam, quæ itidem efficit ut corpus quodq; sit naturale aut mobile. Nimirum privatio quæ antecessit rem genitam & jam actu existentem, illa jam tum re genita desuit, eoq; non potest esse principium constituti-

vula

vum aliquod illius rei: sola vero illa privatio quæ reapse inest cuilibet corpori mobili sive naturali, præstat ut corpus unumquodque obnoxium sit mutationi. Sane tantum hoc unico modo exposita doctrina de tribus corporum principijs, sibi constat imo penè soleipso fit clarius.

XIX. Verum potentialem illam entitatem & actualem reapse inter sese differre, atque ita compositum quid constituere liquet. Expendendū autem porro est, quantum unum ab altero differat. Docet autem experientia quotidiana, eam quæ rebus naturalibus sive mutabilibus inest materialitas, non esse uniusmodi, sed aliam magis aliam minus illi actuali entitati esse propinquam. Etenim quædam ita sese habet ut deduci in actum non possit citra interitum hujus aut illius actualis essentia, alia ut possit actuari citra omnem læsionem. Est autem prioris generis materia omnis contrarij, tum ejus quod positive tum quod privative est contrarium, & quidem non tantum quod directè est contrarium, sed etiam indirectè, in quantum opponitur ijs sine quibus essentia actualis nequit existere. Exempli enim gratia dissimilare corporum essentia quasi pro fundamento habet similitudinem naturam, ita ut sine ijs esse illa nequeat: quapropter intereunt dissimilaria non tantum si quid in figura & alijs ad dissimilarem essentiam pertinentibus mutetur, verum etiam si quæ mutatio accadat circa similitudinem quibus innititur. Materia itaque non tantum eorum quæ propriè dissimilari alicui essentia actuali, sed etiam eorum quæ similibus illis sive positive sive privative sunt opposita, entitati actuali dissimilari vicina admodum est: etsi indubiè vicinissima sit illa quæ in actum deducta exhibet illa quæ propriè contraria sunt. Hanc intimè unire

cum essentia actuali, argumento est quod ejus actualio
actuale illam perimat. Neq; enim necessario alterius in-
teritus sequeretur alterius actum, nisi materia utriusq; sibi
mutuo sit propinquissima. Sane videtur utraq; illa pro-
pe idem quid esse, eoq; fieri ut contraria in eodem
subjecto simul esse nequeant. Quæ porro materialitas non
ita sese habet, sed in actum deduci potest citrà læsionem
essentiæ actualis, illam per accidens magis adesse, manife-
stum est. Eoque non ex hac propriè loquendo, sed
illa altera potius essentia isthæc actualis genita est. Sed
& cum illa altera sola constituitur aliquid per se com-
positum: cum hac autem non sed tantum per accidens.
Vnde porò consequens est, non hanc accidentalem ma-
teriam sed illam alteram esse principium constitutivum
rerum naturalium. Etenim principium constitutivum
non per accidens sed per se rei cuique insit necessum est.

XX. Hæc omnia licet observare circa quamcunq;
essentiā naturalem. Etenim ex. gr. color albus actua-
lis per se & intime unitam sibi habet materiam coloris
nigri, flavi, rubri: quæ efficit ut albedo perire inque ejus
locum alij colores possint succedere. Eoque rectè di-
xeris album omne quid per se compositum esse ex albe-
dine actuali & tali materia. Circa integra corpora ta-
men magis hoc perspicuum est. Vnumquodque enim
corpus naturale constat ex actuali essentiā suā, sive formā
substantiali, & materia sive potentiali entitate ejusmodi,
quā deductā in actum ipsa occidit, nondum autem de-
ducta facit eam corruptibilem & aptam ut inde alia que-
ant generari.

XXI. Ex his vero liquet haud obscure, quid de di-
stinctione & unitate materiæ illius & formæ sit dicendum.
Non differunt scilicet ut res duæ ita à sese invicem di-
stinctæ

finctæ, ut altera sine altera esse possit: differunt tamen omnino multum, utpote quum alterum sit potentia alterum actu. Et vero sine exemplo alio est tota hæc compositionis & differentię ratio. Sed & qualis sit distinctio illa aut quibus exprimenda vocibus haud facillè liquet. Cujus causa est quod vocum significationes, illarum quibus distinctiones exprimendæ sunt, valdè turbaverint Thomæ & Scoti discipuli, penes quos jam diu fuerunt scholæ philosophicæ. Aristotelem alias audiemus affirmantem, non differre in composito aliter materiam atque formam quàm λέγω aut τῶ ἑναι. Solet autem ille his vocibus ferè denotare distinctionem illam, quam Scoti sectatores formalem ex natura rei appellant. Vt differant τῶ ἑναι & λέγω quæcunq; non numero, ceu duæ res actuales, sed definitione differunt. Iam verò omnino concedendum est talem distinctionem superesse materiæ & formæ in re generatâ. Sunt nempe in qualibet re genitâ in quantum est talis, duo, quæ diversis definitionibus exprimi possunt, etsi non sint duo numero, actu diversa aut separata. Ea propter compositio materiæ & formæ non est compositio duorum, realiter aliorum modo distinctorum; sed est compositio quâ minor alia aut similis alia non datur, ex actuali scilicet & potenciali entitate rerum ejusdem generis. Hæc sane est ultima ratio componendi: quod & Alexandro & Themistio, & Simplicio, & Averroi fuisse observatum alibi nos annotavimus. Cujus natura neglecta cum sit à plerisque Latinæ philosophantium scholæ, non est mirum multos errores de materia atque formâ & naturâ essendi esse natos.

XXII. Ad hunc modum sese habet formæ omniscum materia compositio. Loquimur autem de formis illis quæ productæ sunt, & de illa materia ex qua sunt productæ

At & in quam vicissim abeunt per corruptionem. Neque vero ignoramus formarum vocem solere etiam amplius extendi & quidem interdum usq; ad illas quas assistentes nuncupant, materię quoque nomine nonnunquam etfi perperam, subiectum *in quo* usurpari. Igitur neq; ex doctrinā nostrā id colligendum est, quasi intellectum humanum à corpore separari non posse arbitremur. Neq; enim nasci illum ex corpore profiteamur, aut partis cuiusdam corporis nostri ejusmodi aliquam *ἐντέλεια* esse qualis potentia videndi est oculo: utpote quum hæc etiam Aristotele auctore non aliter sit ab oculo distincta atque figura Mercurij à cereo Mercurio. Observandum nimirum est animę potentialiumq; animę vocabula haud paulo aliter accipi ab Aristotele atq; vulgo fieri assolet. Vulgò enim intelligitur non nisi vis incompleta, primaria tamen, functionum vitæ: Aristoteli vero anima significat plenum principium omnium operationum quas vivens aliquod corpus exercet, singulę item facultates sunt principia omni ex parte absoluta suarum functionum. Hinc adeo audacter ille pronunciat, quę operationes corporis organici beneficio exercentur, illarum principium facultatemque animę impossibile esse ut à corpore scorsim existat. Perinde atque tu dixeris, perfectam potentiam navigandi non posse esse citra navigium: cum tamen imperfecta & quidem potissima virtus hæreat in nauclero, qui utique extra navigium & potest & solet esse per frequenter.

F I N I S.

ADDEN-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

A D D E N D A

C. 3. a. l. 14. *tamen est.* Alibi accuratius quid de utroque
libello sentiendum exponimus.

I. i. b. l. 2. *πρῶτη.* Sic & illa quæ initio statim leguntur:
ἵνα μὴ τὸ εἶδέναι καὶ τὸ ἐπισκεῖσθαι συμβαίνει πρὸς πᾶσας τὰς μεθόδους,
ὥν εἶναι ἀρχαὶ ἢ ἀπὸ τῆς φύσεως, καὶ τὰ ταῦτα γινώσκοντες: non
ut sit vulgo sed hunc in modum Latine vertenda sunt: *quoni-*
am in quacunque methode cognitio & scientia eorum, quorum sunt prin-
cipia aut cause aut elementa, consistit in horum cognitione. nec enim
illud *ἄνω* ad præcedens *μεθόδους* est referendum. Similiter com-
mate 3. *τὰ συνεχόμενα* opponuntur principiis & elementis:
hæc verò nota fieri dicitur *διακρίσει τῶντων* i. e. ijs quæ compo-
sita dividunt.

I. 2. b. l. 17. *ἡμὶν Physico.* Physici igitur esse agere de princi-
pijs corpora naturalia constituentibus, nullum dubium est.
Liquet verò etiam primò omnium, antequam cause affectio-
nesque eorum indagentur, de principiis illis agendum esse.
Forte tamen quis putet, initio omnium potius de principiis
res naturales cognoscendi esse tractandum; adeoque defini-
tiones, axiomata, & si quid aliud est principiorum, quorum
in naturali philosophia est usus, ante omnia esse recensenda in
mathematicorum morem. Verumenimverò docere quibus
principiis nitatur hæc philosophia, atque unde illa sint su-
menda, non est ipsiusmet hujus philosophiæ sed ejus *πρεπεί-*
της: itaque & à nobis alibi hoc omne est expeditum. Bene
verò Aristoteles: *ἀποδοῦναι αἰτία ζῆναι τὴν ἐπιστήμην καὶ θεῶσαι ἐπιστήμης.*
Omnia verò principia omnesque definitiones quibus uti da-
tur in tota disciplina naturali, in unum intuitum adferre
non licet, propter ingentem principiorum multitudinem,
quodque eorum pars magna adhuc lateat. Hoc censu quip-
pe continetur universa historia naturalis, adeoque omne
quod censu & experientia de rerum natura habemus comper-
tum. Frustra etiam fuerit iste labor, quum plurima liceat demon-
strare de rebus naturalibus in communi, etsi omnia prin-
cipia

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

cipia hanc habeas cognita. Ea sane de causa neque Euclides initio elementorum omnia mathematica principia pramittit, sed singulis libris illa quorum præcipue ibi usus est. Porro & illa, quibus utimur in doctrina hac de principiis constitutivis rerum naturalium, per varia sunt & magnam partem omnibus nota: itaque satis quoque fuerit modo ipsi doctrinæ iusto loco commisceantur. Neque vero ad scientiam accuratè docendam opus est ut seorsim principia totius doctrinæ præmittantur, tantum si adhibeas in demonstrando & ex ijs legitima fiat demonstratio.

I. 3. a. l. 29. *Professi sunt.* Figuras certè ut & molem atomorum Democritus credidit nullam subire mutationem, nisi ratione situs: quomodo ex Z fit N: aut ordinis; sicut ex syllaba AB fit B. Ex figurarum demum alia atq; alia ratione existimavit nasci quicquid est reliquum omnis generis affectionum.

N. 1. a. l. 25. *de iur.* cap. x l. 4 meteoror. metallica appellat æs argentum stannum, καὶ σὺν αὐτῷ χρυσὸν ἐκκαταμένον.

N. 4. b. l. 14. *valde sunt ambigua.* Ad ultimum, quædam naturaliter fieri ex nihilo probant nonnulli exemplo specierum, intelligibilium, quæ ex nullâ materiâ fiant, & tamen fiunt quum ante non existerent in animâ.

P. 2. b. l. 37. *posse illustrari.* Ultimum quod attinet de speciebus intelligibilibus, illas ex nihilo produci nullo potest argumento probari. Nec Aristotelicæ id est consentaneum philosophiæ. Etenim Aristoteles intellectum patientem, qui est potentia id quod intelligitur adeoq; species intelligibiles, disertè docet l. 3. de Anima t. 17. materiæ naturam participare. Quem imitatus Alexander rectè proficitur, intellectum illum respondere quodammodo materiæ primæ rerum corporarum. Scilicet ille intellectus patiens pro materiâ est intelligibilis speciebus, ita ut ex ejus intima essentia producantur per transmutationem. Neque vero species affixæ sunt intellectui illi, sed ex ejus intima potestate resultant. Quapropter Aristoteles intellectum patientem assimilât non chartæ, cui literæ atramento quasi allinuntur, sed χαρματίῳ sive pugillari cereo, cui inducuntur literæ per graphium. Quod hujus loci non est pro dignitate exponere.

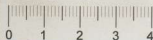
HERMANNI CONRINGII
DE
ORIGINE FORMARVM
Secundum Aristotelem
DISPUTATIO

Publice habita vi Iulij

Lugduni Batavorum

cl. l. c. xxx.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

T H E S I S I.

Potenzia, vel (quod idem est) rerum essentia, aut omnes semper actu sunt, aut omnes semper sunt potentia, aut omnes interdum sunt actu interdum potentia. Sed si omnes semper actu forent aut potentia, nulla esset generatio: est enim illa progressio quaedam à potentia ente ad actu ens. Aliquas verò reperiri quæ semper actu sunt (quod intelligentijs tribuit Aristoteles) jam in confesso penes omnes est: sicut &, aliquas interdum actu esse interdum potentia, naturales nempe. Quare hoc quidem hypotheseos loco esto.

II. At quum actu & potentia esse multis modis dicatur, videamus qualis sit potentia illa, in qua forme aut essentia rerum naturalium sunt antequam actu existunt. Hoc enim illud est in quod omnes fere impingunt. Dicimus autem vulgò potentia esse & quæ omnino actu nihil sunt: & quæ ita se habent ut Mercurius in tranco: & quæ ut Geometra vel dormiens vel vigilans aliquis se habet respectu ejusdem actu jam facti & contemplantis.

III. Qui itaque primò philosophati sunt naturæ observationibus innixi, omnes unanimi crediderunt consensu, nihil quidquam perire & in nihil fieri aut in nihilum resolvi. Vnde, si formarum natura illos hanc latuisset, dubio procul interrogati respondissent, etiam antequam producantur in actu formæ, eas quodammodo præexistere, atque adeo cum in potentia sunt non penitus nihil esse.

IV. Ex sequioris ævi viris unus quod sciam Ioannes Philoponus diserte affirmare ausus est, in generatione compositi è nihilo formas incipere, & cum interitu compositi etiam has penitus in nihilum recidere. Sed rationes quas adfert cum I. adversus Proclum conscripto, tum apud Simplicium 8. Phys. inanes planè sunt, & satis arguunt à Grammatico quodam doctore potius quam à Philosopho sese profectas esse. Nos impræsentiarum quidem ratum id volumus esse atque constitutum.

flituum: *neque enim nihil quid generari; neque in nihilum quidquam*
mutari.

V. Recentiorum autem Philosophorum pars maxima, tametsi ore nobiscum idem profiteatur, negat tamen quidquam omnino entitatis habere formas ante compositi generationem. Hinc acriter invehuntur in Albertum, Aurcolum, Bæchonem & alios, qui aliquid entitatis præcedere formarum productionem arbitrati sunt. Sed illi omnes irritò conati à contradictione sese liberare nituntur.

VI. Tentant vero hoc aliis atque alijs modis. Alij enim dicunt non formam sed compositum generari: alij, formam in subiecto fieri: alij, formam educi de potentiâ materiæ: alij, formam fieri dependenter à subiecto: alij, fieri dependenter à subiecto habente naturalem potentiam ad formam: alij, denique, fieri formas eadem actione quâ fit compositum ex materiâ præcedente, quæ non fit. Verum hæc quidem omnia & nihil illos juvant, & varijs sunt involuta tris, quæ rem obsecrant potius quam illustrant.

VII. Et verò quod in aliquibus quidem naturalibus rebus aliquid entitatis formalis antecedit generationem, velsensuum constat testimonio. Figuram enim Mercurij aliquâ sui parte adfuisse in cerâ, etiam oculis videmus. Par ratio est de figura domus quæ lapidum confectione perficitur. Imò de omnibus omnino figuris manifestum est, præcessisse illarum ortum interminatam aliquam quantitatem. Vt hoc solo exemplo liceat contentum esse.

VIII. Perperam præterea omnes illi materiæ naturam mente concipiunt, quasi illa nihil aliud sit quam receptaculum aliquid subeuntium formarum, atque ita compositi pars altera essentialis. At præci sapientes omnes hunc unicum in finem principium aliquid rerum materiale videntur agnovisse, ne fateri cogerentur, quidpiam è nihilo fieri & in nihilum resolveri. Unde materia illis est primum principium *ex quo* res est, & *in quam* eadem corrupta abit. Sicut ad statuam, æs, ad domum lapides & ligna sese habent. Quod autem non gignitur ad eum modum ut ex ære statua, id ex nihilo fieri omnes arbitrati sunt.

IX. Impossibile ergo est ut forma ex nihilo non fiat aut. an nihilum non abeat, si dum fit terminus à quo, aut dum interit terminus ad quem, plane nihil est. Quod quum videret Thomas, maluit negare *formas fieri*. Sed illa sententia adeò absurda est ut quàm paucissimos, etiam inter amicos, defensores iavenerit. Omnibus enim notum est, cum quicquid à non ente ad ens abit verè fieri, tum formas ad hunc modum produci. Neque ullibi asseruit Aristoteles, quem Thomas testem sententiæ laudat, formas simpliciter non fieri: sed, aut formas universales non fieri, aut, formas particulares non per se solas fieri à materie abjunctas, docuit: particulares enim illas in materiâ fieri.

X. Eapropter nec Alexandro adsentimur (quem nos Aphrodisæum esse scimus, quicquid dicat Patricius) *l. 7. Metaph. com. 17.* & alibi passim asserenti, formas dum fiunt in materiâ, non oriri generatione aliquâ: sed quum idem dixisset in Physicis commentarijs, rectè illum à Simplicio *l. 1. Phys. com. 7.* reprehensum esse credimus. Nam quæ adducit argumenta opinionis suæ, si vera essent, etiam ipsam substantiæ compositæ generationem tollerent. Patet autem hinc, Thomæ quidem responsionem non sufficere illi contradictioni exsolvendæ.

XI. Sed neq; id quod, *forma in subiecto generetur*, efficit ne illa ex nihilo fiat. Non enim sicut $\neg$ nihilum est negatio maritæ, ita $\neg$ subiectum in quo est ipsa materia. Nam canis in pariete depicti materia non est ipse paries, licet illius subiectum sit in quo subsistit. Quid, quod ipsi illi qui hoc prætexunt animam humanam & divinæ gratiæ dona creari h. e. fieri ex nihilo, fateantur in subiectis?

XII. Nescio porro quomodo dicere nonnulli audeant, *formas educi de materia potentia*, & tamen easdem cum ab illa potentia *differe*, tum ante generationem nihil esse. Sed prius quidem ex Aristotele didicerant, posteriora verò quæ addunt prioribus diametro sunt contraria. Est enim de formali eorum quæ alicunde possunt educi ratione, præexistere re ipsa quodammodo in eo, ex quo educi debent. Quare nisi vocabulis ludere velint, affirmandum illis venit, introduci potius in materiâ

materiam formas quam ex illa educi. Nam materia potentia ex illorum mente pure receptiva est. Sed ita non magis solvunt objectionem, quam qui formas in subiecto fieri asseverant.

XIII. Pari modo forma ex nihilo fieri possunt, quod alij prætexunt, ita tamen ut dependant à subiecto in quo fiunt. Nam anima quidem rationalis quoad operari à corpore quodammodo dependet & tamen ex nihilo est creata: formæ autem æcelorum vel intelligentiæ ut & Gratiæ dona latentibus ipsis sine subiectis esse nequeunt cum quibus creatæ sunt. Nimirum simpliciter loquendo quod non est subiecto sed in subiecto duntaxat factum est, id ipsum è nihilo est, ut supra diximus. Sive igitur facta sit forma aliqua ut non dependeat à subiecto, sive ut ab eo dependeat, nihil id facit ad ejus creationem tollendam. Quin imo ne omne quidem subiectum à quo dependet forma aliqua, materia est: picturæ enim pereunt destructo pariete, adeoque à pariete dependent quadamtenus in esse & fieri: non tamen paries est materia picturæ.

XIV. Inde vero liquet etiam hoc: ne quidem ad rem facere, sive subiecto naturalis adsit potentia ad formam, sive non adsit. Omnis enim illa potentia qua de loquuntur isti qui hoc causantur merè receptiva est. In receptiva autem potentia etiam creari quid potest. Accedit quod etiam illa è materia fiant quæ non sunt in naturali materiæ potentia, ut omnia artificialia. Ut vel hinc fiat manifestum, naturalem potentiam receptivam non exprimere materiæ essentiam.

XV. Illud quoque manifestum est, posse quid fieri eadem actione quæ sit compositum, & tamen è nihilo fieri, contra quam placet ultimis illis quos adduximus in medium. Ita enim, quum anima rationalis in corpore creatur simul etiam homo producit. Contra qui parietem picturis exornat, compositum quasi facit ex picturis & pariete, non tamen componit quidquam tanquam ex materia & forma.

XVI. Notandum porro, omnes illos quum statuunt fieri formas è materia præcedente, & tamè à materia realiter differre, absurde admodum loqui. Fieri enim ex aliquo, tripliciter accipitur.

pitur, monente Philosopho *c. 2. l. 2. Metaph. 1.* ut sit idem ac post aliquid: 2. tanquam ex aliquo quod perficitur, ut ex puerō vir: 3. ut ex aliquo corrupto, quomodo ex aqua aēr fit. Prior modus huc non facit. At neque secundum illos doctores dici potest formam ē materia fieri secunda acceptione: esset enim materia quadamtenus pars formæ ut docetur *5. Metaph. c. 24.* Neque fit forma ex materia tanquam corrupto aliquo, uti satis manifestum est. Posita ergo illorum sententiā de distinctione reali inter materiam & formam, non datur aliquis modus quo formæ ex materia fieri possint.

XVII. Vnde concludere licet, Formas ante generationem haud nihil esse. Dabitur tamen: eo enimposito omnis generatio vera eripi nobis videtur, quippè quæ progressio est à non ente ad ens. Si formæ enim ante generationem non sunt nihil, jam fuerint entia, adeoque generatio non fuerit progressio à non-ente, sed ab ente ad ens. Amplius, si forma ante generationem existit, actus est, atq; adeo jam forma aliqua est: quod iterum generationem ē rerum naturā aufert.

XVIII. Verum enimvero etiam nos credimus, formas ex non-ente fieri, sed per accidens: per se autem sunt ex ente potentiali præcedente generationem quod adjunctam habet privationem seu non-entitatem. Itaque salva est generationis natura: quippe quum non sit de generationis essentia ut terminus à quo sit purum non-ens; sed si quod præcedit quadamtenus sit non-ens satis est. Porro etsi sit quodammodo ante generationem forma, non tamen actus est, potest enim potentia esse. Fallantur enim dum sibi persuadent quæ potentia sunt nihil esse, & quæcunq; non sunt nihil actus esse. Certe actus ille quem entitativum appellant omni est ignotus antiquitati. Quare non possunt non levisimè in veterum interpretatione hallucinari, dum vocabula Actus & Potentiæ longe diversissimè ab illorum mente accipiant.

XIX. Primi itaque sapientes Græci, illa quæ nihil sunt nullo modo in potentia esse, sed planè impossibilia crediderunt. Erat enim hæc vox, unanims, experimentis naturæ ubnixa, ē nihilo nil fieri. Quare illa quidem *in potentia* acceptio, quæ

qua etiam nihil in potentia esse dicitur, in illorum scriptis haud exstat. Non enim verum est quod tradunt vulgo plerique, significationem hanc vocis potentie includi ab Aristotele, sub ea quae per metaphoram ita dicitur. Possibile enim proprie est quod in actum deduci potest, sed quod nihil est, ex Aristotelis sententia, nequit actu esse. Nos quicquid hujus est revelationi divinae debemus.

XX. Omne ergo quod in potentia esse dicitur Philosophis non est nihil, nec tamen simpliciter ens aliquod est, sed ens in potentia. Sicut enim *esse*, ita & *ens* quod ab *esse* descendit, dicitur, *esse* autem simpliciter est existere actum. Sed quid sit illud *ens in potentia*, explicatu perdifficile est. Nam Parmenides quidem, Melissus & Zeno illud ignorabant, ut ex *1. Phys.* constat, ideoque tollebant e medio omnem generationem: & re vera *esse* & *ens* simpliciter de eo dicitur quod actu est: quae autem *potentia sunt* illa non nisi quodammodo & *sunt* & entia sunt.

XXI. At docuit nos Alexander *l. 9. Metaph. com. 6.* motuum fines Aristoteli proprie *ἐντελέχειας* dici. Themistius *ἐντελέχειαν* interpretatur habitum perfectionis, Simplicius essentiam in perfectione positam. Actu ergo vel *ἐντελέχεια* esse est in perfecto statu consistere: & *δυνάμει* esse est carere debita perfectione.

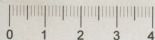
XXII. Quoniam autem rerum quarum est operatio aliqua, bonitas & perfectio in actione est sita, patet hinc actionem ipsam summum esse bonum, atque adeo *ἐντελέχεια* seu actum rerum ultimum. In potentia ergo est quicquid non operatur, & principium ipsum operationis, quatenus operationem spectat, potentia quaedam est. Idem tamen actionis principium simul *ἐντελέχεια* est, & quidem prima: quia primus perfectionis gradus est posse munus suum exercere. Tunc demum itaque res actu est quum opus suum, si quod est, valer efficere: quamdiu id nequit, in potentia est. Quid actu ergo & potentia esse sit veteribus, breviter explicatum est.

XXIII. Nos igitur illorum vestigijs insistentes, formas ante generationem quidem potentia esse, & in statu quodam imperfecto consistere, at post generationem actu & perfectas esse proferimus. Tunc ergo forma omnis verè existit, & formam

T

agit

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

agit, quum actu & actus est; ante autem potentia ens est, actu verò non-ens, non per se tamen, sed per accidens: quomodo io- qui amat Philosophus.

XXIV. Quoniam autem, quicquid potentia est id omne in suis causis existit, consequens est etiam entitatē illam potentialem formarum vel in materiali vel in efficiente causa locum suum obtinere. Quidam recentiorum in una efficiente eam collocant, quam Fernelius quidem, cælum esse statuit, Scaliger autem & qui illum sequuntur modò cælum modò rem aliquam inferiorem.

XXV. Frustra autem nituntur illi in suas partes trahere & Platonem & Aristotelem. Nam, ut de Aristotele nunc taceam, Plato certe formas omnes generabiles ex materia condit, sicut ex *Timeo* constat, idæas autem solùm ut exemplares, & (si aliquibus, inter quos est & Aristoteles l. 2. *de gen. sz.*, credimus) ut efficientes causas agnoscit. Idem sensit Themistius; à quo creationem agnitam esse, falso tradit Averroës l. 2. *Metaph.* 1. 18. Eadem quoq; fortasse fuit sententia Avicennæ, ejusq; magistri Abumeronis Alpharabij. Nemo autem veterum vel cum Scaligero vel cum Fernelio fecit, si Democritum ejusq; sectatores Epicureos excipias, qui de nonnullarum rerum generationibus paria ferè cum Scaligero videntur sensisse.

XXVI. Si illi sane nimium quantum aberrant à veritate, etiam oculari rerum evidentia repugnare haud veriti. Vtique enim qui Mercurium, conficit non aliquid sui ligno largitur, sed quod potentia inerat ligno facit ut in eo actu existat. Quinimò omnis artifex formas quas effingit de materia sinu depromit. Ita & qui aquam concrefcere facit in glaciem, aut glaciem dissolvit, is neque liquiditatem, neque duritiem aliunde in aquam invehit. Pari modo ex raro densum fit, & ex densoratum, intrinsecà tantum materia mutatione.

XXVII. Porro forma quas largitur materia causa efficiens, aut jam per se existunt in illa, aut insunt potentia tanquam partes ejus separabiles. Prius, quod Fernelius asserere videtur, & veram formarum generationem tollit, & omnes formas sine corporibus suis existere posse tacite adfirmat. At quorum-
cunque

enque principiorum (ait Aristoteles 2. de gen. animal. c. 3.) actio
est corporea, illa sine corpore existere impossibile est.

XXVIII. Non etiam posterius cum Scaligero dicendum;
nihil enim nisi à causa univoca fieret. Quod etiam ipse nobis-
cum pro longe absurdissimo habet. Et verò tametsi Fortunius
Licetus opere de monstris alibi, æquivocam, quam appellant,
generationem è medio tollere conatus sit, non præstitit tamen
ut sensum iudicium, patiunculis suis submittamus. Sanè non
Aristoteli venit in mentem, ut cum Liceto sentiret. Planè enim
aliud statuit ipso etiam 1. 7. Metaph. ne quid dicam de 1. 1. de gen. c. 5.

XXIX. Vicerius: Forma quæ introducitur, aut cum materia
advenit & aliqua quantitate, aut incorporea est & non quantæ.
Posterius ipsimet non nisi de animâ rationali solent adfirmare.
At antecedens, vel corporum mutuam penetrationem admit-
tit, vel negat, res ab omni parte transmutari posse, formamque
per integrum corpus diffundi. Quæ tamen omnia propugna-
vit ipse Scaliger.

XXX. Quid, quod pleraque formas non solum cum ali-
qua materia esse sufficiat, sed illæ absolute nequeant consistere
sine materia quam informant. Nam gravitatem & levitatem,
aut albedinem vel nigredinem sine proprijs subjectis quæ in-
formant, subsistere, vel dictu absurdum est.

XXXI. Præterea si vera esset Scaligeri sententia, agens agen-
do sese destrueret, atq; ita jam dudum Sol (ut hoc exemplo
duntaxat utamur) perisset. Imò aliquid in semetipsum ageret,
sefèq; divideret. Nulla etiam forma posset corrumpi; quod etsi
admittat Scaliger ad 1. 1. de Plantis, per tamen est absurdum.

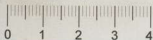
XXXII. Accedit, quod Scaliger formarum eductionem
ex materia, quam oppugnat, reapse per incogitantiam, ad-
struat. Si enim anima catelli sit per divisionem animæ paternæ,
erit ipsa anima canis patris quodammodo materia animæ ca-
telli. Quod enim potentia divisibile est & actu indivisum id in
genere materialis causæ est, respectu partium. Quam procul
itaque abluat à vero Scaliger, hinc liquet.

XXXIII. Fernelius autem etiam illo gravius errat, omnè gene-
randi & propagandi virtutè sublunaribus rebus adimens, uniq;
cælo nescio quid non potestatis, longis declamationibus ad-

T 2

scribere

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

scribere haut veritus. Sed ille alibi est castigandus: nobis hic
sufficit monuisse, & hunc & Scaligerum vulgari vitio arbitra-
tum esse, materiæ rationem absolvi receptiva formarum po-
tentiâ, cuius pronuntiati falsitas mox conspici dabitur.

XXXIV. Ex hisce igitur manifestum est, Formas genera-
das non efficienti, sed materiali causæ *in se* inesse. Non tamen
adferimus, illas in materiâ primâ, ut in strato quodam à for-
mis illis potentialibus re distincto, subsistere: quod Alberto
aliisque multis placuit, & fuscè demonstrare nititur Ioannes
Baccho *l. 2. sent. dist. 18. ac Quodlib. 1. quæst. 6.* Nam etiam hæc o-
pinio magnum errorum cumulum post se trahit.

XXXV. Primum enim tota quasi innitur vulgari de ma-
teriæ naturâ persuasioni, quod illa nudum formarum recepta-
culum sit, atque ita formæ, propriè loquendo, potius in ea
quam ex illa generentur. Verum enim verò Subiectum formæ
aut est genuinum principium materiale formæ, aut non. Po-
sterius neque verum, neque Peripateticum, neque ab ipsis fortè
illis auctoribus est assertum.

XXXVI. Nam si forma materiali principio destituitur,
ergo progeneratur ex nihilo, & non dependet à subiecto suo
ut à causa aliquâ. Præterea vulgare Lycei estatum est: materiâ
potentiâ totum compositum esse: & Theophrastus *2. Metaph.*
diserte ait, materiâ potestate suâ formas continere: at illa
essent falsissima.

XXXVII. Quod si verò subiectum illud est materia formæ,
utiq; forma ex subiecto sit, & à subiecto non est re ipsa separata.
Omnes sanè prius materiæ nomine principium aliquid ex
quo res pronascitur, intellexerunt. Aristoreli autem materia
definitur, ex quo inexistente res non per accidens generatur. Si
autem inexistit materia rei generatæ, non erit certe quidquam
à formâ penitus realiter separatum. Et ut supra etiam diximus,
paries respectu picturæ, & anima donorum Gratia est subiectum
quod appellant in quo; quorum neutrum tamen materiæ est
loco. Ut satis appareat subiectum in quo non esse materiam.

XXXVIII. Porro qui ita de materia loquuntur, necessario
quatuor naturalium rerum principia & causas quinque debent
admit-

admittere. Illud enim quod potentia forma est utique principium rei est: at hoc secundum illos distinctum est a subiecto in quo, forma, & privatione. Atque ita duo sunt principia passiva, non formaliter solum sed etiam reapse diversa. Quod quidem principium Bacchoni erit forma potentialis realis, vulgo autem nihil illud quod potentia forma est.

XXXIX. Aristoteles præterea existentiam materię & naturam ejus individua formę refert acceptam. Hoc enim est quod toties affirmat, materiam non esse actum *χρῆστος*, aut *ῥῆσις* *π*, ut explicat Alexander. Contra illi propriam individuaque existentiam materię coguntur tribuere. Nam existentia est aliquid rei intrinsecum, principium autem rei internum foris esse nequit: adeoque forma existentiam materię non largitur. Quod autem per se existit, id per se etiam individuum *ῥῆσις* *π* quid est. Vnde obiter licet colligere, minus sibi Thomam constare quam Scotum, dum cum Aristotele quidem de existentia materię recte loquitur, & tamen eandem re a formis differre proficitur.

XL. Vterius, quum triplex sit componendi ratio, teste Alexandro *l. 1. de an cap. 2.* & Themistio *l. 2. de an c. 3.* ultima & minima compositio ex actu & potentia fit, estque eadem materię & formę: quę ex Aristotelis sententia non nisi *ῥῆσις* *π* differunt & *ῥῆσις* *π* inae. Proxima enim materia cum forma idem quid est: ut cum Aristotele dicebat Alexander. Contra vero alijs compositio materię & formę est conjunctio duarum seorsim existentiarum rerum, quod passim explodit Averroës.

XLI. Non possunt præterea illi ostendere, quod omne generatum debeat esse compositum ex materia & forma: imò si illorū de materia sequimur sententiam, planè creditur id absurdum est. Et tamen Theophrastus id olim tantum non per se notam esse pronuntiavit. Absurdū, inquam, est, rem quę in aliquo subiecto generatur cū eodē illo statim in unā naturā coalescere.

XLII. Quid, quod & ipsius materię probatio illis perierit? Nam Aristot. & prisci omnes materiam dari ex eo demonstrant, quia in omnimutatione ponendū est aliquod subiectū *ὑποκείμενον*, & quidem in rerum generatione ejusmodi aliquod unde potest fieri

fieri compositum. At id ex quo sunt formæ, fatente Bacchone, non est materia; vulgò autem illud nihilum quid esse creditur.

XLIII. Vnde liquet, erroneam & ab antiquorum mente plurimum remoram esse vulgare de natura materiæ opinionem. Neque enim nos fallit, quod & prisce materiæ subiecti nomine appellariur: est enim vox illa *πολύμηλον*, latiusque se extendit quàm materiæ vocabulum, ut rectè agebat Alexander. Materia enim uno duntaxat modo dicitur subiectum: quatenus nimirum inhaeret forma materiæ permanenti.

XLIV. Sed exerceamus nos porro cum Bacchone, quoniam sine omni necessitate novum entium genus nobis obtrudit. Quam inauditum verò est, præter materiam dari aliud aliquod generationis subiectum? quod ille persuadere conatur. Imò verò ita quatuor fuerint naturalium rerum principia, & causæ quinque; ut jam supra diximus.

XLV. Porro aut eadem formæ sæpè in lucem redeunt semel interemptæ, aut semel tantum singulæ emergunt. Prius admittit Pythagoricam *μετέμειλον*, quam ipse Baccho ridet. Si autem posterius verum est, erit aliquid in rerum natura frustraneum. Quod enim nunquam munere suo fungi amplius potest, frustra est: at formas intermortuas nunquam post materijs suisungi jam est concessum.

XLVI. Porro si (quod Aristoteli placuit) mundus est æternus, actu infinitæ exstarent formæ & jam genitæ & adhuc generandæ. Neque enim concipere animo licet, quasi forma potentialis quælibet habeat sese ad instar continui quod in partes multas distinguitur, & vicissim in unam coit naturam. Sic enim omnes formæ illæ actu quantæ essent, atque adeò nihil inveniretur potentia quantum & actu non quantum, quod tamen in rerum naturâ dari, satis arguit rari & densi conditio.

XLVII. Quid quod, negatâ etiam infinitâ mundi æternitate, ex illa tamen opinione, actu infinitum dari, liceat evincere? Nam farentur illi, formam quamlibet possibilem quoad essentiam suam actu esse in materiâ: habet ergo quælibet illarum formarum unitatem numeralem. At in quolibet corpore sunt infinitæ potentia partes; sunt itaque & actu infinitæ formæ numero distinctæ.

XLVIII. Ad

XLVIII. Ad hoc cogitur idem Baccho contra Averroë-
m suum & Aristotelem adfirmare, omnem generationem esse con-
gregationem rerum separatarum. Quomodo verò formæ na-
turales sine proximo subjecto subsistere poterunt, quod ille
vult, si ne quidem definiri absque materiæ proximæ mentione
possint? Certe habent se illa ut simitas; prout rectè docuit
Aristoteles.

XLIX. Quare longe verisimilior est Anaxagoræ *maximè*
quàm hæc Bacchonis formarum latitatio. Nam Anaxagoras
rerū infinitatem admitterbat, & *maximè* suam ipsam materiã
esse volebat, & formas quasq; collocabat in proxima materiã.
Imò Bacchonis opinio similis est Platonico de ideis delirio: ut
non difficile sit omnem Aristotelicarum contra ideas disputa-
tionum molem, huc derivare. Sed falsitas illius sententiæ ex
paucis hisce satis clara est.

L. Quoniam verò formarum potentialis entitas neq; nihil
est, neq; quid in causã agente subsistens, sed materiale quid
non tamen à materia separatum, licet tandem concludere,
quod sit ipsamet materia. Quæ sententia omni placuit anti-
quitati, ut faciliè ostendi posset si id res ferret. Sæpissimè sane
eam inculcat Averroës; & inter Latinos magistros Scholasticos
operose defendit Petrus Aureolus 1. 2. sent. dist. 12. c. 18.

LI. Et certè veritas ejus cumque Peripatetica veteri phi-
losophia consensio vel inde claret, quod ita omnes Aristotelis
de materiæ natura obscuriores assertiones valde reddantur
perspicuæ. Iam enim facile intellectu est, quomodo materiã
sit principium ex quo & potentiã ens, quomodo ejus esse sit
potentia, quomodo existentiam suam & ut sit *res* formæ de-
beat. Nimirum id quod est, exempli gratia, potentiã statua, non
est actus statua; sed essentia ejus consistit in eo quod possit esse
statua; ut autem verè sit statua digitoque monstrari possit
hoc à forma sive figura habet.

LII. Sic etiam forma est perfectio materiæ, & materia
nunquam existit separata aut sine forma aliqua. Actus scilicet
statuæ figura est, & nunquam lignum est sine aliqua figura. Ex
ligno etiam ut inexistente sit statua per figuram, & cum fi-
gura

gura illa perit simul etiam statua perit, ac perit in ipso ligno.

LIII. Hinc porro patet, quid forma per se sola non possit generari: omne nimirum quod fit ex aliquo inexistente oritur, ubi vero res jam genita est retinet nihilominus multum potentialitatis ratione cujus mutationi est obnoxium.

LIV. Porro non est querenda in composito alia materia præter eam quam nos dedimus. Nullam enim aliam materiam licet ratiocinando invenire. Nam omnis mutatio interna secundum differentias & formas fit: materia autem per solam mutationem investigari potest. Frustra sane multi etiam alijs argumentis uti solent, ut vel materiæ primæ vel cœlestis naturam ostendant. Perpetua certè Aristotelis sententia est, solum illa quæ mutationem subeunt, & quatenus eam subeunt, materia constare: atque ita quæ duntaxat loco moventur, non nisi loco mobilem materiam obtinere.

LV. Sed quid sit entitas formarum potentialis, clarius paulò ex analogia artificialium rerum colligitur; quo exemplo & Aristoteles materiæ naturam exponit. Nam quod est æs informe ad spheram æneam, & lignum ad lectum, id forma potentialis qualibet est. Est autem æs materiæ statuæ non simpliciter sed quatenus in eo interminata aliqua quantitas esse concipitur, licet actu nunquam planè interminata sit. Itaque ut quantitas interminata materia est figurarum: consimili ratione aliquid potentia calidum & frigidum materia est caloris frigorisque. Par ratio est aliorum.

LVI. Vbi mirari subit, quare plerique Latine philosophantium scholæ formas artificiales numero formarum eximant: cum Aristoteles & interpretes ejus Græci, sermone de formis injecto, hæc facillè alias in exemplum adducant: imò figura alicujus statuæ illis sit forma statuæ substantialis. Pari vero absurditate negant iidem, formas substantiales sensibus percipi: contra veterum perspicua asserta, quibus congeries sensibilium qualitatum est pro forma substantiali elementorum aliorumque corporum anima carentium. Non mirum sane est latere illos formarum naturam, cum quibus illæ investigantur vias ferè omnes ipsi sibi præcluserint.

LVII. Sed

LVII. Sed dubitet quis fortasse de ijs quæ diximus. Videtur enim, admisso hoc dogmate, 1. principia ex se mutuo fieri: 2. nullam formam forinsecus materiæ insinuari, adeoque animam rationalem non esse formam hominis: 3. quod generatum est simplex potius quàm compositum esse: 4. materiam quoad esse suum potentiale corrumpi: 5. denique eandem numero formam post interitum naturæ viribus sapius redire.

LVIII. Verumenimverò, ut ad primum primò respondeamus, nunquam fiet ut definitio materiæ competat formæ, & contrà; licet materia in formam commutetur. Adhuc non materia quævis sed quæ in re genita manet per se & non per accidens, principium est corporum naturalium. Tantùm abest autem ut forma ex hac materia, vel hæc materia ex forma ista possit fieri, ut ex materia ista non nisi planè alia forma prodire possit & quidem cum interitu ejus formæ quæ ante actu existerat. Quod secundum attinet, fatemur animam rationalem, & intelligentiam si quæ cælum animat, peculiare formarum genus esse. Quare ex illa anima & corpore fit quidem unum quid ut ex perfectibili & perfectione, non tamen tale unum quale ex materiâ & formâ aliqua aliâ constituitur.

LIX. Concedimus etiam tertio id quod est generatum esse rem quodammodo simplicem, ita tamen ut simul etiam composita sit. Adest enim compositio actus & potentia superfluis alicujus. Materialitas nimirum duplex est, alia manet alia in actum deducta est post generationem. Illa quæ in re genita superest distincta est ab essentia aut formâ reigenitæ: adeoque hæcenus omne corpus compositum est ex illa materialitate & actuali essentia seu formâ. Materialitas autem illa quæ mutata est in actum cum actu illo compositionem nullam facit.

LX. Non corrumpitur quarto materia sed perficitur in generatione. Corruptio enim via est in statum deteriorem. Quinto denique, num eadè numero forma reverti possit vel non possit, nequit decidi quamdiu non constet quid ad unitatem numericam formarum requiratur. Nam si interrupta necessum est

sum est adit successio, (quod Alexander vult apud Philoponum *l. 2. de gen. corr. ult.*) absolute fuerit impossibile idem numero redire quod interemptum est. Sin verò, etiam naturâ sapissimè contingit idem numero resurgere. Quare hæc quidem lis fortè est *λογικαία*. Id certum est, maiorem unitatem esse Socratis mortui ac Socratis resurgentis, quàm Socratis & Platonis.

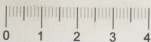
EMENDANDA.

A. 4. l. 15. naturâ ejus scientiæ. *E. 6. lin. 7.* finalem & formalem. *F. 2. 6. l.* formalem finalemque. *G. a. l. 1.* atqui nec mathem. *G. 3. a. l.* Stratone *H. 4. 6. l. 7.* At verò & qui *I. 6. l. 20.* scientiæ ita *l. 22.* An quædam *l. 3. a. l. 14.* quædam magna *l. 28.* aliquas item qualitates *K. 4. a. l. 5.* Scaligeri istum *M. 3. a. l. 28.* accipere esse in nihilo & non in subjecto *N. a. l. 3.* substantijs *l. 21.* & corruptiones substantiarum quarumdam per resolutionem *O. 3. a. l. 1.* Græciæ *O. 4. 6. l. 30.* id ipsum est nihil. *P. a. l. 1.* Id quod eodem loco *Q. a. l. 2.* in cera quadrata *l. 3.* ergo cera quadrata figura *Q. 3. a. l. 26.* illud ex quo *l. 28.* ex quo res fit *l. 30.* tate fit rer. *Q. 4. a. l. 24.* pariter. *S. 6. l. 14.* fit. B. A.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

CATALOGVS TRACTAT.

- Herm. Conringij Introductio in Artem Med. XVI. 94
 - de Hermetica Medicina L.
 - Introductio in Natural. Philosoph. & Natural.
 Institutionum Lib. 1. Helmst. 1638.
 - De Sanguinis generat. & motu natural.
 Opus Helmst. 1643.
 - De Calido innato s. Agne animali ib. 64.
 - De Antiquitatib. Academicis Dwert. sex ib.
 1651.

Li
 Samuelb
 69

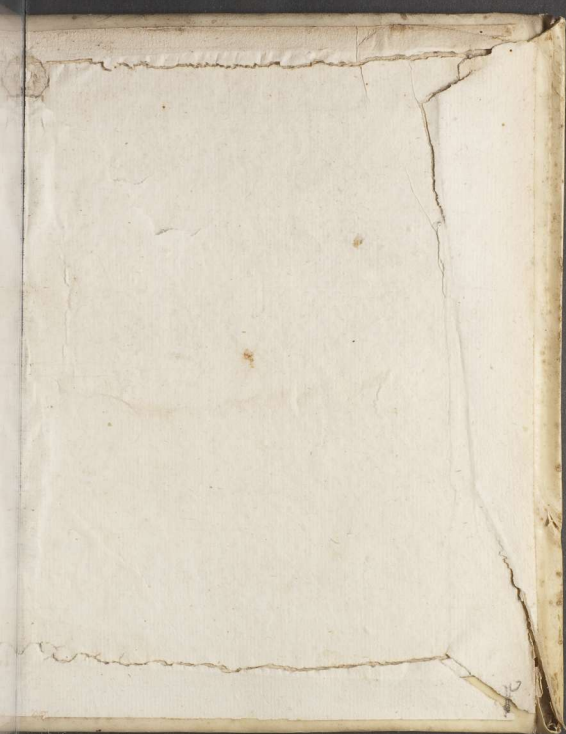
48.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

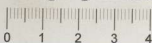

Gray Scale

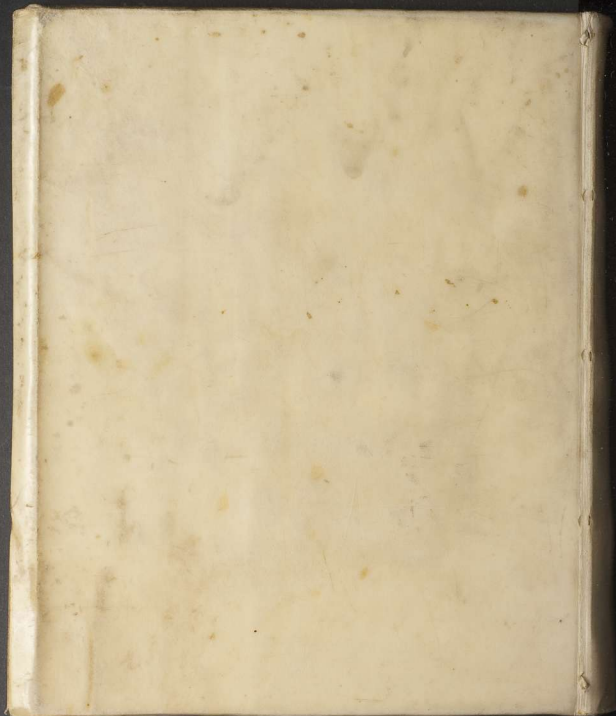

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Gray Scale

